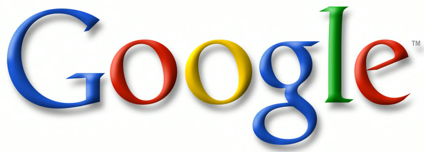
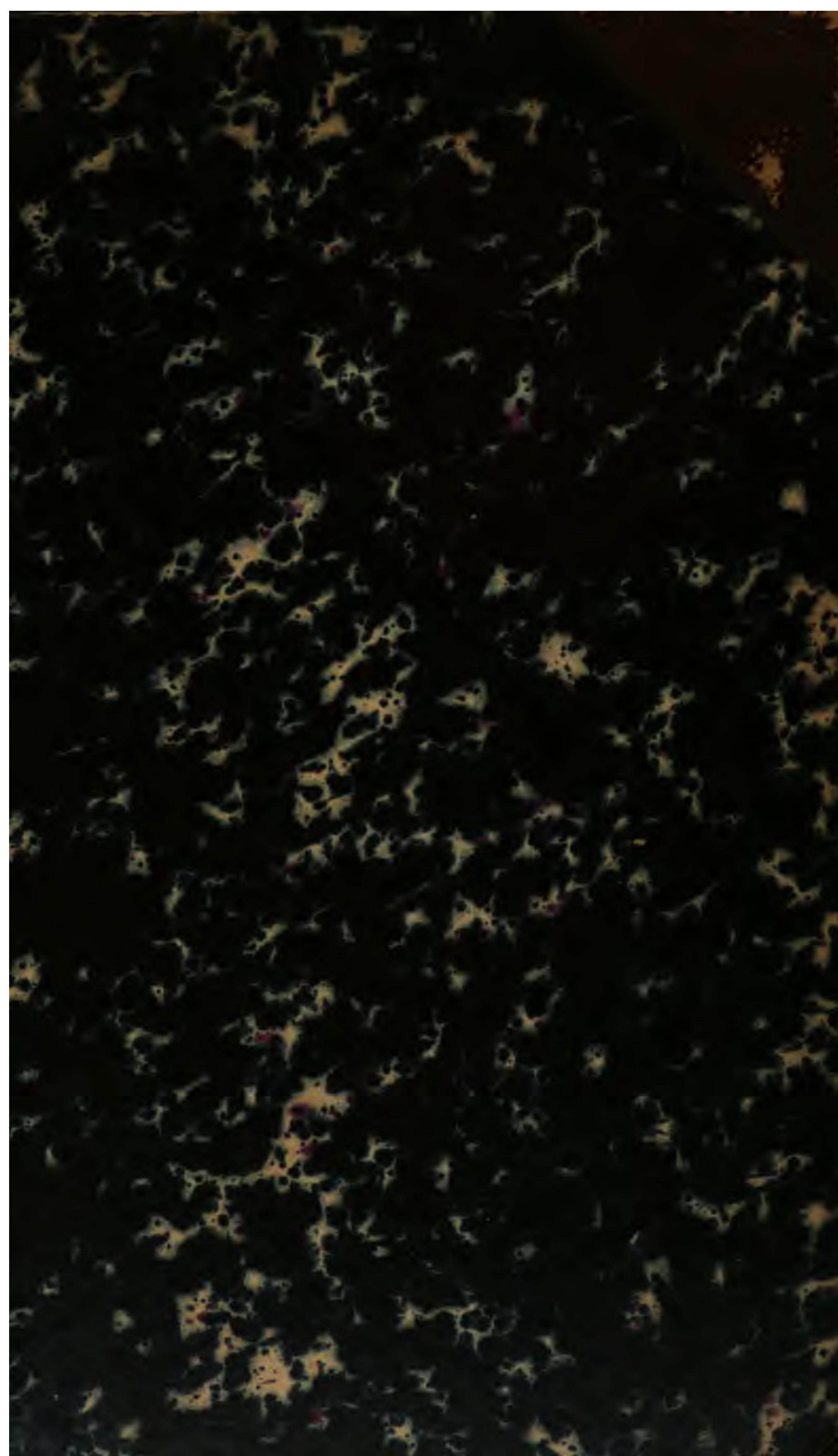

30.9.78

VERSLAG 349

OVER DE

NEDERLANDSCHE AFDEELING

OP DE

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING

TE

PHILADELPHIA

1876.

PHILADELPHIA-TENTOONSTELLING 1876

Lith. Emrik & Binger.

VOORGEVEL DER NEDERLANDSCHE AFDEELING.

in het Hoofdgebouw

VERSLAG

AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN

OVER DE

NEDERLANDSCHE AFDEELING

OP DE

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING

GEHOUDEN TE PHILADELPHIA,

VAN 10 MEI TOT 10 NOVEMBER 1876,

UITGEBRACHT DOOR DE

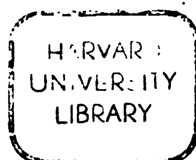
NEDERLANDSCHE HOOFDCOMMISSIE,

GEVOLGD DOOR DE

Officieele Lijst der Bekroonde Nederlandsche Inzenders.

Gedrukt met toestemming van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

HAARLEM. — DE ERVEN LOOSJES.
1877.

GEDRUKT BIJ DE ERVEN LOOSJES, TE HAARLEM.

INHOUD.

Bladz.

Hebben in den laatsten tijd de vroegere Internationale Tentoonstellingen elkander zoo snel opgevolgd, dat, terwijl men met de eene bezig was, reeds toebereidselen voor een volgende werden gemaakt, ook thans had men de Internationale Tentoonstelling te Weenen in 1875 nauwelijks geopend, of reeds werd haar opvolgster te Philadelphia druk besproken, en deze laatste was slechts even in vollen gang, toen de uitnoodigingen van de Fransche regeering aan de vreemde natiën werden verzonden om wederom mede te dingen in een nieuwen wedstrijd, in 1878 te Parijs te houden.

Of deze spoedige opvolging van wereldtentoonstellingen, waar telkens de nieuwe haar voorgangsters in uitgebreidheid en pracht tracht te overschaduwen, gewenscht is en beantwoordt aan het denkbeeld van den grooten stichter der tentoonstellingen, wijlen Prins Albert van Engeland, mag zeer worden betwijfeld; doch een tentoonstelling aan de overzijde van den oceaan, te midden van een jeugdige natie, die in een luttel tijdsverloop op industrieel terrein wonderen had verricht en die de produkten harer zoo krachtige ontwikkeling aan hare oudere zusters wenschte te vertoonen, moest natuurlijk voor velen iets bijzonder aantrekkelijks hebben.

Het was dan ook zeker een zeer gelukkig denkbeeld van de Noord-Amerikaansche Unie om het honderdjarig feest van hare onafhankelijkheid te vieren door de natiën der oude wereld in Philadelphia saam te roepen, in die stad, waar op den 4 Juli 1776, *The declaration of independence* was geteekend, en aldaar een vredelievenden strijd te wagen op wetenschappelijk-, kunst- en industrieel gebied.

Dit plan, door de inwoners van Philadelphia ontworpen, vond in den beginne buiten zijn geboorteplaats weinig ondersteuning. Langzamerhand echter werd het door de doortastende maatregelen van een Alfred T. Goshorn en een John Welsh meer en meer een nationale zaak. Men begon in te zien, dat het welslagen der onderneming met de eer der geheele Amerikaansche natie nauw verbonden was, zoodat dan toch, zij het eerst op den vooravond der tentoonstelling, den 16 Februari 1876 het Congres te Washington een geldelijke ondersteuning aan deze particuliere onderneming schonk, welk voorbeeld door den staat Pennsylvanie en de stad Philadelphia spoedig werd gevolgd.

Ofschoon reeds in een Act of Congress van 3 Maart 1871 besloten was het jubelfeest der onafhankelijkheid met een internationale tentoonstelling te Philadelphia te vieren en tevens een Centennial Commission uit de verschillende Amerikaansche staten te benoemen, bleef toch de tentoonstelling steeds haar particulier karakter behouden, evenals de vroegere van New-York in 1853, welke voor de inzenders zulke noodlottige gevolgen had gehad. Geen wonder dus dat de Europeesche regeeringen en daaronder ook de Nederlandsche, in den beginne schroomvallig waren aan de uitnoodiging van den President der Amerikaansche Unie van 5 Juni 1874 gevolg te geven en door een officieele vertegenwoordiging hunner respectieve landen aan die partikuliere onderneming haren steun te verleenen. Het was dan ook eerst op het laatst van 1874 dat Z. M. de Koning, op Uwer

Excellentie's voordracht, nadat officieele mededeelingen uit Amerika allen twijfel hadden opgeheven, bij Besluit van 8 December No. 9 de volgende Heeren tot leden eener Nederlandsche Hoofdcommissie voor de Philadelphia-tentoonstelling benoemde:

Dr. E. H. von Baumhauer, *Haarlem*, **Voorzitter**.
Jhr. F. de Casembroot, *'s-Gravenhage*.
A. H. Eigeman, *Leiden*.
Jhr. P. Hartsen, *Amsterdam*.
Jhr. J. E. van Heemskerck van Beest, *'s-Gravenhage*.
Dr. W. J. A. Jonckbloet, *'s-Gravenhage*.
D. van der Kellen Jr., *Amsterdam*.
L. C. van Kerkwijk, *Amsterdam*.
M. M. de Monchy, *Rotterdam*.
Dr. J. Th. Mouton, *'s-Gravenhage*.
H. C. van der Houven van Oordt, *Heerde*.
C. J. van der Oudermeulen, *'s-Gravenhage*.
R. C. Burlage, *New-York*.
L. Westergaard, *Philadelphia*,

welke Commissie op 29 December 1874 door Uwe Excellentie werd geïnstalleerd. Hierdoor werd een einde gemaakt aan de pogingen van particulieren om ongeroepen als vertegenwoordigers der Nederlandsche Industrieelen en Kunstenaars in Amerika op te treden.

Het eerste werk der Commissie was natuurlijk zich in verbinding te stellen met de Centennial Commission te Philadelphia en daarna door een algemeene verspreiding van uitnoodigingen (zie Bijlage No. 1 en 2) de Nederlandsche industrieelen, landbouwers en kunstenaars tot deelneming aan dezen wedstrijd op te wekken, waarbij, even als bij de vroegere internationale tentoonstellingen, de Kamers van Koophandel en de verschillende maatschappijen op het gebied

van Nijverheid en Landbouw welwillend haar de behulpzame hand hebben verleend.

Vreesde de Commissie weinig belangstelling bij de industrieelen, zoowel ten gevolge van de treurige herinnering aan de reeds genoemde New-Yorksche tentoonstelling, van de weinige kans om in Amerika, met zijne hooge invoerrechten, die bijna tot een verbod van invoer strekken, een nieuw debouché te vinden voor hunne produkten, als van den geringen prikkel die de toekenning van slechts één gelijksoortige medaille zonder andere onderscheidingen aanbood, deze vrees bleek niet ongegrond. Al de pogingen toch door verschillende Commissieleden in het werk gesteld om door persoonlijk bezoek de voornaamste industrieelen van ons land tot inzending te bewegen, bleven veelal vruchteloos; zoodat aan de Commissie de keus overbleef om, óf wegens de geringe deelneming haar mandaat neder te leggen, óf van de Regeering zware geldelijke offers te vragen, om door het dragen der kosten en daarenboven door het geven van subsidiën, tenminste sommige industrieën die aan ons land bijzonder eigen zijn, vertegenwoordigd te zien.

De Commissie werd tot het laatste in staat gesteld door de krachtige ondersteuning van Uwe Excellentie, die niet schroomde ruime hulpmiddelen bij de wetgevende macht aan te vragen.

Een beter onthaal genoot de Nederlandsche Hoofdcommissie echter bij de vertegenwoordigers van de kunst, dat haar des te aangenamer was, omdat de gevaren aan een zeereis verbonden, haar deden schromen om, zooals bij de Weener-tentoonstelling, op het leenen van schilderijen van nog levende meesters uit 's lands en partikuliere kabinetten aan te dringen. Vele artisten toch togen aan het werk en beijverden zich om met nieuwe produkten van hun arbeid Neêrlands roem op kunstgebied ook in de honderdjarige Republiek waardiglijk te handhaven.

Had de Nederlandsche Hoofdcommissie voor de Weener ten-

toonstelling terecht in haar rapport geklaagd over onvoldoende vertegenwoordiging van onzen landbouw aldaar, de drie groote landbouwmaatschappijen, de Hollandsche, de Zeeuwsche en de Geldersche, spanden op haar verzoek met vele landbouwers alle krachten in om thans beter dan vroeger op dat gebied onze eer op te houden.

Doch laten wij thans de Commissie in hare verdere werkzaamheden volgen.

Reeds op de eerste Vergadering splitste zich de Hoofdcommissie in eenige subcommissiën tot betere verdeeling der werkzaamheden. De Heeren Heemskerck van Beest, Jonckbloet en v. d. Kellen namen speciaal op zich de afdeeling *Schoone kunsten*,

De Heeren Eigeman, van Kerkwijk en Mouton de afdeeling *Nijverheid*,

De Heeren v. d. Oudermeulen en v. d. Houven van Oordt, de afdeeling *Landbouw*, en de Nederlandsche produkten van plantaardigen en dierlijken oorsprong.

De Heeren Hartsen, de Monchy en de Casembroot zouden zich met de produkten onzer *Overzeesche bezittingen* bezighouden; terwijl de Voorzitter behalve het financieel beheer, het *Onderwijs* en de algemeene regeling der zaken op zich nam.

Daar Uwe Excellentie slechts noode een Uwer ambtenaren als Secretaris aan de Commissie wilde toevoegen, werd op hare voordracht de Heer C. Muijsken, bij Kon. Besluit van 18 Januari 1875 N°. 10, tot Secretaris-Architect der Nederlandsche Hoofdcommissie benoemd.

In de overtuiging dat een Internationale tentoonstelling, zal zij aan haar doel beantwoorden, moet zijn een leerschool voor de natiën en niet, zooals helaas de meeste vorige tentoonstellingen, een groote bazaar van winkelwaren, werd reeds dadelijk op de eerste Vergadering bepaald, dat men trachten moest voor zooverre mogelijk, een photographie van Nederland en zijne eigenaardigheden te verkrijgen.

Dat wij in het streven naar het verkrijgen van dit beeld van de hoofdtakken van bedrijf van het Nederlandsche Volk, zij het dan ook niet in alle opzichten volledig, geslaagd zijn, hebben de talrijke bezoekers als om strijd erkend. Terwijl men in andere afdeelingen bedolven werd onder een stroom van plotseling afwisselende indrukken, kreeg de bezoeker in de Nederlandsche Afdeelingen een gevoel van rust, voortvloeiende uit een innige overeenstemming tusschen vorm en gedachte; die harmonie deed weldadig aan en terwijl zij duizenden bezoekers naar onze Afdeeling voerde, bracht zij ruimschoots het hare bij tot het welslagen der Nederlandsche Tentoonstelling.

Van zelf trokken door deze beschouwing de groote *openbare werken* de aandacht der Nederlandsche Hoofdcommissie, waardoor ons Vaderland, aan de zee ontwoekerd, geworden is wat het is en welke onzen waterstaat wereldberoemd hebben gemaakt.

Hierbij sloten zich natuurlijk de grootsche werken aan, welke in den lateren tijd, voor het verkeer zoowel te water als te land, hetzij in havens of voor spoorwegen zijn tot stand gebracht.

De treurige wijze, waarop deze rubriek te Weenen was vertegenwoordigd geweest, deed de vraag ontstaan, hoe op dit punt het doel het best kon bereikt worden. De aangewezen weg scheen het Kon. Instituut van Ingenieurs daartoe uittenoodigen. De Commissie vond echter daar hoegenaamd geen ondersteuning, zoodat het „Help yourself" hier moest worden toegepast, en dat wel op de meest onbekrompen wijze, opdat het hier gewrochte ook voor volgende

tentoonstellingen van blijvende waarde kon zijn. Aan bekwame teekenaars als ook aan den Heer Kannemans, schilder en photograaf te Breda, werd de volvoering van dit werk opgedragen, welke taak door hen uitmuntend is volbracht.

Door hierbij prachtige modellen van bruggen, sluizen, havenhoofden, kanalen en droogdokken te voegen, trachtte men, zoo noodig, het grootsche, dat Nederland op dit gebied heeft tot stand gebracht, zoo duidelijk mogelijk voor te stellen.

Deze welgelukte poging der Hoofdcommissie vond later krachtigen bijval bij eenige hoofdingenieurs, bij de kamers van Koophandel te Middelburg en Vlissingen, bij de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij en anderen, die om strijd modellen en teekeningen hunner werken inzonden, waardoor een geheel werd verkregen dat ieders bewondering heeft opgewekt.

Zoude deze tentoonstelling het gewenschte doel bereiken en een leerschool zijn voor vreemde ingenieurs, dan was een duidelijke verklaring dezer werken onmisbaar.

De Hoofdcommissie verzocht daarom haar medelid den Heer L. C. Van Kerkwijk zich hiermede te belasten. De groote navraag in Amerika naar de Engelsche (*) uitgave van dit werk, waarvan de voorraad reeds lang voor het einde der tentoonstelling was uitgeput, bewees, dat hiermede een hoogst welkom werk was verricht.

Daar echter in ons Vaderland tot ieders verbazing geen enkel werk van dien aard nog bestond, bezorgde de Hoofdcommissie ook hiervan een Hollandsche uitgave. De Hoofdcommissie voegt gaarne bij hare innige dankbetuiging aan den Heer Van Kerkwijk, ook met dezen heer, blijkens zijne voorrede, haren dank aan alle deskundigen, die hunne hulp bij het vervaardigen van dezen omvattenden arbeid hebben geschonken.

(*) De vertaling van dit werk in het Engelsch werd opgedragen aan den Heer J. F. Nieuwenhuizen te Nieuwendam.

Niet minder gewichtig scheen der Commissie een andere rubriek toe, n. l. die van het *onderwijs* met zijn vele vertakkingen; het onderwijs toch in Nederland kan met dat van andere landen vergeleken, den toets der kritiek doorstaan. Hoe echter hieraan op de beste wijze gevolg te geven? Sommige landen hadden bij vroegere tentoonstellingen een schoolgebouw met tafels, banken en andere schoolbehoeften tentoongesteld; doch naar de meening der Commissie kon een schoolgebouw, hoe goed ook ingericht, geen juist denkbeeld geven op welken trap van ontwikkeling het onderwijs in een land staat, wanneer dit gebouw niet door meester en leerlingen bewoond, als werkelijkheid optreedt. Dit klemde te meer, daar Nederland in het bouwen zijner scholen geen bijzondere eigenaardigheden heeft en de kosten van zulk een speciaal gebouw, uit den aard der zaak, zeer aanzienlijk moesten zijn.

De Commissie achtte het beter den weg te volgen reeds door hare voorgangster te Weenen betreden. Uit de wetten bij ons lager- middelbaar- en hooger onderwijs in gebruik, uit de statistiek van ons schoolwezen, uit de ruime gelden, door het Gouvernement en de Gemeenten daaraan besteed, uit de boeken en andere hulpmiddelen daarbij in gebruik, hoopte de Commissie den vreemdeling een juister denkbeeld te geven van de hoogte, waarop ons onderwijs staat.

Daartoe strekte in de eerste plaats het reeds voor de Weener tentoonstelling vervaardigde werk over het lager- en middelbaar onderwijs in Nederland, dat, wat het eerste betreft, door den Heer J. E. van Renesse, voor het laatste door den Heer Dr. D. J. Steyn Parvé werd bijgewerkt en onder opzicht van den helaas ontslapen Dr. M. P. Lindo door den Heer H. J. Vogin in het Engelsch werd overgebracht.

Om echter ook te toonen dat wij in onze schoolgebouwen niet bij andere natiën achterstaan, mochten photographiën en plattegronden van de voornaamste scholen van lager- en middelbaar onderwijs

niet ontbreken; een verzameling daarvan werd vervaardigd en uit de ons toegestane gelden bekostigd.

Als door nauwe banden met het onderwijs verbonden moest ook de *Nederlandsche Boekhandel* daarnevens worden vertegenwoordigd, en de Commissie schroomde niet een ruime geldelijke bijdrage aan de „Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels" toetestaan, opdat Nederland, hetwelk op dat gebied veel oorspronkelijks levert, ook hierdoor waardiglijk zoude worden vertegenwoordigd; daarbij werd echter als voorwaarde gesteld, dat een zooveel mogelijk volledige verzameling der schoolboeken niet mocht ontbreken.

Door de inzendingen van vele wetenschappelijke, industrieele, technische, bouwkundige en philantropische vereenigingen, vormde deze rubriek *Onderwijs* een harmonisch geheel.

Tot haar leedwezen echter mocht de Commissie niet die ondersteuning genieten van het Topografisch Bureau van het Ministerie van Oorlog, welke het aan de Commissie voor Weenen had geschonken en waardoor die inrichting aldaar zooveel tot den luister der Nederlandsche Afdeeling had bijgebracht.

Door een geldelijke tegemoetkoming mocht het haar echter gelukken den verdienstelijken ambtenaar bij dat Bureau, den Heer C. A. Eckstein te bewegen, proeven zijner methode om met drie steenen alle kleuren te drukken en de overbrenging van photographiën op steen in te zenden.

De Commissie verleende daarenboven een subsidie aan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis te Amsterdam, die al de door haar uitgegeven werken inzond, waaronder die van den grooten componist J. P. Sweelinck uit de 17e eeuw., en een uitvoerig opstel over de Nederlandsche Muziekgeschiedenis leverde, dat in den Catalogus is opgenomen.

Op industrieel gebied had de Commissie gewenscht alle hoofdtakken onzer nijverheid te Philadelphia te vertegenwoordigen en wel zooveel mogelijk door collectieve tentoonstellingen, waardoor aan ieder inzender de gelegenheid latende om door uitstekende produkten boven anderen uit te munten, de hoogte, waarop zulk een industrie in een land staat, in al hare schakeeringen meer op den voorgrond treedt. Als hoofdindustrieën van Nederland mochten worden beschouwd:

1°. *de Wol-industrie.* Zoowel in den vorm van bukskins, flanellen enz. te Tilburg zetelende, van lakens en wollen dekens vooral in Leiden thuis behoorende, als ook voornamelijk van onze beroemde tapijten, die reeds op zoovele vorige tentoonstellingen met eere waren genoemd.

De poging der Commissie mocht, wat deze rubriek aangaat, uitstekend geslaagd heeten, met uitzondering alleen der lakenindustrie, die haar te Weenen verleende hulp thans weigerde.

De Kamer van Koophandel te Tilburg schonk aan den Voorzitter, die met haar een vergadering daar ter plaatse ter bespreking van dit doel hield, een warme ondersteuning en bracht een zeer gewaardeerde collectieve tentoonstelling te zamen.

Ook Deventer en Delft bleven niet achterwege. Fraaie collectieën tapijten werden door drie firma's ingezonden, welke nog schitterender van kleur, rijker van patroon dan te voren, slechts door de inzendingen van Engeland en Oostenrijk werden geëvenaard.

2°. *de Linnen-industrie in Noord-Brabant* met hare in het buitenland zoo gewaardeerde damasten. Niettegenstaande het persoonlijk bezoek bij vele fabrikanten, mocht het der Commissie niet gelukken, behalve een paar verdienstelijke uitzonderingen, hen tot inzending te bewegen.

3°. *de Katoen-industrie* in het rijke Twente, waarmede men beter succes hoopte te hebben dan de vorige Commissien. De pogingen daartoe aangewend waren ongelukkig wederom te vergeefs.

4°. *de Diamantslijperij en de goud- en zilver-industrie* die vorige exposities met hare voortbrengselen hadden opgeluisterd. Ook dit denkbeeld der Commissie stuitte af op volkomen gebrek aan medewerking van de zijde der fabrikanten.

5°. *de Stearine-kaarsenfabrikatie* die hare produkten zoo schitterend te Parijs, Londen en Weenen had tentoongesteld, liet thans de Commissie geheel in den steek.

6°. *Physische en andere instrumenten.* Ofschoon ons Vaderland in dezen tak van nijverheid slechts zeer weinige vertegenwoordigers telt, achtte de Commissie het zeer gewenscht deze weinigen, wier namen zelfs in het buitenland met eere worden genoemd, in Amerika vertegenwoordigd te zien.

Terwijl onze beroemde Chronometermakers zich uit eigen beweging tot inzending bereid verklaarden, moest toch ook getoond worden dat wij uitstekende physische instrumentmakers bezitten; zij waren echter niet genegen zich geldelijke opofferingen voor deze tentoonstelling te getroosten. De Commissie droeg daarom aan de Gebrs. Caminada te Rotterdam op voor rekening der Regeering een model te maken van de beroemde spoorwegbrug te Kuilenburg, terwijl aan den Heer Olland te Utrecht de vervaardiging werd opgedragen van een zelf-registreerenden Meteorograaf voor solitair observatoriën, waarvan het denkbeeld een paar jaar te voren door den Heer von Baumhauer was gegeven, en die dus als een echt Nederlandsche uitvinding mocht worden beschouwd.

De bekende Haarlemsche magnetenfabrikanten, de Gebrs. Van Wetteren bleven gelukkig ook niet achterwege.

7°. *Metselsteenen.* De wijze waarop ons door de natuur, wat bouwmaterialen aangaat, zeer stiefmoederlijk bedeeld vaderland in dat gemis voorziet, moest ook worden aangetoond. Om hiertoe te geraken werd den Heer C. G. L. Koolemans Beynen een geldelijke subsidie verleend, waardoor wij in het bezit kwamen van een ten-

toonstelling hoe in Nederland, door de samenvoeging van kunst- of metselsteenen, op verschillende wijzen gebouwd wordt.

8°. *Visscherij.* Slechts door toekenning van een subsidie aan den Heer A. E. Maas te Scheveningen was de Commissie in staat dezen voor Nederland zoo gewichtigen tak van Nijverheid te vertegenwoordigen, daar eenige pogingen aangewend tot bereiking van hetzelfde doel bij het Collegie voor de zeevisscherijen niet mochten baten

9°. *Scheepsbouw.* De vele pogingen aangewend zoowel bij het Ministerie van Marine als bij particuliere scheepsbouwmeesters om te toonen dat ook deze tak van Nijverheid in ons Vaderland bloeit, mochten niet met een goeden uitslag bekroond worden en te vergeefs moest de Commissie de Amerikanen tot haren grooten spijt laten zoeken naar de bewijzen, dat Nederland thans nog een grooten scheepsbouw bezit.

10°. *Landbouw en veeteelt.* Reeds vroeger mochten wij er op wijzen dat de drie groote Landbouwmaatschappijen van Holland, Gelderland en Zeeland de pogingen der Commissie krachtig hadden ondersteund en de eer van den Nederlandschen Landbouw waardiglijk hadden opgehouden. Elk dezer had de produkten harer leden in een nette collectieve étalage vereenigd.

De aanvrage van sommige veehouders om levend vee naar de Philadelphia Tentoonstelling te zenden, achtte de Commissie te moeten weigeren, tenminste de verantwoordelijkheid niet op zich te nemen voor overtocht en verzorging; de gevaren aan de zeereis verbonden, noodzaakten haar hiertoe. Zij beloofde echter alle mogelijke hulp, zonder verantwoordelijkheid, tengevolge waarvan geen inzendingen van levend vee uit Nederland zijn geschied; daarentegen zijn de produkten van de veeteelt: kaas en boter, in vrij groote hoeveelheid naar de tentoonstelling gezonden; vooral de kaas heeft de eer van de Nederlandsche veeteelt voortreffelijk opgehouden.

11°. *Verduurzaamde levensmiddelen en andere produkten van den landbouw.* Wat dezen tak van nijverheid aangaat, klopte de Commissie niet te vergeefs aan bij hare vertegenwoordigers en mocht zij de voldoening hebben dat de voor de Nederlandsche scheepvaart zoo gewichtige verduurzaamde groenten, verduurzaamd vleesch, verduurzaamd meel, scheepsbeschuit, chocolade enz. op de Philadelphia-Tentoonstelling ruim en goed vertegenwoordigd werden.

12°. *Spiritualiën.* Niet minder gelukkig was de Commissie met een industrie die in Nederland helaas te zeer thuis behoort en wier produkten boven die der meeste natiën uitsteken; de industrie namelijk van jenever en fijne likeuren, die hun roem aan de overzijde van den oceaan op nieuw hebben bevestigd. De Hoofdcommissie mocht er in slagen de meeste likeurstokers te overreden om in een collectieve tentoonstelling hunne produkten te exposeeren en dit wel in een door onzen architect vervaardigden prachtigen koepel, die het grootste sieraad der geheele Agricultural-Hall heeft uitgemaakt. De Hollandsche jenever, anisette en curaçao vonden dan ook in Amerika groote bewondering en ruim debiet.

13°. *Tuinbouw.* Hoewel het te vreezen was dat de zoo terecht beroemde Nederlandsche Tuinbouwers tegen de gevaren van een lange zeereis zouden opzien, hebben toch eenige onzer vermaardste bloem- en boomkweekers aan de roepstem der Commissie gehoor gegeven.

14°. *Nederlandsch Oost-Indische Produkten.* Had onze Nederlandsche Handelmaatschappij op de Tentoonstellingen te Parijs en te Weenen moeiten noch kosten gespaard om in een prachtige tropee de rijke produkten van onze O. I. Bezittingen waardiglijk en keurig bijeen te brengen, en den rijkdom dier Koloniën te doen uitkomen, zoo vermeende zij zich geheel en al te moeten terugtrekken nu het het Amerikaansche volk gold, daar zij bevreesd was dat zij daardoor de begeerte om deze produkten uit Java direkt in Amerika,

zonder tusschenkomst van het moederland te doen invoeren, zoude in de hand werken. De Hoofdcommissie echter was van oordeel, dat de Amerikanen reeds genoeg bekend zijn met hetgeen onze Nederlandsche Koloniën opleveren en dat juist deze een der glanspunten zijn van ons Vaderland.

De omstandigheid, dat de nieuw benoemde Gouverneur-Generaal, de Heer Mr. J. W. van Lansberghe, binnen kort naar Nederlandsch Indië zoude vertrekken tot aanvaarding zijner hooge betrekking, gaf ons gelegenheid, dien landvoogd persoonlijk eerbiedig te verzoeken pogingen aan te wenden dat in Nederlandsch Indië de handen aan 't werk zouden geslagen worden, om zoowel van de ruwe produkten uit het delfstoffen-, planten- en dierenrijk, als van de produkten der aldaar beoefende industrieën een verzameling bijeen te brengen, die op waardige wijze Nederlandsch Indië te Philadelphia zoude vertegenwoordigen. Zijne Excellentie ontvange van de Nederlandsche Hoofdcommissie haren warmen dank voor de bereidvaardigheid, waarmede Z. E. haar verzoek op de meest krachtige wijze heeft ondersteund, door aldaar een Commissie te benoemen, bestaande uit de Directeuren van Binnenlandsch Bestuur, Onderwijs en Nijverheid, den President van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Batavia, den President van de Factory van de Nederlandsche Handelmaatschappij, den President van de Maatschappij van Nijverheid en Landbouw en den Consul der Vereenigde Staten van Noord-Amerika te Batavia, en ter beschikking van die Commissie een som van *f* 10000 te stellen, ter bestrijding van de noodige uitgaven. Door de zorgen dezer Commissie werd een prachtige verzameling produkten van allerlei aard, in 64 collis verpakt, reeds in de maand September 1875 alhier aangebracht. Tot die tentoonstelling behoorde een door den Heer Dr. J. C. Bernelot Moens te Batavia bijeengebrachte collectie van de thans op Java zoo gewichtige kina-cultuur, stellig de fraaiste die ooit in Europa werd aangetroffen. Ook sommige inlandsche Vorsten had-

den hunne bereidvaardigheid tot medewerking aan het beoogde doel bewezen, door inzending van met goud geborduurde kleedingstukken, die de algemeene bewondering hebben gaande gemaakt.

Een particulier uit Nederlandsch Indië, de Heer F. von Schmidt auf Altenstadt, had een collectie verschillende produkten bijeengebracht en die in 26 colli's per Stoomschip „Thomas Sorby" naar Nederland verzonden ter beschikking van de Nederlandsche Hoofdcommissie. De treurige stranding van dit schip op de Nederlandsche kust deed, helaas, deze met zooveel zorg bewerkte verzameling geheel verloren gaan.

Natuurlijk dat door de Hoofdcommissie geen kosten mochten worden gespaard om deze belangrijke en fraaie voorwerpen luisterrijk te étaleeren; tot afwisseling met vorige tentoonstellingen, waar steeds de Indische voorwerpen in pyramidale tropee's werden geëxposeerd, werd thans een met goud versierde kiosk in moorschen stijl, vervaardigd.

Na deze mededeeling hoe de Commissie hare taak heeft opgevat, en in hoeverre zij daarin meer of minder is geslaagd, keeren wij terug tot de geschiedenis van de wederwaardigheden der Commissie zelve.

Toen het uit de eerste oproeping bleek, dat bij de industrieelen weinig opgewektheid bestond om aan de Philadelphia-Tentoonstelling deel te nemen, besloot de Hoofdcommissie, na daartoe machtiging van Uwe Excellentie te hebben verkregen, de grootst mogelijke faciliteiten aan de inzenders te geven en hen hiermede in dato 6 Febr. 1875 per circulaire (zie Bijlage 3) in kennis te brengen.

Reeds dadelijk na hare samenstelling had de Hoofdcommissie zich gewend tot den Directeur-Generaal der Tentoonstelling, den Heer A. T. Goshorn met het verzoek om voor de Nederlandsche Afdeeling te mogen beschikken over een oppervlakte van 27000

vierk. Eng. voeten voor Nijverheid en Landbouw en over 900 strekkende voeten wandvlakte voor de Afdeeling Kunst, daartoe geleid door de ondervinding op de vroegere wereldtentoonstellingen opgedaan. De Centennial Commission te Philadelphia scheen in den beginne een zeer gering denkbeeld te hebben van de Nederlandsche inzending, zoodat een langdurige correspondentie over dit voor ons zoo gewichtig punt is moeten worden gevoerd, die, daar het antwoord op iederen brief eerst na tijdsverloop van minstens een maand kon worden verwacht, hoogst moeielijk en onaangenaam was, zoodat de Hoofdcommissie in October 1875 nog hoegenaamd geen zekerheid had van de ruimte, waarover zij zoude kunnen beschikken en zij in hare vergadering van 6 October 1875 moest besluiten, twee harer leden naar Amerika te zenden, vooral om de zaak der plaatsruimte, alsook om eenige andere onderwerpen, waaronder de huisvesting der leden en het personeel, tot een definitief besluit te brengen. De Heeren Dr. W. J. A. Jonckbloet en Jhr. F. de Casembroot vertrokken den 28 October 1875 over Liverpool naar Amerika en, na een oponthoud aldaar van een twintigtal dagen, konden zij naar Europa terugkeeren met de voldoening voor Nederland, zoowel in het Hoofdgebouw (Mainbuilding) als in de Agricultural-Hall, de gewenschte oppervlakte te hebben verkregen en daarbij tevens de belofte te hebben ontvangen, dat in de op te richten nevengebouwen bij de Memorial-Hall, die oorspronkelijk bestemd was om de geheele Afdeeling Kunst te bevatten, doch daartoe geheel onvoldoende bleek te zijn, twee of meer zalen voor Nederland te zullen verkrijgen. Daarenboven hadden zij van den Heer Whitner, n° 1917 Springgarden, te Philadelphia, voor 5000 Dls. een gemeubileerde woning voor drie Commissieleden en vier beambten gehuurd van 1 April tot ult°. November 1876, in welke huur, volgens Amerikaansche gewoonte, ook de kost begrepen was.

In de samenstelling der Commissie hadden ondertusschen eenige veranderingen plaats gehad. De Heer H. C. van der Houven van Oordt had zich door drukke bezigheden genoopt gezien voor het lidmaatschap te bedanken en was bij Kon. Besluit van 3 Mei 1875 N°. 20 vervangen geworden door den Heer Mr. W. G. Baron Brantsen van de Zijp, terwijl bij Kon. Besluit van 7 Juli 1875 N°. 6 de Heer Dr. M. W. C. Gori tot lid der Commissie was benoemd.

Dewijl verder geen der Heeren, uitmakende de Commissie voor de kunst, in de gelegenheid was bij de opstelling der Tentoonstelling naar Amerika te gaan, werd, op voorstel der Hoofdcommissie, de Heer H. D. Kruseman van Elten, die als kunstschilder te New-York woonachtig is, bij Kon. Besluit van 21 Januari 1876 N°. 11 tot lid der Nederlandsche Hoofdcommissie benoemd. De Secretaris-Architect, de Heer Muijsken, van wien de Commissie gehoopt had dat hij gedurende den geheelen duur der Tentoonstelling zijn zorg aan onze afdeeling te Philadelphia zou kunnen toewijden, zag zich door den onverwachten dood van den Heer Oudshoorn, Architect te Amsterdam, verplicht reeds in de Vergadering van 17 Juli 1875 aan de Commissie mede te deelen dat het hem onmogelijk zoude zijn tot het einde der Tentoonstelling in Amerika te blijven, maar dat hij zich verbond om de opstelling der Nederlandsche Tentoonstelling te Philadelphia te besturen, doch daarna in Nederland wenschte terug te keeren.

Vooral te Weenen had men de ondervinding opgedaan, dat het doen vervaardigen van de étalages op de plaats zelf waar de Tentoonstelling gehouden wordt, niet alleen hoogst kostbaar is, maar dat men daarenboven, door de groote ophooping van werkgevers en hieruit voortvloeiend gebrek aan werkkrachten, zeer kostbaar en

slecht werk verkrijgt. Hierom en daar het 't voortdurend streven der Commissie was een echt Nederlandsche Tentoonstelling, ook zelfs wat de étalages betrof, tot stand te brengen, besloot zij alles, dus ook al de étalages, in Nederland te doen vervaardigen en zoo doende de door het Gouvernement verstrekte gelden zooveel mogelijk door Nederlanders te doen verdienen. Hierbij vestigde zij tevens het oog op de reeds in 1875 besproken Parijsche Tentoonstelling van 1878 en liet daarom de verschillende étalages zoo deugdelijk vervaardigen, dat zij na haar gebruik in Philadelphia ook in Parijs dienst zouden kunnen doen.

Had menig Nederlander bij vroegere Internationale Tentoonstellingen klachten aangeheven, dat zijn afdeeling bij die van andere landen afstak door gemis aan sierlijkheid en alle vertoon van luxe, de Hoofdcommissie begreep dat die klachten niet ongegrond waren en droeg haren Architect, die reeds bij de Weener tentoonstelling bewijzen van goeden smaak in het ontwerpen van étalages had gegeven, op, ter afscheiding onzer afdeeling van de ons omringende landen Brazilië, Mexico en Amerika iets sierlijks te vervaardigen. Hoedanig de ontwerper en de vervaardigers de Heeren van Malsen en Stortenbeker, beiden te 's Gravenhage, zich daarvan gekweten hebben, blijkt uit de vele loftuitingen, die van alle zijden op onzen *screen* zijn gevallen. Zoowel de Jury over de Kunst als ook die over de Collectieve Tentoonstellingen betuigden hunne hooge ingenomenheid hiermede; de laatste noemde haar: „de voortreffelijkste en meest bewonderenswaardige type in het Hoofdgebouw der Tentoonstelling, zoowel wat kunst als smaak betreft". Ook Uwe Excellentie, die dezen voorgevel vóór het vertrek naar Amerika te 's Hage kwam bezichtigen, schonk daaraan hare hooge goedkeuring.

Niet minder sierlijk en doelmatig was het, volgens de teekeningen van den Heer Muijsken, door de Heeren Zwaan en Koper te Amsterdam vervaardigde Bureau voor de Nederlandsche Hoofdcommissie, hetwelk binnen in het Hoofdgebouw in de Neder-

landsche Afdeeling werd geplaatst. Velen der andere natiën hadden op het buitenterrein der Tentoonstelling prachtige, zeer kostbare paleizen voor hunne bureaux doen bouwen; de ondervinding heeft echter het onpraktische daarvan geleerd, doordien de Commissieleden en het personeel te verre verwijderd waren van hunne afdeelingen, terwijl thans de Nederlandsche Commissarissen en beambten steeds bij de hand konden zijn om aan de bezoekers en Juryleden de noodige inlichtingen te geven.

Aan de étalages is ruim een halve ton gouds besteed; zij zijn grootendeels uit Amerika teruggekomen en aan de nieuw benoemde Commissie voor de Parijsche Tentoonstelling overgedragen.

Om onzen landgenooten, waarvan slechts enkelen de moeielijke zeereis over den Atlantischen Oceaan tot het bezichtigen der Tentoonstelling zich zouden getroosten, in de gelegenheid te stellen een oordeel te vellen over de wijze waarop ons Vaderland in Amerika zoude worden vertegenwoodigd, besloot de Commissie, met goedkeuring van Uwe Excellentie, eenige vóórtentoonstellingen hier te lande te houden. Zoo werd den 24 October 1875 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te 's Hage door Uwe Excellentie de tentoonstelling geopend van den prachtigen, door den Heer van Malsen vervaardigden vijfhoek, waarop de afbeeldingen onzer groote Openbare Werken waren tentoongesteld en waarom geschaard waren het reliefmodel van den nieuwen Waterweg van Rotterdam naar zee; het model van een der hoofden aan dien waterweg; het reliefmodel van het Kanaal van Amsterdam naar de Noordzee; het model van de hoofden van de havenwerken te Harlingen; het reeds genoemde model van de brug van Kuilenburg; een model van een zinkstuk met tuin door den Heer Caland ingezonden; een model van een

ophaalbrug; een door den Heer Mr. J. P. Amersfoordt ingezonden reliefmodel van de ontworpen droogmaking van de Zuiderzee, alsmede eenige modellen door de Polytechnische school afgestaan.

Deze tentoonstelling, welke van 24 October tot 15 November 1875 voor het publiek was opengesteld, werd zeer druk bezocht en algemeen geroemd. Onze thans diepbetreurde Koningin, die de pogingen onzer Commissie steeds met warme belangstelling heeft gevolgd, en Z. K. H. Prins Alexander vereerden deze vóórtentoonstelling met een bezoek en gaven H. D. bizondere tevredenheid te kennen over de wijze, waarop door de Hoofdcommissie de groote werken van Nederland waren voorgesteld. Het reliefmodel van de havenwerken te Vlissingen, ingezonden door de Kamers van Koophandel te Middelburg en te Vlissingen, hetgeen eerst later gereed kwam, werd in de maand Januari 1876 nog te Middelburg tentoongesteld. De Hollandsche Maatschappij van Landbouw gaf van 21 tot 24 December 1875 te Loosduinen een vóórtentoonstelling van hare keurige étalage van Landbouwprodukten uit Noord- en Zuid-Holland, welk voorbeeld gevolgd werd door de Geldersche Maatschappij te Wageningen en de Zeeuwsche Maatschappij te Goes.

Ook de subcommissie voor de kunst had niet stilgezeten en had alle artisten en verzamelaars van schilderijen door circulaires en persoonlijk bezoek tot inzending aangespoord en de medewerking van het genootschap "Arti et Amicitiae" te Amsterdam ingeroepen.

Op het initiatief van den kunstschilder B. te Gempt, te Amsterdam, werd door dit genootschap een plan van tentoonstelling ontworpen, waarbij gelijkheid van lijsten voor schilderijen met vastgestelde maten, waaruit ieder zelf kiezen kon, tot grondslag lag. Dit plan werd in een Algemeene Vergadering der Artisten met groote

meerderheid van stemmen aangenomen, waarop de vastgestelde maten en profielen der lijsten aan al de deelnemers door het Bestuur van genoemde Maatschappij werden toegezonden. Hierdoor wenschte men een meer uniform en fraaier geheel te verkrijgen, hetgeen bij deze gelegenheid des te gemakkelijker kon geschieden, daar de meeste artisten voor de Philadelphia Tentoonstelling nieuwe voortbrengselen hunner kunst wenschten te vervaardigen.

Even als bij de vroegere Internationale tentoonstellingen achtte de Commissie het noodig de schilderijen voor Philadelphia bestemd vooraf aan een keuring in Nederland door een Nederlandsche Jury, door de artisten zelf benoemd, te onderwerpen om te voorkomen dat onze inzending niet door enkele minder waardige vertegenwoordigers zoude worden bedorven.

De Heeren J. A. B. Stroebel, J. W. van Borselen, Herman F. C. ten Kate, J. H. Rennefeld, C. Springer, H. J. Scholten en Sam. Verveer werden tot Juryleden verkozen, van welke de laatste vóór den aanvang der werkzaamheden door den dood werd weggenomen, terwijl de Heer Scholten evenals de eerste plaatsvervanger, de Heer Ch. Rochussen, voor de benoeming bedankten. De Maatschappij "Arti et Amicitiae" te Amsterdam stelde hare zalen beschikbaar tot een vóórtentoonstelling, onder beding dat de entréegelden in de kas der weduwen en weezen van de kunstenaars zouden worden gestort. Deze vóórtentoonstelling werd zeer druk bezocht en voldeed buitenmate, zoodat door haar het Weduwen en Weezenfonds met *f* 2300 werd verrijkt en reeds aldaar schilderijen werden verkocht van de Heeren artisten Van Borselen, Apol, Nakken, Riegen, Schipperus, Windt en van Heemskerck van Beest, te leveren na de terugkomst uit Amerika. Aangezien eenige artisten in weerwil van alle aangewende pogingen niet geneigd waren in te zenden en zeer weinig te verwachten was van de particuliere collectiën, wendde de Hoofdcommissie zich tot Uwe Excellentie, die de goedheid had ons

verlof te geven om die schilderijen uit het Paviljoen te Haarlem te nemen, welke voor deze Tentoonstelling geschikt werden gekeurd. Daarvoor werden schilderijen van de Heeren L. Lingeman, H. J. Scholten, W. Roelofs, J. Weissenbruch, Ph. Sadée, en J. B. Tom uitgekozen. Bovendien hadden ook eenige liefhebbers en kunsthandelaren: de Heeren A. C. Wertheim, T. H. M. Post, G. J. C. Baron van Hardenbroek tot Bergambacht, J. M. Tutein Nothenius, C. M. van Gogh, J. Bodenheim, H. Koekkoek Jr., C. Bekker, de Boer en J. Tersteeg de welwillendheid de Hoofdcommissie in hare moeielijke pogingen behulpzaam te zijn door eenige schilderijen af te staan.

Z. M. de Koning, door het Bestuur van „Arti et Amicitiae" daartoe uitgenoodigd, opende deze vóórtentoonstelling op 25 Januari 1876. Een 160tal stukken werden na keuring naar de Philadelphia Tentoonstelling gezonden.

Op denzelfden tijd was ook in het Paleis voor Volksvlijt de prachtige étalage gereed gekomen, uit 's lands gelden vervaardigd voor de inzendingen uit Nederlandsch Indië. Met de voor haar bestemde produkten gevuld, werd ze nu voor het publiek ter bezichtiging gesteld, terwijl in een der nevenzalen, de door de "Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels" benoemde Commissie in de nette, voor rekening der Regeering vervaardigde étalage-kasten, de collectie boeken en prachtwerken van 124 inzenders had opgesteld.

Z. M. de Koning, door Uwe Excellentie en den Commissaris des Konings in de Provincie Noord-Holland vergezeld, had de welwillendheid om na de opening der kunsttentoonstelling, ook deze beide tentoonstellingen te openen, alwaar Z. M. door de geheele Hoofdcommissie werd opgewacht.

Z. M. was met deze vóórtentoonstellingen zoodanig ingenomen, dat dadelijk H. D. vergunning werd verkregen om niet alleen uit het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden te 's Gravenhage, maar

ook uit het Koninklijk Paleis op 't Loo, Oost-Indische wapenen tot opluistering dezer koloniale tentoonstelling te mogen uitzoeken.

Na afloop hiervan mocht de Commissie, alsmede het bestuur van "Arti et Amicitae" de hooge eer genieten, in het Paleis op den Dam, ten disch bij Z. M. aan te zitten.

De Nederlandsche Hoofdcommissie kan niet genoeg waardeeren deze talrijke bewijzen van belangstelling, die onze Geëerbiedigde Koning aan hare pogingen heeft geschonken.

Ondertusschen was de tijd genaderd dat met de verzending der goederen naar Amerika een begin moest worden gemaakt en dat ook het personeel, dat met de opstelling onzer tentoonstelling te Philadelphia zoude belast worden, daartoe moest worden benoemd. Reeds in de vergadering van 17 Juni 1875 was de Heer A. A. M. Beretta aangesteld geworden om den Secretaris-Architect Muijsken bij de vervaardiging der étalages behulpzaam te zijn. Thans werd hij aangewezen om gedurende de geheele tentoonstelling in de Nederlandsche Departementen van Nijverheid en Landbouw zich met het opzicht te belasten, terwijl de Heer C. J. Laarman tot opzichter in de kunstzalen van Nederland werd benoemd.

Bij de Weener Tentoonstelling had, op verzoek der Hoofdcommissie, de toenmalige Minister van Oorlog vier onderofficieren en tien manschappen der Genie afgestaan, om der Commissie bij het opstellen der Tentoonstelling behulpzaam te zijn, terwijl de vier eerstgenoemde als wachters gedurende den geheelen duur der Tentoonstelling dienst deden. Gaarne had onze Commissie ook voor deze tentoonstelling onderofficieren van dat wapen ter harer beschikking gekregen, daar deze uit den aard hunner werkzaamheden daarvoor de meeste ge-

Niet minder gewichtig scheen der Commissie een andere rubriek toe, n. l. die van het *onderwijs* met zijn vele vertakkingen; het onderwijs toch in Nederland kan met dat van andere landen vergeleken, den toets der kritiek doorstaan. Hoe echter hieraan op de beste wijze gevolg te geven? Sommige landen hadden bij vroegere tentoonstellingen een schoolgebouw met tafels, banken en andere schoolbehoeften tentoongesteld; doch naar de meening der Commissie kon een schoolgebouw, hoe goed ook ingericht, geen juist denkbeeld geven op welken trap van ontwikkeling het onderwijs in een land staat, wanneer dit gebouw niet door meester en leerlingen bewoond, als werkelijkheid optreedt. Dit klemde te meer, daar Nederland in het bouwen zijner scholen geen bijzondere eigenaardigheden heeft en de kosten van zulk een speciaal gebouw, uit den aard der zaak, zeer aanzienlijk moesten zijn.

De Commissie achtte het beter den weg te volgen reeds door hare voorgangster te Weenen betreden. Uit de wetten bij ons lager-middelbaar- en hooger onderwijs in gebruik, uit de statistiek van ons schoolwezen, uit de ruime gelden, door het Gouvernement en de Gemeenten daaraan besteed, uit de boeken en andere hulpmiddelen daarbij in gebruik, hoopte de Commissie den vreemdeling een juister denkbeeld te geven van de hoogte, waarop ons onderwijs staat.

Daartoe strekte in de eerste plaats het reeds voor de Weener tentoonstelling vervaardigde werk over het lager- en middelbaar onderwijs in Nederland, dat, wat het eerste betreft, door den Heer J. E. van Renesse, voor het laatste door den Heer Dr. D. J. Steyn Parvé werd bijgewerkt en onder opzicht van den helaas ontslapen Dr. M. P. Lindo door den Heer H. J. Vogin in het Engelsch werd overgebracht.

Om echter ook te toonen dat wij in onze schoolgebouwen niet bij andere natiën achterstaan, mochten photographiën en plattegronden van de voornaamste scholen van lager- en middelbaar onderwijs

niet ontbreken; een verzameling daarvan werd vervaardigd en uit de ons toegestane gelden bekostigd.

Als door nauwe banden met het onderwijs verbonden moest ook de *Nederlandsche Boekhandel* daarnevens worden vertegenwoordigd, en de Commissie schroomde niet een ruime geldelijke bijdrage aan de „Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels" toetestaan, opdat Nederland, hetwelk op dat gebied veel oorspronkelijks levert, ook hierdoor waardiglijk zoude worden vertegenwoordigd; daarbij werd echter als voorwaarde gesteld, dat een zooveel mogelijk volledige verzameling der schoolboeken niet mocht ontbreken.

Door de inzendingen van vele wetenschappelijke, industrieele, technische, bouwkundige en philantropische vereenigingen, vormde deze rubriek *Onderwijs* een harmonisch geheel.

Tot haar leedwezen echter mocht de Commissie niet die ondersteuning genieten van het Topografisch Bureau van het Ministerie van Oorlog, welke het aan de Commissie voor Weenen had geschonken en waardoor die inrichting aldaar zooveel tot den luister der Nederlandsche Afdeeling had bijgebracht.

Door een geldelijke tegemoetkoming mocht het haar echter gelukken den verdienstelijken ambtenaar bij dat Bureau, den Heer C. A. Eckstein te bewegen, proeven zijner methode om met drie steenen alle kleuren te drukken en de overbrenging van photographiën op steen in te zenden.

De Commissie verleende daarenboven een subsidie aan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis te Amsterdam, die al de door haar uitgegeven werken inzond, waaronder die van den grooten componist J. P. Sweelinck uit de 17e eeuw., en een uitvoerig opstel over de Nederlandsche Muziekgeschiedenis leverde, dat in den Catalogus is opgenomen.

Niet minder gewichtig scheen der Commissie een andere rubriek toe, n. l. die van het *onderwijs* met zijn vele vertakkingen; het onderwijs toch in Nederland kan met dat van andere landen vergeleken, den toets der kritiek doorstaan. Hoe echter hieraan op de beste wijze gevolg te geven? Sommige landen hadden bij vroegere tentoonstellingen een schoolgebouw met tafels, banken en andere schoolbehoeften tentoongesteld; doch naar de meening der Commissie kon een schoolgebouw, hoe goed ook ingericht, geen juist denkbeeld geven op welken trap van ontwikkeling het onderwijs in een land staat, wanneer dit gebouw niet door meester en leerlingen bewoond, als werkelijkheid optreedt. Dit klemde te meer, daar Nederland in het bouwen zijner scholen geen bijzondere eigenaardigheden heeft en de kosten van zulk een speciaal gebouw, uit den aard der zaak, zeer aanzienlijk moesten zijn.

De Commissie achtte het beter den weg te volgen reeds door hare voorgangster te Weenen betreden. Uit de wetten bij ons lager-middelbaar- en hooger onderwijs in gebruik, uit de statistiek van ons schoolwezen, uit de ruime gelden, door het Gouvernement en de Gemeenten daaraan besteed, uit de boeken en andere hulpmiddelen daarbij in gebruik, hoopte de Commissie den vreemdeling een juister denkbeeld te geven van de hoogte, waarop ons onderwijs staat.

Daartoe strekte in de eerste plaats het reeds voor de Weener tentoonstelling vervaardigde werk over het lager- en middelbaar onderwijs in Nederland, dat, wat het eerste betreft, door den Heer J. E. van Renesse, voor het laatste door den Heer Dr. D. J. Steyn Parvé werd bijgewerkt en onder opzicht van den helaas ontslapen Dr. M. P. Lindo door den Heer H. J. Vogin in het Engelsch werd overgebracht.

Om echter ook te toonen dat wij in onze schoolgebouwen niet bij andere natiën achterstaan, mochten photographiën en plattegronden van de voornaamste scholen van lager- en middelbaar onderwijs

niet ontbreken; een verzameling daarvan werd vervaardigd en uit de ons toegestane gelden bekostigd.

Als door nauwe banden met het onderwijs verbonden moest ook de *Nederlandsche Boekhandel* daarnevens worden vertegenwoordigd, en de Commissie schroomde niet een ruime geldelijke bijdrage aan de „Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels" toetestaan, opdat Nederland, hetwelk op dat gebied veel oorspronkelijks levert, ook hierdoor waardiglijk zoude worden vertegenwoordigd; daarbij werd echter als voorwaarde gesteld, dat een zooveel mogelijk volledige verzameling der schoolboeken niet mocht ontbreken.

Door de inzendingen van vele wetenschappelijke, industrieele, technische, bouwkundige en philantropische vereenigingen, vormde deze rubriek *Onderwijs* een harmonisch geheel.

Tot haar leedwezen echter mocht de Commissie niet die ondersteuning genieten van het Topografisch Bureau van het Ministerie van Oorlog, welke het aan de Commissie voor Weenen had geschonken en waardoor die inrichting aldaar zooveel tot den luister der Nederlandsche Afdeeling had bijgebracht.

Door een geldelijke tegemoetkoming mocht het haar echter gelukken den verdienstelijken ambtenaar bij dat Bureau, den Heer C. A. Eckstein te bewegen, proeven zijner methode om met drie steenen alle kleuren te drukken en de overbrenging van photographiën op steen in te zenden.

De Commissie verleende daarenboven een subsidie aan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis te Amsterdam, die al de door haar uitgegeven werken inzond, waaronder die van den grooten componist J. P. Sweelinck uit de 17^e^ eeuw., en een uitvoerig opstel over de Nederlandsche Muziekgeschiedenis leverde, dat in den Catalogus is opgenomen.

Niet minder gewichtig scheen der Commissie een andere rubriek toe, n. l. die van het *onderwijs* met zijn vele vertakkingen; het onderwijs toch in Nederland kan met dat van andere landen vergeleken, den toets der kritiek doorstaan. Hoe echter hieraan op de beste wijze gevolg te geven? Sommige landen hadden bij vroegere tentoonstellingen een schoolgebouw met tafels, banken en andere schoolbehoeften tentoongesteld; doch naar de meening der Commissie kon een schoolgebouw, hoe goed ook ingericht, geen juist denkbeeld geven op welken trap van ontwikkeling het onderwijs in een land staat, wanneer dit gebouw niet door meester en leerlingen bewoond, als werkelijkheid optreedt. Dit klemde te meer, daar Nederland in het bouwen zijner scholen geen bijzondere eigenaardigheden heeft en de kosten van zulk een speciaal gebouw, uit den aard der zaak, zeer aanzienlijk moesten zijn.

De Commissie achtte het beter den weg te volgen reeds door hare voorgangster te Weenen betreden. Uit de wetten bij ons lager- middelbaar- en hooger onderwijs in gebruik, uit de statistiek van ons schoolwezen, uit de ruime gelden, door het Gouvernement en de Gemeenten daaraan besteed, uit de boeken en andere hulpmiddelen daarbij in gebruik, hoopte de Commissie den vreemdeling een juister denkbeeld te geven van de hoogte, waarop ons onderwijs staat.

Daartoe strekte in de eerste plaats het reeds voor de Weener tentoonstelling vervaardigde werk over het lager- en middelbaar onderwijs in Nederland, dat, wat het eerste betreft, door den Heer J. E. van Renesse, voor het laatste door den Heer Dr. D. J. Steyn Parvé werd bijgewerkt en onder opzicht van den helaas ontslapen Dr. M. P. Lindo door den Heer H. J. Vogin in het Engelsch werd overgebracht.

Om echter ook te toonen dat wij in onze schoolgebouwen niet bij andere natiën achterstaan, mochten photographiën en plattegronden van de voornaamste scholen van lager- en middelbaar onderwijs

niet ontbreken; een verzameling daarvan werd vervaardigd en uit de ons toegestane gelden bekostigd.

Als door nauwe banden met het onderwijs verbonden moest ook de *Nederlandsche Boekhandel* daarnevens worden vertegenwoordigd, en de Commissie schroomde niet een ruime geldelijke bijdrage aan de „Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels" toetestaan, opdat Nederland, hetwelk op dat gebied veel oorspronkelijks levert, ook hierdoor waardiglijk zoude worden vertegenwoordigd; daarbij werd echter als voorwaarde gesteld, dat een zooveel mogelijk volledige verzameling der schoolboeken niet mocht ontbreken.

Door de inzendingen van vele wetenschappelijke, industrieele, technische, bouwkundige en philantropische vereenigingen, vormde deze rubriek *Onderwijs* een harmonisch geheel.

Tot haar leedwezen echter mocht de Commissie niet die ondersteuning genieten van het Topografisch Bureau van het Ministerie van Oorlog, welke het aan de Commissie voor Weenen had geschonken en waardoor die inrichting aldaar zooveel tot den luister der Nederlandsche Afdeeling had bijgebracht.

Door een geldelijke tegemoetkoming mocht het haar echter gelukken den verdienstelijken ambtenaar bij dat Bureau, den Heer C. A. Eckstein te bewegen, proeven zijner methode om met drie steenen alle kleuren te drukken en de overbrenging van photographiën op steen in te zenden.

De Commissie verleende daarenboven een subsidie aan de Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis te Amsterdam, die al de door haar uitgegeven werken inzond, waaronder die van den grooten componist J. P. Sweelinck uit de 17e eeuw., en een uitvoerig opstel over de Nederlandsche Muziekgeschiedenis leverde, dat in den Catalogus is opgenomen.

---

van het Nederlandsch personeel dankt de Hoofdcommissie dat Nederland het eerst van alle natiën met hare opstelling gereed was en wel vóór den openingsdag nl. den 10 Mei, toen nog vele landen aan den bezoeker niets anders dan verwarring en opgestapelde kisten te aanschouwen konden geven.

Dit droeg niet weinig bij tot het succes der onderneming; onze nijveren en kunstenaren hadden zoodoende reeds een welverdienden lof ingeoogst, toen hunne mededingers uit andere landen nog geheel onbekend waren.

Zooals wij vroeger reeds mededeelden, had de Secretaris-Architect, de Heer Muijsken, reeds in Juni van 1875 aan de Hoofdcommissie medegedeeld dat ZEd. niet langer dan tot na de opstelling der tentoonstelling zijn verblijf in Amerika zoude kunnen uitstrekken. Aan de opstellingscommissie was opgedragen uit de vele aanvragen van in Amerika gevestigde Nederlanders om bij de Nederlandsche Afdeeling werkzaam te mogen zijn, een persoon te kiezen, die den Heer Muijsken bij zijn vertrek, als Secretaris zoude kunnen vervangen; tot haar leedwezen moest zij aan de Hoofdcommissie in Nederland melden dat zij geen geschikt persoon in Amerika had kunnen vinden. In hare Vergadering van 8 April 1876 besloot de Hoofdcommissie den Heer E. M. von Baumhauer, zoon des Voorzitters, tot adjunct-Secretaris, buiten bezwaar van 's lands schatkist, aan U.E. ter benoeming voor te dragen, waarbij de kosten aan de aanstelling van een nieuwen Secretaris onder dezelfde voorwaarden als de Heer Muijsken verbonden, werden bespaard; bij beschikking van 13 April No. 76 werd door Uwe Excellentie welwillend hieraan voldaan. Ge-

noemde Heer Mr. E. M. von Baumhauer heeft deze betrekking, ook zonder vergoeding voor reis- en verblijfkosten, vervuld tot 29 September, toen hem bij Uwer Excellentie's beschikking werd opgedragen om van de inpakkingscommissie tot het einde toe deel uit te maken, maar thans van dien datum af, met vergoeding van reis- en verblijfkosten, doch zonder tractement.

De Hoofdcommissie had gehoopt dat de tweede Commissie, bestaande uit den Voorzitter en de Heeren Van Heemskerck Van Beest en Jonckbloet, van de eerste Commissie in Philadelphia zelf de leiding der zaken had kunnen overnemen; onvoorziene omstandigheden echter hebben er toe geleid, dat de Heeren Van Kerkwijk, Van der Oudermeulen en Muijsken met vijf der werklieden (*) den 27 Mei per stoomschip „Maas", Amerika verlieten, terwijl de Voorzitter en de adjunct-Secretaris, den 29 Mei, per „Caland" uit Vlissingen vertrokken, den 13 Juni in Amerika aankwamen, gevolgd door de Heeren Van Heemskerck van Beest en Jonckbloet, die den 10 Juni per „Scholten" zich naar Amerika begaven en den 24 dier maand Philadelphia bereikten.

In dien tusschentijd belastten zich de leden der Hoofdcommissie de Heeren Kruseman van Elten en Westergaard met de leiding der zaken.

De Heer Fijnje had reeds den 9 Mei over Engeland de reis naar Amerika ondernomen, om den 24 Mei bij de eerste zitting van den Jury tegenwoordig te kunnen zijn: Z. E. vertoefde tot 3 Augustus in Amerika.

(*) Van de drie nog teruggebleven werklieden vertrokken twee veertien dagen later, terwijl de derde voor eigen rekening langer in Amerika bleef.

Na zijne terugkomst verzocht de Heer Müijsken zijn ontslag als Secretaris-Architect der Hoofdcommissie, hetwelk hem bij Kon. Besluit van 3 Juni 1876 No. 17 eervol werd gegeven, terwijl hem bij datzelfde Besluit het lidmaatschap der Hoofdcommissie werd opgedragen.

Gedurende de afwezigheid van den Voorzitter uit Nederland, had de Heer de Monchy zich welwillend met de leiding der zaken hier te lande belast

---

Den 10 Mei 1876 werd de Internationale Tentoonstelling geopend, en gelijk wij reeds met een enkel woord vermeldden, was er, behalve de Nederlandsche Afdeeling, nog weinig gereed, zoodat het geheel nog niet dien luister had, die de Tentoonstelling later zoude kenmerken.

De openingsplechtigheid zelf was niet zeer indrukwekkend. Buiten het Hoofdgebouw aan de zijde der Memorial-Hall was een tribune opgericht, waar de President der Vereenigde Staten U.S. Grant, Dom Pedro, Keizer van Brazilië en de Centennial Commission hadden plaats genomen. Hierom schaarden zich de vreemde Commissarissen en de verschillende gezanten, terwijl door het spelen der verschillende volksliederen, afgewisseld door de welkomstgroeten der Centennial-autoriteiten, het internationaal karakter der tentoonstelling werd aangeduid. Met het in beweging zetten der groote Corliss-Stoommachine, welke de werktuigen in de Machinery-Hall gedurende de geheele tentoonstelling in beweging zou houden, werd deze plechtigheid besloten; waarna de algemeene bezichtiging van de Mainbuilding, door den President der Vereenigde Staten en Dom Pedro, volgde, waarbij de Nederlandsche Hoofdcommissie in de Nederlandsche Afdeeling de eer genoot aan die beide hooge personen voorgesteld te worden.

De Tentoonstelling nu geopend zijnde, mag ook in dit geschiedkundig overzicht een korte opgave van de verschillende lokaliteiten, waarin de Nederlandsche produkten waren tentoongesteld, niet ontbreken.

Geen schooner en beter plaats zeker dan het Fairmount-Park, waardoor de prachtige Schuylkill kronkelt, kon ergens ter wereld voor het houden eener tentoonstelling worden uitgezocht. Een oppervlakte van een 256 acres was voor dit doel bestemd. Al dadelijk treft ons bij vergelijking met de vroegere tentoonstellingen, de grootere oppervlakte van het terrein en der gebouwen. Werd toch te Londen, Parijs en Weenen door de gebouwen een oppervlakte respectievelijk van 25.6, 31, en 56.5 acres ingenomen, thans werden ruim 60 acres hieraan besteed, verdeeld in 7 hoofdgebouwen, als:

Mainbuilding,
Machinery-Hall,
Memorial-Hall,
Agricultural-Hall,
Horticultural-Hall,
Woman's Department,
United States Government Building,

terwijl nog een 170 kleinere gebouwen de overige ruimte versierden (*).

De algemeene indruk van het Tentoonstellingsterrein was dan ook zeer gunstig; alhoewel bij Weenen vergeleken, op het Prater zeker meer architectonische waarde gevonden werd, moet men aan de meer praktische inrichting der gebouwen te Philadelphia recht laten wedervaren.

Doelmatige inrichting, groote ruimte, lichte en sierlijke samenstelling, zoodat later de gebouwen ook tot andere doeleinden konden

(*) De aan dit Verslag toegevoegde plattegrond van het tentoonstellingsterrein geeft een denkbeeld van de uitgestrektheid en verdeeling daarvan.

worden gebezigd, waren de hoofdkenmerken der constructiën die ieder ten zeerste roemde. Vooral de Memorial-Hall en Horticultural-Hall waren in prachtigen stijl opgetrokken. Voor verfrissching, zeker nooit beter dan in den stikheeten zomer van 1876 gewaardeerd, was ruimschoots gezorgd; de inrichting der bureaux was voldoende; de orde en contrôle op de terreinen uitstekend, waarvan de lof den verdienstelijken Directeur-Generaal A. T. Goshorn, de ziel dezer geheele partikuliere onderneming, niet mag worden ontzegd.

Ook aan Nederland werd een grootere ruimte dan bij de vroegere tentoonstellingen toegekend. Mochten te Parijs en Weenen respectievelijk door onze inzendingen 968 en 1285 □ meter ingenomen worden, thans beter toegerust dan ooit te voren, werd aan onze produkten in het Hoofdgebouw een oppervlakte van 1736 □ meter (65.5 op 26.5 m.), in de Agricultural-Hall van 500 □ meter (32.5 op 12.5 m.) en in de annexe van de Artgallery drie zalen, ieder 12.25 m. lang en 12.25 m. breed, toegekend, behalve nog een wandvlakte van 20 m. lengte voor de photographieën, teekeningen en beeldhouwwerk in den gang.

Wij mogen hierbij niet onvermeld laten, dat, terwijl te Weenen voor de plaatsruimte, door de inzenders ingenomen, huur moest worden betaald, en te Parijs iedere natie de houten vloer in hare afdeeling op hare eigene kosten moest doen vervaardigen, bij de Philadelphia-tentoonstelling voor al deze zaken niets behoefde betaald te worden; de lokaliteit werd volkomen afgewerkt, kosteloos afgestaan.

Hoewel de tentoonstelling finantieel een partikuliere onderneming was, had toch de President der Republiek uit elk der 47 Staten en Territoriën der Unie een afgevaardigde gekozen om de Centennial-Commission uit te maken. Deze benoemde tot haren President en Secretaris, Generaal Joseph R. Hawley uit Connecticut en Colonel

Myer Asch, terwijl het uitvoerend bewind bestond uit de Heeren Daniel I. Morell uit Pennsylvanie en Alfred T. Goshorn uit Ohio, welken laatste de regeling der zaken met de vreemde natiën was opgedragen. Ook dezen was de verdienstelijke Myer Asch als Secretaris toegevoegd.

Een derde en zeker niet de minst belangrijke Commissie was de Board of Finance, aan welke, buiten elk staatstoezicht, de regeling der finantiën was toevertrouwd. Aan haar hoofd stond de Heer John Welsh, een voornaam ingezetene van Philadelphia, om zijn finantieel beleid en soliditeit algemeen geroemd, aan wien het, wat het finantieel der onderneming betreft, vooral te danken is, dat deze Tentoonstelling hare voorgangsters in groote mate heeft overtroffen. Met zulk een goed personeel aan 't hoofd, kon het niet anders of de tentoonstelling moest „a great success" zijn, en de afloop heeft deze verwachting nog overtroffen.

De vriendschapsbanden tusschen de Nederlandsche Commissie en de Centennial Commission, reeds in den aanvang door de Heeren Jonckbloet en de Casembroot aangeknoopt, werden later nog nauwer toegehaald, en het is een aangename plicht voor de Nederlandsche Hoofdcommissie openlijk haren dank te betuigen aan de Centennial autoriteiten voor de belangrijke diensten, die zij niet alleen aan ons Vaderland maar ook aan de Commissie-leden persoonlijk hebben bewezen. Voor alle onze wenschen in 't belang der inzendingen uit ons Vaderland, hadden zij een open oor; en werd Nederland met eere te Philadelphia genoemd, dan zeker mag ook aan de krachtige medewerking onzer Amerikaansche vrienden een woord van lof niet worden onthouden. Geraakten door plichtsijver wellicht verschillende andere vreemde Commissarissen in conflicten met de Amerikaansche Commissie, aangenaam is het ons Uwe Excellentie te melden, dat steeds tusschen hen en ons de beste verstandhouding heeft bestaan.

Met vreugde zag de Hoofdcommissie dan ook, dat Z. M. onze

schiktheid bezitten. De Minister kon echter aan dit verzoek niet voldoen, doch stond vier onderofficieren der Artillerie welwillend af met een jaar buitenlandsch verlof en behoud van soldij. Als zoodanig werden de Heeren Arts, opperwachtmeester, Londo, de Haak en Reinolds, sergeants, aangewezen.

Daar, zooals vroeger is gezegd, al de étalages in Nederland waren vervaardigd, achtte de Commissie het noodig, dat van de werklieden die dat werk in Nederland hadden verricht, eenige uitgekozen werden om zich met de inpakking, uitpakking en wederopstelling des étalages te Philadelphia te belasten. Daartoe werden zes timmerlieden en twee schilders van de Heeren van Malsen Zwaan en Koper en Stortenbeker, verkozen.

In een vergadering op 26 Januari 1876 te Amsterdam gehouden, verdeelde de Commissie hare werkzaamheden, wat de leiding der tentoonstelling te Philadelphia zelf betreft, op de volgende wijze:

Als Commissie van opstelling stelden zich beschikbaar de Heeren L. C. van Kerkwijk en C. J. van der Oudermeulen met den Architect-Secretaris, waarbij voor de kunst de Heer H. D. Kruseman van Elten, te New-York, zich zoude aansluiten, welke Commissie moest worden vervangen door een tweede, bestaande uit den Voorzitter en de Heeren Dr. W. J. A. Jonckbloet en Jhr. J. E. van Heemskerck van Beest, om gedurende den tijd, dat de Jury zoude werkzaam zijn, in Amerika te verblijven, terwijl voor de laatste periode der tentoonstelling, waaronder tevens de inpakking en verzending der goederen naar Nederland zoude begrepen zijn, de Heeren Dr. M. W. C. Gori en Mr. W. G. Baron Brantsen van de Zijp zich beschikbaar stelden.

Aan Nederland waren in de Jury van beoordeeling twee plaatsen toegekend. In de veronderstelling, dat stellig de Nederlandsche kunst niet zonder vertegenwoordiger zoude zijn, benoemde de Commissie tot Jurylid voor de Kunst den Heer Jhr. J. E. van Heemskerck van

Beest, terwijl de andere plaats door den Voorzitter, die bij al de vroegere tentoonstellingen Jurylid geweest was, zoude worden ingenomen.

Niet weinig werd de Hoofdcommissie verrast, toen zij in Februari 1876 een missive van den Directeur-Generaal Goshorn ontving, waarbij aan Nederland een plaats in Departement V "Pneumatic and watertransportation" en een tweede in Departement VI "Fisheries" werd toegekend.

. Een krachtig protest hier tegen bleef natuurlijk niet achterwege, hetgeen des te gemakkelijker kon geschieden, omdat onze vertegenwoordigers reeds op weg naar Amerika waren. Na veel onderhandelingen mocht de Hoofdcommissie er in slagen drie plaatsen in de Jury te verkrijgen en wel in drie groepen waarin Nederland het sterkst vertegenwoordigd was, namelijk in

groep IV: Produkten van dierlijken en plantaardigen oorsprong,
groep XXVI: Ingenieurs wetenschappen, en
groep XXVII: Kunst.

Voor de eerste en de laatste groep waren reeds in Februari de Nederlandsche Juryleden aangewezen; de Hoofdcommissie mocht zoo gelukkig zijn voor groep XXVI den Heer F. G. W. Fijnje, President der Commissie van toezicht op de spoorwegen, die reeds in Weenen in dezelfde betrekking met zooveel vrucht werkzaam was geweest, te bewegen deze betrekking voor Nederland te bekleeden.

Twee hoogst moeielijke onderwerpen had de Commissie ondertusschen te behandelen gehad n.l. het transport der goederen naar Amerika en de assurantie, zoowel tegen zeegevaar op reis als tegen brandschade gedurende de tentoonstelling, waarvan de kosten door haar te dragen, uit den aard der zaak belangrijk en veel hooger moesten zijn dan bij vroegere tentoonstellingen in Europa.

Ofschoon het bij deze onderhandelingen, ook met buitenlandsche maatschappijen, vooral gevoerd door de Heeren de Monchy en

schiktheid bezitten. De Minister kon echter aan dit verzoek niet voldoen, doch stond vier onderofficieren der Artillerie welwillend af met een jaar buitenlandsch verlof en behoud van soldij. Als zoodanig werden de Heeren Arts, opperwachtmeester, Londo, de Haak en Reinolds, sergeants, aangewezen.

Daar, zooals vroeger is gezegd, al de étalages in Nederland waren vervaardigd, achtte de Commissie het noodig, dat van de werklieden die dat werk in Nederland hadden verricht, eenige uitgekozen werden om zich met de inpakking, uitpakking en wederopstelling des étalages te Philadelphia te belasten. Daartoe werden zes timmerlieden en twee schilders van de Heeren van Malsen Zwaan en Koper en Stortenbeker, verkozen.

In een vergadering op 26 Januari 1876 te Amsterdam gehouden, verdeelde de Commissie hare werkzaamheden, wat de leiding der tentoonstelling te Philadelphia zelf betreft, op de volgende wijze:

Als Commissie van opstelling stelden zich beschikbaar de Heeren L. C. van Kerkwijk en C. J. van der Oudermeulen met den Architect-Secretaris, waarbij voor de kunst de Heer H. D. Kruseman van Elten, te New-York, zich zoude aansluiten, welke Commissie moest worden vervangen door een tweede, bestaande uit den Voorzitter en de Heeren Dr. W. J. A. Jonckbloet en Jhr. J. E. van Heemskerck van Beest, om gedurende den tijd, dat de Jury zoude werkzaam zijn, in Amerika te verblijven, terwijl voor de laatste periode der tentoonstelling, waaronder tevens de inpakking en verzending der goederen naar Nederland zoude begrepen zijn, de Heeren Dr. M. W. C. Gori en Mr. W. G. Baron Brantsen van de Zijp zich beschikbaar stelden.

Aan Nederland waren in de Jury van beoordeeling twee plaatsen toegekend. In de veronderstelling, dat stellig de Nederlandsche kunst niet zonder vertegenwoordiger zoude zijn, benoemde de Commissie tot Jurylid voor de Kunst den Heer Jhr. J. E. van Heemskerck van

Beest, terwijl de andere plaats door den Voorzitter, die bij al de vroegere tentoonstellingen Jurylid geweest was, zoude worden ingenomen.

Niet weinig werd de Hoofdcommissie verrast, toen zij in Februari 1876 een missive van den Directeur-Generaal Goshorn ontving, waarbij aan Nederland een plaats in Departement V "Pneumatic and watertransportation" en een tweede in Departement VI "Fisheries" werd toegekend.

Een krachtig protest hier tegen bleef natuurlijk niet achterwege, hetgeen des te gemakkelijker kon geschieden, omdat onze vertegenwoordigers reeds op weg naar Amerika waren. Na veel onderhandelingen mocht de Hoofdcommissie er in slagen drie plaatsen in de Jury te verkrijgen en wel in drie groepen waarin Nederland het sterkst vertegenwoordigd was, namelijk in

groep IV: Produkten van dierlijken en plantaardigen oorsprong,
groep XXVI: Ingenieurs wetenschappen, en
groep XXVII: Kunst.

Voor de eerste en de laatste groep waren reeds in Februari de Nederlandsche Juryleden aangewezen; de Hoofdcommissie mocht zoo gelukkig zijn voor groep XXVI den Heer F. G. W. Fijnje, President der Commissie van toezicht op de spoorwegen, die reeds in Weenen in dezelfde betrekking met zooveel vrucht werkzaam was geweest, te bewegen deze betrekking voor Nederland te bekleeden.

Twee hoogst moeielijke onderwerpen had de Commissie ondertusschen te behandelen gehad n.l. het transport der goederen naar Amerika en de assurantie, zoowel tegen zeegevaar op reis als tegen brandschade gedurende de tentoonstelling, waarvan de kosten door haar te dragen, uit den aard der zaak belangrijk en veel hooger moesten zijn dan bij vroegere tentoonstellingen in Europa.

Ofschoon het bij deze onderhandelingen, ook met buitenlandsche maatschappijen, vooral gevoerd door de Heeren de Monchy en

schiktheid bezitten. De Minister kon echter aan dit verzoek niet voldoen, doch stond vier onderofficieren der Artillerie welwillend af met een jaar buitenlandsch verlof en behoud van soldij. Als zoodanig werden de Heeren Arts, opperwachtmeester, Londo, de Haak en Reinolds, sergeants, aangewezen.

Daar, zooals vroeger is gezegd, al de étalages in Nederland waren vervaardigd, achtte de Commissie het noodig, dat van de werklieden die dat werk in Nederland hadden verricht, eenige uitgekozen werden om zich met de inpakking, uitpakking en wederopstelling des étalages te Philadelphia te belasten. Daartoe werden zes timmerlieden en twee schilders van de Heeren van Malsen Zwaan en Koper en Stortenbeker, verkozen.

In een vergadering op 26 Januari 1876 te Amsterdam gehouden, verdeelde de Commissie hare werkzaamheden, wat de leiding der tentoonstelling te Philadelphia zelf betreft, op de volgende wijze:

Als Commissie van opstelling stelden zich beschikbaar de Heeren L. C. van Kerkwijk en C. J. van der Oudermeulen met den Architect-Secretaris, waarbij voor de kunst de Heer H. D. Kruseman van Elten, te New-York, zich zoude aansluiten, welke Commissie moest worden vervangen door een tweede, bestaande uit den Voorzitter en de Heeren Dr. W. J. A. Jonckbloet en Jhr. J. E. van Heemskerck van Beest, om gedurende den tijd, dat de Jury zoude werkzaam zijn, in Amerika te verblijven, terwijl voor de laatste periode der tentoonstelling, waaronder tevens de inpakking en verzending der goederen naar Nederland zoude begrepen zijn, de Heeren Dr. M. W. C. Gori en Mr. W. G. Baron Brantsen van de Zijp zich beschikbaar stelden.

Aan Nederland waren in de Jury van beoordeeling twee plaatsen toegekend. In de veronderstelling, dat stellig de Nederlandsche kunst niet zonder vertegenwoordiger zoude zijn, benoemde de Commissie tot Jurylid voor de Kunst den Heer Jhr. J. E. van Heemskerck van

Beest, terwijl de andere plaats door den Voorzitter, die bij al de vroegere tentoonstellingen Jurylid geweest was, zoude worden ingenomen.

Niet weinig werd de Hoofdcommissie verrast, toen zij in Februari 1876 een missive van den Directeur-Generaal Goshorn ontving, waarbij aan Nederland een plaats in Departement V "Pneumatic and watertransportation" en een tweede in Departement VI "Fisheries" werd toegekend.

Een krachtig protest hier tegen bleef natuurlijk niet achterwege, hetgeen des te gemakkelijker kon geschieden, omdat onze vertegenwoordigers reeds op weg naar Amerika waren. Na veel onderhandelingen mocht de Hoofdcommissie er in slagen drie plaatsen in de Jury te verkrijgen en wel in drie groepen waarin Nederland het sterkst vertegenwoordigd was, namelijk in

groep IV: Produkten van dierlijken en plantaardigen oorsprong,
groep XXVI: Ingenieurs wetenschappen, en
groep XXVII: Kunst.

Voor de eerste en de laatste groep waren reeds in Februari de Nederlandsche Juryleden aangewezen; de Hoofdcommissie mocht zoo gelukkig zijn voor groep XXVI den Heer F. G. W. Fijnje, President der Commissie van toezicht op de spoorwegen, die reeds in Weenen in dezelfde betrekking met zooveel vrucht werkzaam was geweest, te bewegen deze betrekking voor Nederland te bekleeden.

Twee hoogst moeielijke onderwerpen had de Commissie ondertusschen te behandelen gehad n.l. het transport der goederen naar Amerika en de assurantie, zoowel tegen zeegevaar op reis als tegen brandschade gedurende de tentoonstelling, waarvan de kosten door haar te dragen, uit den aard der zaak belangrijk en veel hooger moesten zijn dan bij vroegere tentoonstellingen in Europa.

Ofschoon het bij deze onderhandelingen, ook met buitenlandsche maatschappijen, vooral gevoerd door de Heeren de Monchy en

Na zijne terugkomst verzocht de Heer Müijsken zijn ontslag als Secretaris-Architect der Hoofdcommissie, hetwelk hem bij Kon. Besluit van 3 Juni 1876 No. 17 eervol werd gegeven, terwijl hem bij datzelfde Besluit het lidmaatschap der Hoofdcommissie werd opgedragen.

Gedurende de afwezigheid van den Voorzitter uit Nederland, had de Heer de Monchy zich welwillend met de leiding der zaken hier te lande belast

---

Den 10 Mei 1876 werd de Internationale Tentoonstelling geopend, en gelijk wij reeds met een enkel woord vermeldden, was er, behalve de Nederlandsche Afdeeling, nog weinig gereed, zoodat het geheel nog niet dien luister had, die de Tentoonstelling later zoude kenmerken.

De openingsplechtigheid zelf was niet zeer indrukwekkend. Buiten het Hoofdgebouw aan de zijde der Memorial-Hall was een tribune opgericht, waar de President der Vereenigde Staten U.S. Grant, Dom Pedro, Keizer van Brazilië en de Centennial Commission hadden plaats genomen. Hierom schaarden zich de vreemde Commissarissen en de verschillende gezanten, terwijl door het spelen der verschillende volksliederen, afgewisseld door de welkomstgroeten der Centennial-autoriteiten, het internationaal karakter der tentoonstelling werd aangeduid. Met het in beweging zetten der groote Corliss-Stoommachine, welke de werktuigen in de Machinery-Hall gedurende de geheele tentoonstelling in beweging zou houden, werd deze plechtigheid besloten; waarna de algemeene bezichtiging van de Mainbuilding, door den President der Vereenigde Staten en Dom Pedro, volgde, waarbij de Nederlandsche Hoofdcommissie in de Nederlandsche Afdeeling de eer genoot aan die beide hooge personen voorgesteld te worden.

De Tentoonstelling nu geopend zijnde, mag ook in dit geschiedkundig overzicht een korte opgave van de verschillende lokaliteiten, waarin de Nederlandsche produkten waren tentoongesteld, niet ontbreken.

Geen schooner en beter plaats zeker dan het Fairmount-Park, waardoor de prachtige Schuylkill kronkelt, kon ergens ter wereld voor het houden eener tentoonstelling worden uitgezocht. Een oppervlakte van een 256 acres was voor dit doel bestemd. Al dadelijk treft ons bij vergelijking met de vroegere tentoonstellingen, de grootere oppervlakte van het terrein en der gebouwen. Werd toch te Londen, Parijs en Weenen door de gebouwen een oppervlakte respectievelijk van 25.6, 31, en 56.5 acres ingenomen, thans werden ruim 60 acres hieraan besteed, verdeeld in 7 hoofdgebouwen, als:

Mainbuilding,
Machinery-Hall,
Memorial-Hall,
Agricultural-Hall,
Horticultural-Hall,
Woman's Department,
United States Government Building,

terwijl nog een 170 kleinere gebouwen de overige ruimte versierden (*).

De algemeene indruk van het Tentoonstellingsterrein was dan ook zeer gunstig; alhoewel bij Weenen vergeleken, op het Prater zeker meer architectonische waarde gevonden werd, moet men aan de meer praktische inrichting der gebouwen te Philadelphia recht laten wedervaren.

Doelmatige inrichting, groote ruimte, lichte en sierlijke samenstelling, zoodat later de gebouwen ook tot andere doeleinden konden

(*) De aan dit Verslag toegevoegde plattegrond van het tentoonstellingsterrein geeft een denkbeeld van de uitgestrektheid en verdeeling daarvan.

Na zijne terugkomst verzocht de Heer Müijsken zijn ontslag als Secretaris-Architect der Hoofdcommissie, hetwelk hem bij Kon. Besluit van 3 Juni 1876 No. 17 eervol werd gegeven, terwijl hem bij datzelfde Besluit het lidmaatschap der Hoofdcommissie werd opgedragen.

Gedurende de afwezigheid van den Voorzitter uit Nederland, had de Heer de Monchy zich welwillend met de leiding der zaken hier te lande belast

---

Den 10 Mei 1876 werd de Internationale Tentoonstelling geopend, en gelijk wij reeds met een enkel woord vermeldden, was er, behalve de Nederlandsche Afdeeling, nog weinig gereed, zoodat het geheel nog niet dien luister had, die de Tentoonstelling later zoude kenmerken.

De openingsplechtigheid zelf was niet zeer indrukwekkend. Buiten het Hoofdgebouw aan de zijde der Memorial-Hall was een tribune opgericht, waar de President der Vereenigde Staten U.S. Grant, Dom Pedro, Keizer van Brazilië en de Centennial Commission hadden plaats genomen. Hierom schaarden zich de vreemde Commissarissen en de verschillende gezanten, terwijl door het spelen der verschillende volksliederen, afgewisseld door de welkomstgroeten der Centennial-autoriteiten, het internationaal karakter der tentoonstelling werd aangeduid. Met het in beweging zetten der groote Corliss-Stoommachine, welke de werktuigen in de Machinery-Hall gedurende de geheele tentoonstelling in beweging zou houden, werd deze plechtigheid besloten; waarna de algemeene bezichtiging van de Mainbuilding, door den President der Vereenigde Staten en Dom Pedro, volgde, waarbij de Nederlandsche Hoofdcommissie in de Nederlandsche Afdeeling de eer genoot aan die beide hooge personen voorgesteld te worden.

De Tentoonstelling nu geopend zijnde, mag ook in dit geschiedkundig overzicht een korte opgave van de verschillende lokaliteiten, waarin de Nederlandsche produkten waren tentoongesteld, niet ontbreken.

Geen schooner en beter plaats zeker dan het Fairmount-Park, waardoor de prachtige Schuylkill kronkelt, kon ergens ter wereld voor het houden eener tentoonstelling worden uitgezocht. Een oppervlakte van een 256 acres was voor dit doel bestemd. Al dadelijk treft ons bij vergelijking met de vroegere tentoonstellingen, de grootere oppervlakte van het terrein en der gebouwen. Werd toch te Londen, Parijs en Weenen door de gebouwen een oppervlakte respectievelijk van 25.6, 31, en 56.5 acres ingenomen, thans werden ruim 60 acres hieraan besteed, verdeeld in 7 hoofdgebouwen, als:

Mainbuilding,
Machinery-Hall,
Memorial-Hall,
Agricultural-Hall,
Horticultural-Hall,
Woman's Department,
United States Government Building,

terwijl nog een 170 kleinere gebouwen de overige ruimte versierden (*).

De algemeene indruk van het Tentoonstellingsterrein was dan ook zeer gunstig; alhoewel bij Weenen vergeleken, op het Prater zeker meer architectonische waarde gevonden werd, moet men aan de meer praktische inrichting der gebouwen te Philadelphia recht laten wedervaren.

Doelmatige inrichting, groote ruimte, lichte en sierlijke samenstelling, zoodat later de gebouwen ook tot andere doeleinden konden

(*) De aan dit Verslag toegevoegde plattegrond van het tentoonstellingsterrein geeft een denkbeeld van de uitgestrektheid en verdeeling daarvan.

roemde oud-Hollandsche meesters in een derde zaal op een zeegroenen wand werden gehangen, waardoor de diepe kleuren dezer schilderijen bizonder voordeelig uitkwamen.

Aan den wand van den genoemden hoofdgang vonden de inzendingen onzer photografen, benevens de kerkornamenten een hun waardige plaats.

Algemeen was dan ook de roep over onze Hollandsche schilderijtentoonstelling en hare uitstekende plaatsing. Wel trof men in onze collectie geen groote historiestukken of van die enorme doeken aan, die op effekt zijn geschilderd, en meer speciaal voor een tentoonstelling worden gemaakt; maar, nadat men eenigen tijd in onze zalen had vertoefd, waardeerde elk bezoeker het gemis der hooge kleuren, in vele afdeelingen zoo hinderlijk, en was ingenomen met die fijne grijze toonen en die goede harmonie, het kenmerk onzer Hollandsche schilderschool.

In ieder onzer zalen was een gemakkelijke en zeer doelmatige rustbank geplaatst, waar de kunstminnaars zich konden neervleien ter rustige bewondering van al het schoone, dat de wanden versierde.

In welke mate de Nederlandsche afdeelingen in 't algemeen, zoowel door de Europeesche natiën, als ook door de Amerikanen zelf werden gewaardeerd, blijkt uit de vele loftuitingen in verschillende verslagen over de Centennial Exhibition geuit.

Mocht toch de *New-York Herald*, bij een algemeen overzicht aan het einde der tentoonstelling van onze afdeelingen getuigen:

"Indeed the Netherlands display, it has frequently been "remarked, is the most public-spirited of all, and the one wherein "the bazaar element plays least important part."

Ook de *Philadelphia Telegraph* gaf over de Nederlandsche

bijdragen als "one of the most compact and instructive displays "at the Exposition" sprekende, daarover het volgende oordeel, na aangetoond te hebben dat een degelijk en vruchtbaar bezoek eener tentoonstelling, hetwelk in plaats van vermoeienis den bezoekers een gevoel van voldaanheid geeft, alleen bij een streng systematische rangschikking en bijeenvoeging der voorwerpen, mogelijk is:

„It may be admitted that few departments in the Exposition help the visitor so well to this end as the Netherlands—perhaps none as well. It is probably the most representative, complete, and satisfying of all the foreign displays. It is organized on a basis very different from the great shows of England, France, Germany, and other foreign countries; for while these powers, for the most part, give themselves almost exclusively to individual exhibits, the Netherlands offers a government display which is mainly devoted to a showing of the growth and standing of the country. The United States recognized this view of an International Exposition, and it is undoubtedly the true one, but it was perhaps too great an undertaking for the leading European countries without the provision of separate buildings. The Netherlands is a very small State, little more than 150 miles long and 100 broad, not one-third as large as Pennsylvania, and the demonstration of its resources, etc., has been comparatively easy, while such a showing on the part of England or Germany would have been an even greater task than the United States has undertaken in the Government Building. But all this admitted, the facts as they are can not be disputed, and every intelligent visitor will allow that the Netherlands demonstration — standing for the class of which there are several creditable examples — is nearer the *idea* of an International Exposition than a transportation to Philadelphia of the shop windows of Regent street or the Rue de Rivoli. The bulk of the Exposition is of manufactures; the Netherlands and the valuable

governmental displays of which, for the present, we make it the representative, summarize manufactures as they do all other departments, but also give a living picture of the entire country. This will appear more in detail as we proceed."

Terwijl, na behandeling in détail onzer inzendingen, het volgende als slotsom volgt:

"If we were asked to characterize in a word the Netherlands exhibit, we should insist upon its thoroughly *unselfish* character. There is no suspicion of trade or bargaining about it. It is abreast of the highest ideal of a world's comparison of accomplishments; but Holland, however commercial in its nature, realizes that the present is not exactly the occasion to open shop. The difference between the Netherlands and most, if not all, the other foreign displays is radical in this respect. From first to last, in order of countries, and through all grades of exhibitors in each case, our foreign friends seem to have come here to make money. No one objects to a reasonable hope of gain, for it governs all men alike, but there are some ways of manifesting it which are more agreeable than others. Most decidedly, it is not pleasant to have World's Exposition goods ticketed as soon as opened, and the most persistent means taken to convince the public that they are for sale. There is no heartiness about this method; it does not seem a free will offering for the advantage of the race; we are forced rather to imply that these shrewd merchants came to us simply and only to sell their wares, and that if they had not believed they could do more business here than at home they would not have come. Now, there is nothing whatever of this spirit shown in the exhibition from Holland. That some of the exhibitors hope to dispose of the choice goods they have prepared with so much care and expense is probable, but there is nothing to indicate that this care of the individual stands ahead of the concern of the State. Both

for what it is, therefore, and for the elevated and philosophical view it has taken of an International Exposition, we place the Netherlands display at the head of all the foreign contributions to the World's Fair."

De Centennial Commission had ten opzichte der beoordeeling der ingekomen zaken een systeem aangenomen, verschillend van dat wat bij vorige tentoonstellingen gevolgd was; dit berustte op de volgende beginselen: dat de bekroningen zouden geschieden ten gevolge van door de beoordeelaars geteekende rapporten; dat tot Juryleden zouden gekozen worden personen, bepaald kundig en ervaren in het vak, waarover zij een oordeel zouden moeten uitspreken; dat de keuze der vreemde Juryleden opgedragen zoude worden aan de Hoofdcommissie der verschillende landen, nadat hun de groepen, waarin zij een Jurylid mochten benoemen, waren aangewezen, terwijl de keuze van de Juryleden der Vereenigde Staten van Amerika aan de Centennial Commission verbleef; dat deze aan de Juryleden een vergoeding voor hunne uitgaven zoude geven; dat de rapporten en bekroningen zouden steunen, zoowel op innerlijke verdienste als op vergelijking met andere; dat hierbij zoude gelet worden op oorspronkelijkheid, nut, kwaliteit, kunst, uitvoering, doelmatigheid, geschiktheid voor algemeen gebruik en prijs; dat de rapporten zouden geteekend worden in de eerste plaats door den rapporteur en vervolgens door de leden van de Jury en dat tot bekroning de onderteekening van de meerderheid der Juryleden een vereischte was; dat de rapporten door de Jurygroepen zouden worden ingezonden aan de Centennial Commission, aan welke de eindbeslissing over bekroning en openbaarmaking verbleef. Door een Act of Congress werd bepaald, dat de bekroning zoude bestaan in een diploma met een voor allen gelijke

bronzen medaille en een speciaal rapport der Juryleden over het onderwerp der bekroning; dat aan Gouvernements-inzendingen alsmede aan die van vereenigingen, maatschappijen, enz. wel een diploma doch geen medaille zoude worden toegekend, en dat aan geen inzender, al werd die ook in meerdere groepen bekroond, meer dan

ééne medaille zoude worden uitgereikt; dat ieder inzender het recht zoude hebben het over zijne inzending uitgebracht rapport openbaar te maken, terwijl de Centennial Commission zich de bevoegdheid voorbehield om over al de rapporten te beschikken op de wijze die zij het best oordeelde en ze tot een geheel te vereenigen als een herinnering aan de tentoonstelling.

De Centennial Commission had de eerste samenkomst der Ju-

ryleden bepaald op 24 Mei, met het vooruitzicht dat zij hunne werkzaamheden vóór den 1 Augustus zouden kunnen afdoen. De ondervinding bij vroegere dergelijke gelegenheden opgedaan, dat bij de officieele opening de tentoonstellingen op verre na niet gereed zijn en dat er meestal een of twee maanden verloopen eer

de Jury met vrucht kan werken, had den Voorzitter onzer Commissie reeds bij missive van 23 Febr. 1876 de aandacht van den Directeur-Generaal Goshorn hierop doen vestigen en de wenschelijkheid doen uitspreken, dat de werkzaamheden van de Jury eerst in het laatst van Juni of het begin van Juli zouden beginnen. De uitslag heeft deze meening volkomen gerechtvaardigd. Op den 24 Mei toch waren in eenige landen nog slechts bergen van kis-

ten aanwezig, omrasterd door staketsels, die de plaats aanwezen, waar later de tentoonstelling van dat land te zien zoude zijn. Eerst in het laatst van Juni kon de tentoonstelling, ofschoon nog niet ten volle, gereed genoemd worden. Daarenboven ontbrak van bijna alle landen, met uitzondering van Nederland, de speciale Catalogus met de voor de Jury's zoo noodige gegevens, terwijl de eerste editie van den algemeenen Catalogus eerst in het midden van Juni gereed kwam en zoo onvolledig en slecht was, dat hij geenszins tot richtsnoer voor de Jury kon dienen. Trouwens deze Catalogus was uit den aard der zaak samengesteld uit de opgaven, door de Hoofdcommissiën der verschillende landen bijeengebracht uit de inschrijvingslijsten der inzenders, waarvan velen zich hadden teruggetrokken, terwijl veel nieuwe later waren toegetreden. In dezen algemeenen Catalogus ontbraken landen, die met vele honderden inzenders op de Tentoonstelling waren vertegenwoordigd. Eerst in October 1876, dus tegen het einde der Tentoonstelling, verscheen de tweede editie van den officieelen Catalogus, die door de verschillende Hoofdcommissiën verbeterd, het ware beeld dezer grootsche Tentoonstelling terug gaf. De Centennial Commission heeft later de verkeerdheid door haar begaan, door de Jury zoo kort na de opening bijeen te roepen, volmondig erkend. Vele van de talrijke reclames, welke de Centennial Commission heeft moeten hooren, zijn hieraan toe te schrijven, en vooral die der Juryleden, wier eervolle taak, om als beoordeelaars op te treden, werd vergald door het vergeefsch zoeken naar in den Catalogus vermelde, doch op de Tentoonstelling niet te vinden inzendingen en door het onophoudelijk loopen naar de bureau's der natuurlijk niet steeds aanwezige Commissarissen, om te weten te komen, welke tot hunne groep behoorende inzendingen in hunne afdeelingen voorkwamen.

Is steeds het werk van een Jurylid bij een Internationale

Tentoonstelling hoogst vermoeiend en onaangenaam, bij geen der vroegere Tentoonstellingen heeft, wat de organisatie betreft, zulk een wanorde geheerscht en is minder gedaan geworden om het Jurywerk eenigszins gemakkelijk te maken, dan bij de Philadelphia Tentoonstelling. Niettegenstaande er een prachtige, groote zaal en vele kleinere vertrekken in de Judge's Hall voorhanden waren, waar, zooals bij vroegere Tentoonstellingen, de Juryleden op bepaalde dagen en uren te zamen konden komen om elkander te leeren kennen en de aan hunne zorg toevertrouwde belangen te bespreken, heeft gedurende de geheele Tentoonstelling te Philadelphia nimmer zulk een bijeenkomst van de Juryleden der verschillende groepen plaats gehad, niettegenstaande menig Europeesch Jurylid er op aandrong, dat de Amerikaansche leden daartoe het initiatief zouden nemen.

De Amerikaansche leden en ook sommige vreemde, waren er op uit om het werk zoo snel mogelijk af te maken, vooral om bij de reeds op het einde van Juni invallende groote hitte van 109° F. of 42 ½° C. zoo spoedig mogelijk huiswaarts te keeren.

Het gevolg daarvan is geweest, dat in vele groepen reeds op het einde der maand Juni het ledental tot de helft was verminderd, terwijl het werk niet tot de helft was gevorderd en vele groepen, waaronder ook groep IV, „de produkten uit het dieren- en plantenrijk", die meerdere duizenden inzenders had te beoordeelen, tot in het midden van October heeft moeten doorwerken.

Wat de beoordeeling der inzendingen zelf aangaat, moet men erkennen, dat het voorschrift, volgens hetwelk ieder voorstel tot bekroning door een schriftelijk rapport, dat in de vergaderingen werd besproken, moest worden gesteund, uitmuntend heeft gewerkt, en dat te Philadelphia veel meer zorg aan de beoordeeling der inzendingen is besteed dan bij vroegere Internationale tentoonstellingen.

De beoordeeling der schilderijen heeft tot vrij wat moeielijkheden en heel wat twistgeschrijf in de dagbladen aanleiding gegeven. De Juryleden van groep XXVII (Kunst) hadden toch in hunne eerste vergadering, zonder nog iets te hebben gezien, een besluit genomen, niet overeenkomstig aan de bij de andere groepen aangenomen regelen voor de Jury; zij hadden namelijk bepaald, dat voor de schilderstukken een vooraf vastgesteld getal medailles zoude worden gegeven en dat men nu zoude zien aan welke kunstenaars die medailles zouden worden toegekend. Niettegenstaande een minderheid, waartoe onze vertegenwoordiger, de Heer Kruseman van Elten behoorde, die tot de komst van den Heer Van Heemskerck van Beest de plaats van dezen in die groep waarnam, zich daartegen verzette, ging men aan het werk en verdeelde dat vaste getal onder de beste schilders, voor zoo verre men er toen over konde oordeelen. Zoo werd op de eerste Vergadering besloten te geven:

6	medailles	voor	Historische, Poëtische en Godsdienstige kunst.
40	„	„	Figuren.
10	„	„	Portretten.
40	„	„	Landschappen en marine.
10	„	„	Beesten en stilleven.

dus 106 medailles in 't geheel, en werden er bij slot van rekening maar 81 toegekend, aldus verdeeld:

13	Vereenigde Staten van N. Amerika.
13	Engeland.
7	Oostenrijk.
16	Frankrijk.
6	Nederland.
6	Spanje.
4	Italie.
3	Zweden.
2	Belgie.
2	Noorwegen.
9	Duitschland.
te zamen 81	Medailles.

De zes Nederlandsche bekroonden waren: Mej. M. Vos en de Heeren Herman F. C. ten Kate, H. A. Van Trigt, C. Bisschop, A. Mauve en W. C. Nakken.

Doch toen deze Jury reeds den 23 Juni hare taak vermeende te hebben volbracht en de leden voor een groot gedeelte met verlof waren vertrokken, was in de Russische afdeeling nog geen enkel schilderij ontpakt en werd aan de Juryleden: de Heeren Brantz Mayer, Amerikaan, Graaf Del Donadio, Spanjaard en Van Heemskerck van Beest opgedragen, om, als de Russische tentoonstelling gereed zoude zijn, deze, als ook eenige nog niet ontpakte Italiaansche schilderijen, te beoordeelen en voorstellen tot bekroning te doen.

Toen dit aan de Commissarissen der vreemde landen bekend werd en zij daarbij vernamen dat andere Jury-groepen in het toekennen van medailles zeer vrijgevig waren geweest, begrepen zij verplicht te zijn, de aandaeht der Centennial Commission op deze abnormale beslissing van groep XXVII te moeten vestigen, zooals reeds door sommige nog terug gebleven Juryleden dier groep bij den Generaal Francis A. Walker, chef van het bureau der bekroningen, gedaan was.

Op het initiatief der Nederlandsche Hoofdcommissie, werd op den 14 Augustus in het Portugeesch Paviljoen een Vergadering van de Presidenten der verschillende landen gehouden, waarin de volgende missive aan den Directeur-Generaal Goshorn werd vastgesteld:

Philadelphia Aug. 4th 1876.

The undersigned Commissioners and representatives at the Centennial Exhibition, having been informed that the Judges of group XXVII before entering on their work, have limited the number of awards to be proposed to the Centennial Commissioners for oil-painting. While such restriction is not prescribed in the rules of judgment published by

the Centennial Commission and that in consequense the awards of paintings have come out in proportion far different from that of others classes or groups, beg leave to lay before you most respectfully the question wether the said restriction has been made.

If so be the case we beg to take measures to avoid the consequences of such a resolution.

Yours very respectfully

(w. signed).

Austria.	Dr. F. MIGERKA.	*Netherlands.*	E. H. v. BAUMHAUER.
Belgium.	D'OULTREMONT.	*Norway.*	GADE.
Brasil.	LOPES NETTO.	*Portugal.*	MALHEIRA.
France.	DISBACH.	*Russia.*	DE BIELSKY.
Germany.	REULEAUX.	*Spain.*	LOPEZ FABRA.
Italy.	DASSI.	*Sweden.*	DANNFELT.

Dat deze opmerking der vreemde Commissarissen niet zonder gevolg is gebleven, blijkt uit de groote vermeerdering van toegekende medailles aan de schilderstukken der vreemde natiën. Nederland, dat bij de eerste beoordeeling slechts 6 medailles had verworven, verkreeg er nu 30 voor de schilderkunst.

Aan onzen voorgevel in de Mainbuilbing was reeds vroeger voor zijne kunstwaarde, en aan den Heer F. J. Von Kolkow voor zijne photographieën een bekroning te beurt gevallen.

Wij mogen hierbij niet onvermeld laten, dat de Heer Van Heemskerck van Beest, als Jurylid, natuurlijk buiten mededinging bleef, terwijl ook de Heer J. G. Vogel, kunstschilder te 's Hage, vooraf verzocht had buiten mededinging te blijven.

Dat onze kunst door de Jury hoog werd gewaardeerd, bleek reeds uit het eerste Rapport der Juryleden, waarin werd gezegd:

"In Holland we find a liberal response to the invitation to this International Exhibition. She is well represented in these branches of art for which Holland has been pre-eminently distinguished. The large number of awards for medals testify to the high appreciation of the Judges of the contributions from the Netherlands." — Bij het opmaken van het tweede Rapport verklaarden de Juryleden, dat het moeielijker was in de Nederlandsche Afdeeling schilderijen aan te wijzen, die niet moesten bekroond worden dan omgekeerd; een natuurlijk gevolg van de vóór de verzending naar Amerika in „Arti et Amicitiae" te Amsterdam gehouden keuring, waarbij die schilderijen waren afgewezen, die niet strekken konden om den roem van de Nederlandsche schilderschool in den vreemde hoog te houden.

Zooals wij reeds opmerkten, zijn de Jurygroepen in Amerika beschouwd geworden als adviseerende colleges, terwijl de Centennial Commission aan zich het recht had voorbehouden om hunne voorstellen al of niet te bekrachtigen, waardoor de naam van menig, door de groepen ter bekroning voorgestelde, op de officieele lijst, die eerst op den 27 September bekend werd, werd gemist, zonder dat eenige reden voor die weglating werd opgegeven. Van daar een heirleger van reclames door de Commissarissen der verschillende landen, aan welke de oordeelvellingen der Jurygroepen grootendeels reeds bekend waren. Op al deze reclames, die aan de Commissarissen heel wat werk, geschrijf en rondloopen hebben gekost, werd door den Generaal Walker geantwoord, dat de Centennial Commission zulks had goedgevonden en dat daarop niet teruggekomen kon worden. Later werd echter een Commissie van reclame benoemd, die weinig praktische resultaten heeft opgeleverd. Daaren-

boven is nog op het einde der tentoonstelling een Commissie van vijf leden benoemd, aan wie werd opgedragen de door de Gouvernementen en Maatschappijen ingezonden collectieve tentoonstellingen ter bekroning voor te dragen.

De Nederlandsche Hoofdcommissie heeft zich door al die zwarigheden niet laten afschrikken, en door haar bemoeiingen heeft zij verkregen, dat al de bekroningen welke, naar zij vernomen had, door de Jurygroepen waren voorgesteld, op een paar na, nog in de officieele lijst werden opgenomen, en dat sommige Nederlandsche inzenders, wier produkten kennelijk door de Jurygroepen waren over het hoofd gezien, nog aan een nieuw onderzoek werden onderworpen en hunne verdiende belooning niet hebben gemist. De reclames echter ter wille van eenige zeer verdienstelijke inzenders mocht de Commissie niet met een gunstig gevolg bekroond zien; onder andere was dit het geval met een door groep IX (wollen en zijden stoffen) begane vergissing ten opzichte van de algemeen geroemde wollen dekens van de firma J. C. Zaalberg & Zn. te Leiden, die als tot de collectieve tentoonstelling van Tilburg behoorende door de Jury is beschouwd geworden, zooals duidelijk blijkt uit de woorden van het Juryrapport over de collectieve tentoonstelling van Tilburg, waar te lezen staat: „for a large collection of blankets, white and colored flannels, fancy cassimires, beavers and kerseys in creditable qualities and at low prices." Onder „blankets" kan toch niet anders dan dekens worden verstaan, die door Tilburg niet zijn ingezonden. Wij mogen bij deze gelegenheid ook niet onvermeld laten, dat de firma J. C. Klutgen, te Rotterdam, wier inzending te Philadelphia door onvoldoende inpakking in geheel ontredderden toestand was aangekomen en niet kon worden hersteld, op verzoek van genoemde firma buiten mededinging is gebleven.

Den 27sten September des avonds te 8 uur had eindelijk de prijsuitdeeling plaats in de Judge's Hall, welk gebouw voor deze gelegenheid door aantrekking van enkele aangrenzende kamers, zeer was vergroot.

Elkeen zag natuurlijk met blijdschap deze plechtigheid te gemoet, die volgens het oorspronkelijke plan, reeds in het begin van Augustus had moeten plaats hebben. De verwachtingen van menig aanwezende, die reeds bij vorige tentoonstellingen de prijsuitdeeling had bijgewoond en b. v. in 1867 te Parijs in het Palais de l'Industrie getuige was geweest van de pracht en den luister, die daar waren tentoongespreid, werden teleurgesteld, daar het feest niet genoeg voorbereid bleek te zijn, en er ook weinig was aangebracht om deze plechtigheid tot het glanspunt der geheele tentoonstelling te maken.

De gewone speeches der verschillende Amerikaansche Centennial autoriteiten hadden natuurlijk ook hier plaats; vooral trokken echter de hartelijke woorden van Alfred T. Goshorn jegens de vreemde Commissarissen aller aandacht en de sympathie zijner medeburgers; wij laten haar daarom in haar geheel volgen:

„But I may be permitted to express my feelings in relation to „another subject of vital importance to the success of this Exhibi„tion. I allude to the national Commissioners appointed by the „participating governments to conduct their respective departments „and to co-operate with the Centennial Commission.

„No feature of this enterprise has produced a more profound „impression than the individual character and qualifications of the „gentlemen selected for these Commissions who are intrusted with „delicate and difficult duties. In addition to the required knowledge „and experience, they have displayed calm consideration and forbea„rance, vigilant attention, and the most friendly and lively zeal for „the success of the work.

„It is therefore, gentlemen of the Foreign Commissions, that

„I seize this opportunity for my associates and myself, and on „behalf of the exhibitors from the United States, to express to You, „with the warmest feelings, the high sense we entertain of your „important services and the large degree in which we are indeb- „ted to You for the measure of success which has crowned our efforts."

Generaal Hawley ging daarop tot de officieele plechtigheid der uitreiking der lijsten der bekroonden over; voor vreemde natiën aan hunne hoofdvertegenwoordigers, voor de Amerikaansche inzenders aan den Heer A. T. Goshorn, telkens onder begeleiding van het volkslied van ieder opgeroepen land. Een elfduizendtal bekroningen waren thans door de Centennial Commission goedgekeurd, terwijl nog een vierduizendtal, vooral voor levensmiddelen en likeuren, in behandeling waren.

Deze ofschoon nog onvolledige lijst der Nederlandsche bekroonden, werd nog dienzelfden nacht zoowel aan Uwe Excellentie als aan den waarnemenden Voorzitter, den Heer de Monchy, ter opname in de Staats-Courant toegezonden; wegens de groote kosten achtte de Commissie een telegraphische overseining minder gepast.

Later werd deze eerste lijst aangevuld, doch de onzekerheid over sommige bekroningen bleef voortduren, zoodat de Hoofdcommissie nu eerst, na het uit Amerika ontvangen der diploma's, rapporten der Jury's en der medailles, in staat is de officieele lijst der aan de Nederlandsche inzenders toegekende onderscheidingen, onder bijvoeging van het oordeel van de Jury, aan dit Verslag als bijlage toegevoegd, aan Uwe Excellentie aan te bieden.

Dat Nederland uit dien wedstrijd met eere is teruggekeerd en dat vooral de Gouvernements-inzendingen en de collectieve tentoonstellingen te Philadelphia hoog zijn gewaardeerd, zal Uwer Excellentie uit de oordeelvellingen der Jury's ten duidelijkste blijken. De Hoofdcommissie acht zich door de openbaarmaking dezer degelijke en soms vrij uitvoerige rapporten ontheven van de taak om zelf

een oordeel te vellen over de verdiensten van hetgeen door Nederland te Philadelphia werd ingezonden, nu door deskundigen in ieder speciaal vak, op meer bevoegde wijze hieraan is voldaan.

Gaan wij toch na dat Nederland vertegenwoordigd werd:

In de Mainbuilding door . . . . 298 inzenders
waarvan 123 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling van den Boekhandel,
24 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling van de Tilburgsche wol-industrie,
16 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling van de Rotterdamsche schilderschool.

In de Agricultural-Hall door . . . . 178 „
waarvan 52 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling der Hollandsche Maatschappij van Landbouw,
44 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling der Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw,
16 medewerkers in de collectieve Tentoonstelling der Geldersche Maatschappij van Landbouw,

In de Horticultural-Hall en tuin door . . . . . 5 „
In Woman's Department door . . . . 5 „
In de Art-Gallery door . . . . 102 „
In den zijgang der Art-Gallery door . . . . . 8 „

275 medewerwerkers in 6 collectieve Tentoonstellingen } te zamen 596 inzenders,

en zien wij dat Nederland verkreeg in

	Bekroningen.		Gouvernements inzendingen.	Collectieve tentoonstellingen.
Groep II	4	waarvan		
III	13	″	1	
IV	53	″	1	3
V	4			
VI	6	″	1	
VII	2			
VIII	9	″		1
IX	5	″	1	1
X	1			
XIII	7	″		2
XV	1			
XVI	1	″	1	
XX	3			
XXIV	1			
XXV	6	″	2	
XXVI	26	″	20	
XXVII	32	″	3	
XXVIII	15	″	1	1
XXIX	3			
XXXVI	3			
	195		31	8

en daarenboven, dat door de Jury over de collectieve Tentoonstellingen, behalve aan de Gouvernements inzendingen, aan 25 Nederlandsche Maatschappijen eervolle vermeldingen zijn toegekend, zoo heeft Nederland stellig alle reden om zich over dezen uitslag te verheugen.

Werd straks op het gemis aan samenkomsten der Juryleden gewezen en het wenschelijke er van betoogd, aan den anderen kant waren de U. S. Centennial Commission en haar President Generaal Hawley, de Heeren Goshorn, Welsh, Asch en andere autoriteiten benevens tal van inwoners van 't gastvrije Philadelphia, als ook elders in Amerika, er om strijd op uit om het verblijf der Commissie- en Juryleden zoo aangenaam mogelijk te maken en hen behulpzaam te zijn niet alleen om de schoonheden en den rijkdom van het land, maar ook om de eigenaardigheden van het Amerikaansche volk en diens instellingen van naderbij te leeren kennen.

Van den President Grant en zijne Ministers mocht de Nederlandsche Hoofdcommissie menig blijk van sympathie ondervinden, zoowel bij den aanvang der tentoonstelling, toen onze afdeeling met Z. E.'s bezoek werd vereerd, als later toen de Voorzitter in het White House te Washington in een private audientie tot het nemen van afscheid werd toegelaten, waarbij het hoofd der Republiek hem verzocht aan de Nederlandsche Regeering zijn dank voor de warme ondersteuning der tentoonstelling te willen overbrengen.

Ook de Keizer Dom Pedro van Brazilië gaf door een herhaald bezoek in onze afdeelingen blijk van zijn hooge ingenomenheid met Nederland.

Van Z. M.'s Minister-Resident te Washington Jhr. Mr. R. A. A. E. von Pestel mocht de Commissie steeds de meeste bereidwilligheid en hulpvaardigheid, waar Z. E.'s hulp werd ingeroepen, ondervinden.

De Nederlandsche Hoofdcommissie mag tevens niet nalaten aan haar verdienstelijk medelid den Heer L. Westergaard, Nederlandsch Consul te Philadelphia, haar hartelijken dank te betuigen voor de vele bemoeiingen door Z. E., niettegenstaande zijne drukke bezigheden, in 't belang van de Nederlandsche tentoonstelling gedaan; welke verdiensten Z. M. de Koning met het ridderkruis van de orde van den Nederlandschen Leeuw heeft erkend.

Was het verblijf in Amerika voor den vreemdeling reeds daarom hoogst belangrijk, doordien hij op de tentoonstelling in een tal van gebouwen, en wel voornamelijk in de United States Government Building, waar al de hulpmiddelen bij de verschillende takken van bestuur van het Amerikaansche Gouvernement in gebruik, waren geexposeerd, Amerika's grootheid kon bewonderen, en in de Machinery-Hall vooral den praktischen geest en het vindingrijk vernuft van de jonge overzeesche natie mocht leeren kennen, het verblijf werd des te belangrijker, daar hij ook de feestviering ter herdenking van het honderdjarig bestaan dezer zoo krachtvolle Republiek kon bijwonen en later de drukten aan een Presidents-verkiezing in Amerika verbonden, mocht aanschouwen.

De groote feestdagen waren de 4de Juli en de dagen, die daaraan vooraf gingen, en hoewel elk dorp en gehucht zijn eigen feestviering had, was uit den aard der zaak, in de bakermat der Republiek, te Philadelphia, de plechtigheid op de meest grootsche wijze ingericht.

Ook de Nederlandsche Commissie werd tot bijwoning hiervan uitgenoodigd. Niet licht zal zeker door de aanwezigen de grootsche fakkeloptocht, die op den avond van den 3 Juli de in feestdos gehulde straten van Philadelphia doorkruiste, vergeten worden, nog minder het enthousiasme der talrijke schare, toen bij de plechtigheid van 4 Juli, nadat een militaire parade van deputaties van alle corpsen uit geheel Amerika, in den morgen Noord en Zuid had vereenigd, de origineele "Declaration of Independence" door den kleinzoon van den grooten Lee werd voorgelezen.

Genoot de Commissie derhalve van het officieele Amerika talrijke bewijzen van beleefdheid, ook de burgerij zelf bleef hierin niet achterwege. Aangenaam was het voor ons Nederlanders te bemerken hoe, vooral te Philadelphia en te New-York, te midden der afstammelingen van in vroeger eeuwen overgestoken kolonisten, er nog een groote gehechtheid aan het vroegere moederland bestaat en hoe vele Ameri-

kanen er een eer in stellen te kunnen wijzen op hunne Nederlandsche afkomst.

Reeds vóór de opening der Tentoonstelling genoten de toen aanwezige leden der Opstellings-Commissie de eer door de St. Nicolas Society te New-York, bestaande uit de zoogenaamde "Knickerbrockers" op een feestmaaltijd te worden genoodigd, waar alles op Hollandsche wijze was ingericht, de Hollandsche taal gebruikt werd, en de liefde en achting voor ons Vaderland ten duidelijkste bleek.

Bestond bij elken vreemdeling natuurlijk een groote lust om het land zelf te bewonderen, ook hierin werden de vreemdelingen op de meest onbekrompen wijze door de Amerikanen in staat gesteld. Wij noemen alleen den zesdaagschen tocht aan de vreemde Commissarissen en Juryleden door de Pennsylvania Railroad aangeboden, waarbij een 200tal vreemdelingen, geheel op kosten dier groote spoorwegmaatschappij, met een specialen trein in staat werden gesteld niet alleen met de petroleumbronnen, steenkooldistricten en de ertslagen van het rijke Pennsylvania, maar ook met het natuurschoon der Niagara Falls kennis te maken

Een drietal tochten van de mijningenieurs uitgaande, waren mede een aangename gelegenheid om ook op industrieel gebied den rijkdom van Amerika naar waarde te leeren schatten.

Ter beantwoording der vele beleefdheden door de Amerikaansche autoriteiten en vreemde Commissarissen haar bewezen, werd door de Nederlandsche Hoofdcommissie aan deze den 7den Juli op Belmont Mansion in het Fairmount Park een diner aangeboden, dat door een 50tal gasten bijgewoond, ook met de tegenwoordigheid van den Nederlandschen Minister-Resident werd vereerd.

Daar de Heeren Brantsen van de Zijp en Gori, in de op 26 Januari 1876 te Amsterdam gehouden Vergadering der Hoofdcommissie tot leden der derde of inpakkings-commissie benoemd, verhinderd waren naar Amerika te gaan om de tweede Commissie te vervangen, en de Heer Kruseman van Elten, die reeds gedurende zoo vele maanden zijn kostbaren tijd ter wille van de belangen der Nederlandsche Afdeeling had geschonken, zich niet op nieuw gedurende eenige maanden uit New-York naar Philadelphia kon begeven, zag de Voorzitter, die gehoopt had met de Heeren Van Heemskerck van Beest en Jonckbloet op 31 Augustus naar het Vaderland terug te keeren, zich verplicht zijn verblijf in Amerika tot de sluiting der Tentoonstelling te verlengen en zich van toen af alleen, door den Adjunct-Secretaris gesteund, met het Commissariaat te belasten, niettegenstaande de werkzaamheden aan het Jurylidmaatschap verbonden, zijne tegenwoordigheid buiten de Nederlandsche afdeeling natuurlijk menigmaal vereischten.

De Heer Gori had zich echter beschikbaar gesteld om tot het bijeenverzamelen der noodige gegevens voor het opstellen van een uitvoerig verslag over de Nederlandsche Afdeeling, vergeleken met die der andere natiën, naar Amerika te gaan; hij vertoefde aldaar met dit doel van 6 September tot 12 October.

Werd de tentoonstelling gedurende de maanden Juni en Juli en de eerste helft van Augustus wegens de onuitstaanbare hitte weinig bezocht, zoodat dagen van 30000 bezoekers onder de gunstige werden gerangschikt, de tweede helft van Augustus en de maanden September en October vertoonden een geheel ander schouwspel, zoodat dagen van 100000 en meer bezoekers regel werden. De 28 September, de zoogenaamde *Pennsylvania day* bracht niet minder

dan 270000 bezoekers in de gebouwen en op de gronden van de Tentoonstelling. Dat bij zulke dagen het toezicht, hetgeen uit den aard der zaak bij tentoonstellingen hoogst moeielijk is, maar vooral in Amerika, alwaar meer de politieke kleur dan de bewijzen van eerlijkheid bij de aanstelling van politiebeambten aanbeveling zijn, een onmogelijkheid werd, te meer daar de Nederlandsche Hoofdcommissie over weinig personeel kon beschikken, valt niet te betwijfelen; toch kon Nederland zich gelukkig noemen, dat zoo weinig zaken van waarde uit hare afdeeling zijn gestolen, terwijl bij andere landen geheele kasten met gouden sieradiën, horloges enz. verdwenen. Hierbij mag niet worden verzwegen, dat het meeste vermist werd tusschen Zaturdag avond en Maandag morgen, een tijdsruimte gedurende welke, wegens het gesloten zijn der tentoonstelling op den Zondag, het aan de vreemde beambten verboden was de Tentoonstelling te betreden, en de bewaking uitsluitend aan Amerikaansche politieagenten was opgedragen. Zoo weinig werden deze laatste door de vreemde Commissarissen vertrouwd, dat b. v. de Fransche Commissie op het einde der Tentoonstelling uit Parijs een vijftiental der beste detectives heeft laten overkomen om, vooral onder het inpakken der goederen, de zaken die anders achter glas tentoongesteld waren doch nu bloot lagen, voor veler begeerige handen te behoeden; een som van ruim 30.000 frs. getrooste Frankrijk zich voor deze extra-bewaking. Ook de Nederlandsche Hoofdcommissie heeft gedurende dien tijd drie, haar door haar medelid den Heer Westergaard, aanbevolen nachtwakers moeten aanstellen.

Bij de vrees voor diefstallen niet alleen in de tentoonstelling maar ook daar buiten, welke door de Nederlandsche Hoofdcommissie door eigen ondervinding niet ongegrond werd bevonden, voegde zich de angst van de aan hare zorgen toevertrouwde schatten door brand vernield te zien. Was men toch reeds in den beginne een kleine brand in de Amerikaansche afdeeling der Agricultural-Hall door de uitstekend

ingerichte brandbluschmiddelen spoedig meester geworden, later kwamen zwaardere branden voor, wier oorsprong niet steeds aan een toevallige oorzaak werd toegeschreven. Zoo brandde een gedeelte der loodsen af, waarin de pakkisten der vreemde natiën tegen een vrij hoog bewaarloon waren geborgen. Nederland bleef ook hier weer verschoond. De brand van een geheele rij koffiehuizen en kermistenten, wel is waar buiten de omheining der tentoonstelling gelegen, doch waarvan de vlammen de Mainbuilding in gevaar brachten, gaf een ontzettende ontsteltenis; terwijl eindelijk de tegen den avond uitbrekende felle brand, die de naast de Horticultural-Hall gelegen groote Lauber's restauratie grootendeels vernielde, iedereen met schrik vervulde; bij dit laatste ongeluk werden de planten van een paar onzer inzenders eenigszins beschadigd, doch door de zorgen van de Directie over de Horticultuur-Afdeeling spoedig hersteld. Daarenboven brandde nog na de sluiting een groot houten hôtel, grenzende aan de tentoonstelling, grootendeels af.

Was de taak der Commissieleden gedurende de zomermaanden afmattend door de hooge temperatuur, waaraan hunne lichamen nooit te voren waren blootgesteld en waardoor velen ziek werden en eenigen zelfs het met den dood moesten bekoopen (*), de groote toevloed van bezoekers en hunne eindelooze vragen om inlichtingen, zoowel van de mannelijke als van de vrouwelijke reporters der verschillende nieuwsbladen, der talrijke maatschappijen van wetenschappelijken of

(*) Ook hier alweder was de Nederlandsche Hoofdcommissie zeer gelukkig, daar zij van hare beambten niemand verloor. De Agent van de Arnhemsche Eau-de-Colognefabriek, de Heer P. N. Starke, die met den verkoop van de produkten dier firma belast was, deelde echter in het lot van zoovele anderen en overleed op den 22 Augustus 1876, ten gevolge van een zonnesteek, niettegenstaande de beste verzorging van Dr. A. Fricke, een der eerste geneesheeren van Philadelphia. Onze Consul, de Heer Westergaard, trad toen als bewindvoerder in dezen onbeheerden boedel op, en stelde een nieuwen agent, den Heer Murphy aan, die zich verder met den verkoop der Eau-de-Cologne belastte.

philantrophischen aard, die gedurende uren de Commissarissen om statistieke en andere gegevens kwamen lastig vallen, maakten het verblijf op de tentoonstelling hoogst vermoeiend. Daarbij kwam, dat in die dagen de vervoermiddelen (spoortreinen, streetcars, omnibussen en rijtuigen) onvoldoende bleken te zijn om de groote menschenmassa, bij het eindigen der Tentoonstelling om zes uur, naar hunne woonplaats terug te brengen, zoodat men menigmaal genoodzaakt was, na den geheelen dag op de Tentoonstelling te hebben doorgebracht, nog een afstand van een uur te voet af te leggen, wilde men zijn leven niet wagen, hangende ter zijde van een spoorwegrijtuig of van een streetcar.

In de overtuiging dat weinige Nederlandsche inzenders zich de kosten zouden getroosten van een agent naar Amerika te zenden (*) om zich met den verkoop hunner goederen te belasten, noch dit aan een Amerikaanschen vriend zouden opdragen, had de Hoofdcommissie op zich genomen als agent voor hen op te treden, en, zonder eenige vergoeding, hunne zaken te verkoopen, terwijl bij de vroegere internationale tentoonstellingen steeds door de Nederlandsche Hoofdcommissie 5 pCt. der verkoopsom afgetrokken was tot goedmaking der onkosten. Had de Hoofdcommissie vooruit kunnen bedenken, welke werkzaamheden zij zich daardoor op den hals haalde, vooral ten gevolge der voor een Europeaan onbegrijpelijke Custom House-moeielijkheden, voorzeker had zij de voorkeur gegeven aan de benoeming van een specialen agent, die zich met dien verkoop zoude belasten.

(*) Behalve den reeds genoemde Heer Starke, agent van de Arnhemsche Eau-de-Cologne fabriek, was nog alleen de heer J. H. Brinkman Jr. als agent van de "Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels" uit Nederland overgekomen; deze bleef echter slechts tot 31 Augustus en droeg toen de behartiging van de belangen zijner Vereeniging aan de Hoofdcommissie op.

Ofschoon de door de Hoofdcommissie getroffen maatregel, om bij den verkoop der goederen, die natuurlijk niet vóór de sluiting op 10 November mochten worden afgeleverd, dadelijk 10 pCt. der verkoopswaarde te vorderen, zeer goed heeft gewerkt, zijn toch eenige koopers weigerachtig gebleven om het door hen gekochte later te ontvangen, hetgeen, daar de duties reeds vooruit moesten worden betaald, tot heel wat geschrijf en moeite aanleiding heeft gegeven.

Door de Hoofdcommissie is voor de inzenders verkocht voor een som van Dls. 13682.62 = *f* 28733,50, van welke som echter Dls. 3165.10 voor duties aan het Custom House en eenige kleine kosten bij de verzending moeten worden afgetrokken. Aan de Nederlandsche schilders is voor verkochte schilderijen door de Hoofdcommissie de som van *f* 14845,40 en aan de overige inzenders de som van *f* 7095,50 uitbetaald.

Behalve onze likeurstokers, zijn het vooral de firma's L. J. Nooijen te Rotterdam, Zaalberg & Zoon te Leiden, de Deventer Tapijtfabriek en de Cellulaire Gevangenis te Utrecht, waarvan vele zaken zijn verkocht geworden.

Welke finantieele voordeelen deze Tentoonstelling voor onze industrieelen nog bovendien gehad heeft, valt natuurlijk moeielijk in cijfers uit te drukken, daar vele inzenders zich in Amerika gedurende de Tentoonstelling met Amerikaansche huizen in relatie hebben gesteld (hierin door de Hoofdcommissie ondersteund), waardoor, zooals aan de Hoofdcommissie bekend is, reeds door velen belangrijke bestellingen zijn verkregen.

Behalve de reeds vroeger genoemde in Amsterdam verkochte schilderijen, werden door de Hoofdcommissie verkocht schilderstukken van de Heeren C. Cunaeus, J. C. Van Essen Jr., H. R. Van der Flier, B. te Gempt, J. D. Huybers, D. Van der Kellen, J. S. H. Kever, E. Koster en H. Savry, L. Lingeman, J. E. Masurel,

W. C. Nakken, H. Savry, J. J. Schenkel, W. de Famars Testas, H. Valkenburg, W. Verschuur Jr., P. P. Windt en H. Koekkoek en van Mevr. Ronner—Knip, alsook de gravures van den Heer H. Sluyter Dz.

De hooge kosten van terugvoer van Amerika naar Nederland, welke bijna het dubbele bedragen van die van Nederland naar Amerika, deden de Hoofdcommissie besluiten om aan de inzenders in de maand Augustus een circulaire te richten (zie Bijlage No. 4), waarin hun gevraagd werd tot welken minimum-prijs hunne zaken mochten worden verkocht, alsook of zij hunne inzendingen aan de Hoofdcommissie wilden afstaan met het doel om ze aan Amerikaansche Musea of Maatschappijen ten geschenke aan te bieden.

De Hoofdcommissie vermeldt met dankbaarheid dat zij tot het laatste in staat gesteld werd door de volgende inzenders:

J. C. Van Marken Jr. . . .	te	Delft	Alcohol en maïsolie.
S. Draisma van Valkenburg.	„	Leeuwarden	Gezuiverde levertraan.
Egberts & C°.	„	Dalfsen . . .	Chicorij.
W. Leur	„	Haarlem . .	IJzermenie.
A. T. Verhaar.	„	Utrecht. . .	Gipsafgietsels van organen van aan veepest gestorven dieren,

alle welke inzendingen ten geschenke werden gegeven aan het Agricultural-Department te Washington.

de Ambachtsschool	„	Rotterdam .	Het werk harer leerlingen.
H. F. Onderwater	„	Dordrecht .	Asphaltsteenen.
A. H. Van Bergen	„	Heiligerlee .	Metselsteenen, dakpannen en draineerbuizen.

Erven L. R. Fontein. . . . te Franeker . . . . Dakpannen.

C. G. L. Koolemans Beynen „ Willeskop . . . . . . Metselsteenen.

P. J. Willems . . . . „ Schiedam. . . . . . . Oleïne

alle welke geschonken werden aan de Boston School of Technology.

L. Roothaan . . . . te Amsterdam. . . . . . Muziekwerken.

Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis te Amsterdam . . . . Muziekwerken,

geschonken aan de Pennsylvania University te Philadelphia.

Geldersche Maatschappij van Landbouw te Wageningen, hare geheele tentoonstelling van landbouwprodukten, die in dank ontvangen werd door een uit Hollandsche afstammelingen bestaande Vereeniging: "the Berks County Agricultural Society te Reading".

Teyler's Stichting te Haarlem. . . . . hare Archives,

ten geschenke aangeboden aan de Smithsonian Institution te Washington.

De Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, hare Archives.

De Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid te Haarlem . . . . hare geschriften,

beide aangeboden aan de Peabody Library te Baltimore.

P. Goedewagen . . . . . te Gouda . . . . Goudsche pijpen,

aangeboden aan het Pennsylvania Museum of Industrial Art te Philadelphia.

E. H. Krelage & Zoon te Haarlem.

J. P. R. Galesloot . . . „ Amsterdam.

W. C. Boer . . . . „ Boskoop.

P. Van Nes Azn. . . . „ Boskoop,

wier collectiën planten ten geschenke zijn gegeven aan de Fairmount-Park Commission te Philadelphia, zoodat zij voor het terrein, dat zij gedurende de tentoonstelling hadden versierd, behouden konden blijven.

J. H. Krelage te Haarlem, gedrukte stukken over de tuinbouwtentoonstelling in 1865 te Amsterdam, aangeboden aan de Massachusetts Horticultural Society te Boston.

Dr. A. Mathijsen	te Budel	Gipsverbanden.
Dr. J. P. H. Van de Loo . .	„ Venlo	Id.
Dr. W. Krol	„ Kampen	Id.
Dr. M. W. C. Gori.	„ Amsterdam. . .	zijne geschriften,

ten geschenke gegeven aan het Surgical Department te Washington.

De Hollandsche en Zeeuwsche Maatschappijen van Landbouw verzochten hunne inzendingen terug of een schadevergoeding van *f* 300 ieder. De Hoofdcommissie was overtuigd dat de kosten van terugzending veel meer zouden bedragen dan de gevraagde vergoeding en achtte het in het belang van 's Rijks schatkist geraden om genoemde Maatschappijen de gevraagde som uit te keeren en beide inzendingen ten geschenke aan te bieden aan het Agricultural Department te Washington.

Daarenboven heeft de Hoofdcommissie aan vele Amerikaansche Musea en openbare inrichtingen, alsook aan menig Commissaris van vreemde landen, die daartoe voor hunne Musea het verzoek hadden gericht, op onbekrompen wijze monsters gegeven van de produkten uit onze Oost-Indische Bezittingen, alsook van onze linnen- en katoenindustrie; niet het minst van onze Nederlandsche landbouwprodukten, die door vele uit Nederland afkomstige en in Amerika gevestigde landbouwers om strijd werden gevraagd en met een zekere piëteit werden ontvangen. Vooral onze cerealiën werden door hen op hoogen prijs gesteld, daar zij die in hun nieuw vaderland wenschten uit te zaaien en als een aandenken aan hun geboorteland voort te planten.

De Hoofdcommissie heeft de belangstelling voor Nederland verder trachten op te wekken door een ruime en kostelooze verspreiding in Amerika van de volgende door haar uitgegeven werken, als:

1° van de Engelsche uitgave van den Catalogus der Nederlandsche afdeeling: "Special Catalogue of the Netherland Section; edited by authority of the Royal Commission of the Netherlands. Amsterdam, C. G. van der Post. 1876."

2° van den Catalogus der inzending van den boekhandel: "Catalogue of the collective exposition at the Centennial Exhibition in 1876 at Philadelphia of the Netherlands Booksellers Association. Specimens of Publications of the last years, including Schoolbooks, Newspapers and Periodicals. Amsterdam, 1876."

3° van het reeds genoemde werk over onze Openbare werken: "A Sketch of the Public Works in the Netherlands, by L. C. van Kerkwijk, Lieut. Col. of the Royal Engineers; Member of the Royal Commission of the Netherlands for the Philadelphia Exbition; edited for the special purpose of the exhibition. Haarlem, Johannes Enschedé and Sons. 1876."

4° van het werk over het Onderwijs: "Elementary and middle-class instruction in the Netherlands and their development in accordance with the laws of 13th August 1857 (elementary instruction) and 2nd May 1863 (middle-class instruction); published by the Royal commission of the Netherlands. Leiden, Printed and published by A. W. Sythoff. 1876."

5° van het werk van den Heer C. A. Eckstein, voorzien van platen vervaardigd op het Topographisch bureau te 's Hage. "New method for reproducing maps and drawings by Charles Eckstein, technical Director of the Topographical Department of the War-office at the Hague. Text printed by Giunta d'Albani Brothers, at the Hague; maps and drawings dressed

and printed at the Topographical Department, War-office (for private circulation only)" 1876.

6° van photographische voorstellingen der tien wanden van den vijfhoek, waarop de openbare werken van Nederland waren afgebeeld, welke door de Amerikaansche ingenieurs als een hoogst kostbaar geschenk werden beschouwd, vooral doordien de Hoofdcommissie van deze kostbare verzameling slechts een relatief gering aantal exemplaren had doen vervaardigen.

7° van een van wege het Departement van Finantiën uitgegeven brochure: "Collection of the Netherlands Treasury Department, Explicatory Notice. Amsterdam. B. van der Land. 1876.

Ook de meeste inzenders door vorige Internationale Tentoonstellingen wijzer geworden, hadden nu beter dan vroeger, prospectussen en kleine brochures in grooten getale ter verspreiding bij hunne inzendingen gevoegd.

De tijd der sluiting was thans aangebroken en, hoewel door de oprichting van een Permanent Exhibition, waartoe ook de vreemde natiën werden uitgenoodigd, (waarvan later door de Hoofdcommissie per circulaire aan het meerendeel der Nederlandsche inzenders werd kennis gegeven) het hoofdgebouw in stand en de herinnering aan deze grootsche onderneming, hoewel op kleinere schaal, behouden zoude blijven, viel het velen natuurlijk thans zwaar van de Centennial, waaraan vele jaren van moeielijken arbeid waren besteed, afscheid te nemen. Mocht de Centennial Commission in 't begin buiten Philadelphia op weinig sympathie

in Amerika kunnen wijzen, later was dit ten goede veranderd, toen men beter met de beteekenis van een Internationale tentoonstelling was bekend geworden.

De bekende reislustigheid der Amerikanen en het niet opzien tegen het in korten tijd afleggen van groote afstanden, bleven op het einde niet achterwege. Honderdduizenden van bezoekers vereenigden zich op de grounds, waar de sluitings-plechtigheden met het feest van de jubelende Stad Philadelphia op 9 November samenvielen. Terwijl 's avonds een toepasselijk vuurwerk op het tentoonstellingsterrein gegeven werd, vereenigden zich de leden der vreemde Commissiën en Juryleden in St. George's Hall in de City aan een feestbanket, hun aangeboden door de Centennial Commission.

President Grant nam het Voorzitterschap waar en was daarvoor uit Washington overgekomen, de drukten der verkiezing voor een oogenblik terzijdestellende, om nogmaals persoonlijk aan de „foreign friends" zijn dank te betuigen voor het vele, dat zij voor het welslagen dezer Amerikaansche onderneming hadden gedaan. Een 350tal personen waren aan dien sierlijken feestdisch aangezeten, waar Generaal Hawley, na eerst op het Hoofd der Unie een toast te hebben uitgebracht, het woord richtte tot de verschillende vreemde Commissarissen, om het op Amerikaansche wijze tot het einde van den maaltijd te behouden, slechts afgewisseld door de dankbetuigingen van de woordvoerders der vreemde natiën, die na de hartelijke toespraken van den President der Centennial Commission in de gelegenheid werden gesteld de gevoelens van hun Vaderland en zijne Commissarissen voor Amerika openlijk te betuigen. Voor Nederland, welks geliefd volkslied alle aanwezigen van hunne zitplaatsen deed oprijzen, werd in welsprekende taal door den Heer L. Westergaard, lid der Nederlandsche Hoofdcommissie, namens den Voorzitter, die dienzelfden dag Amerika had verlaten, een dronk uitgebracht op den bloei van het gastvrije Philadelphia.

Den volgenden morgen vroeg kondigde kanongebulder aan dat de 10 November aangebroken was.

Om twee uur had de officieele sluiting plaats. Jammer dat een zware regen verhinderde van het sierlijke feestterrein, tusschen de Mainbuilding en de Machinery-Hall, gebruik te maken. De Judge's Hall, te klein om alle feestvierenden te bevatten, moest thans spoedig voor de feestviering worden ingericht.

Mochten de vorige plechtigheden niet zeer in den smaak der vreemdelingen vallen, hoe geheel anders was het thans. De in prachtige uniformen gedoste National Guards waren als een eerewacht voor den President in het midden geschaard, terwijl het goed bezette en uitstekende muziekkorps van Theodore Thomas uit New-York o. a. de Centennial Marsch van Wagner opvoerde, zoo schoon als nog nooit te voren was gebeurd, en een tal van zangers koralen van Bach en de Doxology "Old Hundred" uitmuntend weergaven, waar door allen in feestelijke stemming werden gebracht.

Dezelfde sprekers als vroeger wisselden thans wederom en voor 't laatst elkander af, totdat de President U. S. Grant te 3.37 p. m. de tentoonstelling gesloten verklaarde en een sein, telegraphisch medegedeeld, de groote Corliss-stoommachine, die gedurende zes maanden de Machinery-Hall met leven had bezield, deed ophouden. Aan alle hoofdplaatsen van Europa werd deze gebeurtenis per draad medegedeeld.

Geen spreker werd meer toegejuicht dan de gevierde Directeur-Generaal Goshorn, die nogmaals en zoo mogelijk hartelijker dan te voren, openlijk de vreemde natiën en hare Commissiën dank betuigde.

Weinige dagen later ontving de Nederlandsche Hoofdcommissie van dien hooggeachten Directeur den volgenden brief:

Philadelphia, November 10th 1876.

Dear Sir!

"The International Exhibition of 1876 closes to day and I avail "myself of this means to congratulate You on its successful issue "and to thank You and your associates and exhibitors for the part "You and they have taken to promote the interest of the enterprise.

"The patience and wisdom which You have exercised in the "execution of the trust confided to You by your Government have "excited our admiration, your valuable contributions to the Exhi- "bition have added largely to its attractions and have afforded the "people of this Country much pleasure and information, which they "will always remember with great gratification.

"I thank You personally and officially, and on behalf of my "assistants, for your kind cooperation in the administration of the "foreign department and for your interest in all of the affairs of "the Exhibition.

"I trust You will return to your home with only pleasant "memories of the Exhibition."

I am with great respect Yours very truly.

Dr. E. H. Von Baumhauer, (w. s.) A. T. Goshorn,
President Netherlands Commission. Director-General.

welke op de volgende wijze werd beantwoord:

Philadelphia, November 30th 1876.

Dear Sir!

It is our pleasing duty to acknowledge the receipt of your esteemed favor of the 10 inst.

The very flattering terms in which You express your thanks to our commission and to the exhibitors of the country which we represent, are not only highly appreciated, but will long be remembered as an evidence of the kindly spirit, which has animated the representatives of the United States when receiving the commissioners for the Netherlands in the Centennial year of the independence of this great Republic.

On our part we owe a great debt of gratitude to You, to the members of the United States Centennial Commission, to the City of Philadelphia and to the whole country for the brilliant reception which has been accorded us.

Remembering how intimate are the ties that have united the Netherlands to the people of this country, even since the arrival of the first settlers on Manhattan Island, we feel that even the strongest expression of our thanks must fall short of what we wish to convey. But in leaving this country on our voyage home, we cherish the hope, that at no distant period we may be able to return the generous hospitality, which has been extended to us by the numerous friends to whom we have become attached.

We avail ourselves of this opportunity to congratulate You upon your admirable management of the Exhibition and to express our appreciation of the magnificent display, made by the United States, which has more than ever, impressed us with the greatness of this country and the glorious future awaiting it.

We are

with great respect

Yours very truly,

The Royal Nederlands Commission

(w. s.) E. M. Von Baumhauer, Secretary.

De Voorzitter had aan de naar Nederland vertrekkende leden te kennen gegeven, dat hij zijn verblijf in Amerika ten dienste der Nederlandsche tentoonstelling wel tot aan de sluiting, na daartoe van Heeren Directeuren van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen verkregen verlof, zoude verlengen, doch onmogelijk zich met de taak der inpakking konde belasten.

Dientengevolge werd in een te 's Hage gehouden Vergadering der Nederlandsche Hoofdcommissie op 23 September 1876 besloten aan Uwe Excellentie te verzoeken den Heer H. Cazaux van Staphorst, agent der Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaart-Maatschappij, wiens goede diensten zoowel de eerste als de tweede Commissie had leeren waardeeren, aan Z. M. den Koning te willen voordragen als lid der Nederlandsche Hoofdcommissie. Bij Koninklijk Besluit van 2 October 1876 N° 13 werd dit verzoek ingewilligd, en kon de Voorzitter bij zijn vertrek uit Amerika op 9 November per Hamburger Stoomboot „Pommerania" met volle gerustheid de verdere leiding der zaak overdragen aan de Inpakkings-Commissie, bestaande uit de Heeren H. Cazaux van Staphorst, H. D. Kruseman van Elten en den Adjunct-Secretaris Mr. E. M. von Baumhauer, daartoe bij U. E's. beschikking van 29 September 1876 aangewezen.

Deze Heeren, bijgestaan door de twee opzichters de Heeren Beretta en Laarman en de vier onderofficieren, verdienen een woord van dank voor de zorgen aan de inpakking der goederen besteed, en voor de opofferingen, die zij zich hebben getroost om, niettegenstaande de menigmaal snerpende koude, in de steeds minder herbergzaam wordende gebouwen, onafgebroken van 's morgens vroeg tot het ondergaan van de zon, een waakzaam oog te houden op het Amerikaansch werkvolk, hetwelk, ofschoon zeer zwaar betaald, niet steeds voor dat werk geschikt bleek te zijn, zoodat zij menigmaal verplicht waren zelf de hand aan het werk te slaan.

De Heer Kruseman van Elten, die gedurende de geheele Ten-

toonstelling met den grootsten ijver zijn eigene belangen aan die zijner kunstbroederen in Nederland heeft opgeofferd, ontvange van zijne in Nederland teruggekeerde medeleden, die in de gelegenheid zijn geweest zijn groote humaniteit te waardeeren, de hartelijke gelukwenschingen met de zoozeer verdiende onderscheiding, hem door Z. M. den Koning in het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw toegekend. Doch niet minder verdient onzen dank de Heer Cazaux van Staphorst, die op het einde der tentoonstelling zich een benoeming liet welgevallen, om zich met de zeker weinig aangename en vermoeiende taak der inpakking te belasten, en door zijn volkomen bekendheid met de Amerikaansche toestanden en de formaliteiten van het Custom House aan de Nederlandsche Hoofdcommissie diensten heeft bewezen, die zij niet genoeg kan waardeeren.

Had reeds de Opstellings-Commissie, ofschoon op een veel mindere schaal, de treurige kennismaking met het Custom House ondervonden, schier ongeloofelijk waren de moeielijkheden, welke door die voor hunne taak geheel onberekende ambtenaren, staande onder chefs, die dikwijls den eenen dag de reglementen veranderden welke zij den vorigen dag hadden vastgesteld, aan de Inpakkings-Commissie hebben veroorzaakt en waardoor ons naar het Vaderland terug verlangend personeel veel langer in Philadelphia heeft moeten blijven, dan bij een goede regeling der zaken noodig zoude geweest zijn.

Nadat al de goederen waren ingepakt en alleen nog het bureau uit elkander genomen en ingepakt moest worden, kon de Adjunct-Secretaris met den Heer Laarman en de onderofficieren Arts, Londo en Reinold den 7 December per „Caland" naar Nederland vertrekken, en de Heer Kruseman van Elten den 9den daaraanvolgende huiswaarts keeren. De Heer Cazaux van Staphorst belastte zich toen, met den Heer Beretta en den onderofficier de Haak, met het vervoer der colli's per Pensylvania Railroad naar New-York, zoodat het grootste gedeelte der goederen, waaronder al de schilderijen, den

21 December per stoomschip „Scholten", onder opzicht van de Heeren Beretta en de Haak naar het Vaderland scheep ging, terwijl het resteerende, grootendeels bestaande uit étalages, den 4 Januari 1877 per stoomschip „Maas" Amerika verliet.

Alle onze beambten kwamen behouden in het Vaderland terug, niettegenstaande vooral het stoomschip „Caland" een zeer stormachtige reis te doorstaan had.

De ontscheping der goederen uit het op den 3 Januari 1877 te Vlissingen aangekomen stoomschip „Scholten" had plaats onder opzicht van den Heer D. van der Kellen, van den Adjunct-Secretaris en den Heer Beretta, die zich met de verzending der colli's naar de respectieve eigenaars belastten. De ontscheping van het op den 19 Januari te Rotterdam aangekomen stoomschip „Maas" geschiedde onder toezicht van den Voorzitter, den Adjunct-Secretaris en den Heer Beretta.

Was al 't personeel ongedeerd te huis gekomen, van de naar Amerika gezonden voorwerpen hebben sommige bij de terugreis nog al schade geleden. Ofschoon bij het vele overpakken uit de spoorwagens op karren en dan weder op zolderschuiten ter overbrenging naar de dokken te New-York, en van daar weer in het stoomschip enz. enz. de goederen veel hadden te lijden, mag de Commissie zich gelukkig rekenen dat relatief zoo weinig daarvan beschadigd is aangekomen.

De schilderijen, die de grootste waarde vertegenwoordigden, zijn allen zonder eenige beschadiging in handen hunner eigenaars terug gekomen.

Ofschoon nog heel wat werkzaamheden voor de Commissie te doen bleven, kon zij toch, tot vermijding van onkosten, haar perso-

neel met 1 Januari 1877 ontslaan, met uitzondering van de Heeren Beretta en de Haak, die eerst in Januari uit Amerika terugkwamen; de eerste bleef nog tot 1 Februari in dienst der Commissie, terwijl de laatste dadelijk na zijne terugkomst zich wêer bij zijn korps kon aanmelden.

Met de likwidatie der tentoonstelling, die uit den aard der zaak tot zeer veel geschrijf heeft aanleiding gegeven, belastte zich de Voorzitter met den Adjunct-Secretaris.

Ofschoon verreweg het grootste gedeelte der inzenders hunne tevredenheid bij de ongeschonden terugontvangst hunner goederen hebben betuigd, werd door enkelen, wier inzendingen in een minder gunstigen toestand waren terug gekomen, de door de Commissie genomen zorgen niet altijd op even heusche wijze beantwoord. Van vergoeding der geleden schade kon natuurlijk, volgens de reeds genoemde circulaire van 6 Februari 1875, geen sprake zijn.

Volgens aanschrijving van den Minister van Koloniën werd de geheele Oost-Indische inzending opgeslagen in het Koloniaal-Etablissement te Amsterdam, en ten gevolge eener beschikking van Uwe Excellentie van 8 Maart 1877 N°. 69 Afdeeling XII, werden al de uit de gelden, die aan de Nederlandsche Hoofdcommissie waren toegestaan, betaalde étalages, waaronder ook de kiosk, die voor rekening der tien inzenders van likeuren vervaardigd, na de terugkomst uit Amerika, van hen door de Hoofdcommissie voor de helft der gemaakte onkosten, is overgenomen, verder de voorgevel en het bureau, de teekeningen en modellen der Openbare Werken, de voorwerpen van de Tentoonstelling van het Onderwijs, die alle te zamen een inkoopswaarde van ruim *f* 50.000 vertegenwoordigden, in een der loodsen aan de haven te Vlissingen opgeslagen en zoo-

wel deze zaken als die, behoorende tot de O. I. Tentoonstelling, door de Nederlandsche Hoofdcommissie voor de Philadelphia Tentoonstelling aan de Nederlandsche Hoofdcommissie voor de in 1878 te Parijs te houden Internationale Tentoonstelling overgedragen.

Zooals vroeger is gemeld, waren de Heeren Gori, Van Kerkwijk en Van Heemskerck van Beest door de Hoofdcommissie uitgenoodigd geworden tot het samenstellen van een beredeneerd verslag over de geheele Tentoonstelling en had de Heer Gori de noodige gegevens daarvoor verzameld en met de bewerking daarvan een begin gemaakt.

Bij missive van 9 Mei 1877 No. 73 Afd. XII, deelde Uwe Excellentie aan de Hoofdcommissie „mede dat naar hare zienswijze „dit Verslag alleen moest bestaan uit een kort historisch over- „zicht van de tentoonstelling in het algemeen en van de Neder- „landsche Afdeeling in het bijzonder; dat een afzonderlijke behan- „deling van elk der groepen, zooals in het verslag der Weener „Wereldtentoonstelling, daarbij niet werd vereischt". De Nederlandsche Hoofdcommissie vereenigde zich in hare Vergadering van 2 Juni 1877 met de zienswijze van Uwe Excellentie, dat „zulk een „omvangrijk werk alleen te leveren is door een aantal specialiteiten „op elk gebied, gelijk dit voor het Duitsche Rijk en voor Oostenrijk „geschiedt en dat, aangezien die degelijke boekwerken ook voor „Nederlanders beschikbaar zijn, aan een afzonderlijke behandeling „der takken van nijverheid en wetenschap dezerzijds geen arbeid „en kosten behoeven besteed te worden", en verzocht den Voorzitter en den Adjunct-Secretaris in den door Uwe Excellentie bedoelden geest een verslag op te maken, waarbij van de door de Heeren Gori, Van Heemskerck van Beest en Kruseman van Elten verza-

melde bouwstoffen gebruik zoude worden gemaakt; dit verslag werd in een op 29 Juni te 's Gravenhage gehouden vergadering der Hoofdcommissie behandeld en vastgesteld.

De Nederlandsche Hoofdcommissie hoopt door dit Verslag aan den wensch van Uwe Excellentie te hebben voldaan, doch acht zich tegenover Uwe Excellentie, die haar in al hare pogingen zoo krachtig heeft ondersteund en niet geschroomd heeft aan de Wetgevende Macht ruime subsidiën aan te vragen, als ook tegen Deze, die ze vrijgevig heeft toegestaan, verplicht rekenschap te geven van de wijze, waarop die gelden door haar zijn besteed geworden.

Een volledige afrekening kan natuurlijk nog niet aan U.E. overgelegd worden, daar de kosten voor het drukken van dit Verslag en die voor de plechtigheid bij het uitreiken der medailles aan de bekroonde Nederlandsche inzenders, door Uwe Excellentie op den 24 Juli e. k. in het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen te 's Gravenhage vastgesteld, alsmede eenige nagekomen vorderingen nog moeten worden betaald. Zij hoopt echter spoedig deze aan Uwe Excellentie ter goedkeuring toe te zenden; de in Bijlage 5 medegedeelde cijfers zijn opgemaakt uit de rekening en verantwoording door den Voorzitter in de Vergadering der Hoofdcommissie van 2 Juni 1877 ter tafel gebracht en door haar, na onderzoek der bescheiden, goedgekeurd

Mocht Neerland's Kunst, zijn Nijverheid en Waterbouwkunde op de Wereldtentoonstelling in Noord-Amerika met eere genoemd zijn, gelijk door Z. M. onzen Geëerbiedigden Koning in de troonrede verklaard werd, dan hebben we dit te danken in de eerste plaats aan de ondersteuning, die onze pogingen in zoo ruime mate mochten ontvangen van de Regeering en van de Staten-Generaal, die op onbekrompen wijze in de groote kosten hebben voorzien; — aan de leden der Hoofdcommissie in Amerika, die steeds bereid waren om hunne medeleden voor te lichten en te steunen in

de vele moeielijkheden en die, waar het de belangen van het Vaderland gold, zich de grootste opofferingen wel wilden getroosten; — aan de inzenders, die meenden dat ook Nederland in dien grooten wedstrijd niet achter mocht blijven en die alle krachten hebben ingespannen om hun Vaderland een waardige plaats te doen bekleeden op het gebied van kunst, nijverheid en landbouw; en eindelijk aan allen die de Hoofdcommissie hebben bijgestaan en haar geholpen hebben om de Nederlandsche Afdeeling zoo smaakvol en tevens zoo degelijk te maken, dat de vreemdeling er met genoegen verwijlde.

'S GRAVENHAGE, 29 Juni 1877.

DE NEDERLANDSCHE HOOFDCOMMISSIE VOOR DE PHILADELPHIA-TENTOONSTELLING IN 1876.

Dr. E. H. VON BAUMHAUER, *Voorzitter.*
Mr. W. G. Baron BRANTSEN VAN DE ZIJP.
Jhr. F. DE CASEMBROOT.
A. H. EIGEMAN.
Dr. M. W. C. GORI.
Jhr. P. HARTSEN.
Jhr. J. E. VAN HEEMSKERCK VAN BEEST.
Dr. W. J. A. JONCKBLOET.
D. VAN DER KELLEN Jr.
L. C. VAN KERKWIJK.
M. M. DE MONCHY.
Dr. J. TH. MOUTON.
C. MUIJSKEN.
C. J. VAN DER OUDERMEULEN.

Mr. E. M. VON BAUMHAUER, *Adjunct-Secretaris.*

En de in Amerika woonachtige leden, die tot dit verslag niet hebben medegewerkt
R. C. BURLAGE.
H. CAZAUX VAN STAPHORST.
H. D. KRUSEMAN VAN ELTEN.
L. WESTERGAARD.

BIJLAGE **1.**

's GRAVENHAGE, 13 Januari 1875.

De bij Koninklijk besluit van 8 December 1874 no. 9 benoemde Hoofdcommissie ter behartiging van de belangen der Nederlandsche inzenders bij de Internationale Tentoonstelling van voortbrengselen van kunst en nijverheid, en van de produkten van den landbouw en de mijnen, in 1876 te Philadelphia te houden, heeft de eer de aandacht der kunstenaars, nijveren en landbouwers van Nederland en van zijn Overzeesche bezittingen op deze tentoonstelling te vestigen en hen aan te sporen door een algemeene deelneming de eer van het Vaderland, wat kunst, nijverheid en landbouw betreft, ook in Amerika waardiglijk te handhaven. De opvolgende Wereldtentoonstellingen in Londen, Parijs en Weenen hebben het bewijs geleverd dat Nederland, hoewel langzamer dan vele andere landen, toch op het gebied van tentoonstellingen groote vorderingen heeft gemaakt. Moge de aanstaande Philadelphia-Tentoonstelling het bewijs leveren dat de lessen op de laatste Weenertentoonstelling opgedaan, vooral voor de Nederlandsche nijveren en landbouwers vruchten hebben gedragen. Het hier bijgevoegde Algemeen Reglement voor de deelneming der vreemde natiën aan deze tentoonstelling bewijst, dat alle Staten van Noord-Amerika deze grootsche onderneming ondersteunen en dat voor de vreemde natiën zeer milde bepalingen zijn gemaakt geworden.

De Nederlandsche Hoofdcommissie zal, zoodra zij van de Amerikaansche Eeuwfeest-commissie de noodige inlichtingen heeft verkregen, die ter kennis van de belanghebbenden brengen. Zij verzoekt intusschen allen, die aan deze tentoonstelling wenschen deel te nemen, vóór 15 Februari 1875 daarvan aan de Hoofdcommissie kennis te geven, opdat hun later de lijsten ter invulling der noodige plaatsruimte enz. kunnen worden toegezonden.

De Nederlandsche Hoofdcommissie zal alleen acht slaan op de aanvragen van de industrieelen, landbouwers en kunstenaars zelven, doch niet op die van zich noemende agenten of vertegenwoordigers van inzenders.

Alle brieven, betrekking hebbende op de Philadelphia Internationale Tentoonstelling, moeten gezonden worden aan het adres van den Voorzitter der Nederlandsche Hoofdcommissie te Haarlem.

DE NEDERLANDSCHE HOOFDCOMMISSIE VOORNOEMD:

Dr. E. H. VON BAUMHAUER, *Haarlem*, Voorzitter.
Jhr. F. DE CASEMBROOT, *'s Gravenhage.*
A. H. EIGEMAN, *Leiden.*
Jhr. P. HARTSEN, *Amsterdam.*
Jhr. J. E. VAN HEEMSKERK VAN BEEST, *'s Gravenhage.*
H. C. VAN DER HOUVEN VAN OORT, *Heerde.*
Dr. W. J. A. JONCKBLOET, *'s Gravenhage.*
D. VAN DER KELLEN Jr., *Amsterdam.*
L. C. VAN KERKWIJK, *'s Gravenhage.*
M. M. DE MONCHY, *Rotterdam.*
Dr. J. TH. MOUTON, *'s Gravenhage.*
C. J. VAN DER OUDERMEULEN, *'s Gravenhage.*
R. C. BURLAGE, *New-York.*
L. WESTERGAARD, *Philadelphia*

BIJLAGE **2.**

'sGRAVENHAGE, 25 Maart 1875.

De ondergeteekenden, door de Hoofdcommissie belast met de voorbereiding van wat betrekking heeft op de tentoonstelling van kunstwerken, heeft de eer U hierbij toe te zenden de reeds den 13 Januari 1875 door de Hoofdcommissie alom verspreide circulaire, bestemd voor allen, op wier deelneming aan de internationale tentoonstelling te Philadelphia men prijs stelt; alsmede het algemeen reglement voor de deelneming der vreemde Natiën.

De reden, dat deze toezending eerst thans aan U plaats heeft, is, dat de subcommissie, alvorens de kunstenaars te verzoeken aan hare uitnoodiging te voldoen, zich de meest mogelijke zekerheid wilde verschaffen, dat er geen gevaar bestaat van inzendingen door buitengewone kosten te zien bezwaard of door beslag bedreigd.

De subcommissie acht zich gelukkig aan de Nederlandsche kunstenaars het volgende te kunnen mededeelen:

1°. De Nederlandsche Regeering neemt op zich:

a. de kosten van vervoer van de haven van inscheping in Nederland tot in het gebouw der tentoonstelling en terug;

b. de kosten van brand- en zeeassurantie;

c. alle onkosten in Amerika op de tentoonstelling vallende.

2°. Zooals uit het *Algemeen Reglement* blijkt, zal van de voor de tentoonstelling in Amerika aangevoerde voorwerpen hoegenaamd geen recht worden geheven, behalve wanneer zij in de Vereenigde Staten verkocht worden. Voor de door hen bezette plaatsruimte zullen de inzenders niets te betalen hebben.

3°. Zoowel hier te lande als in andere Rijken zijn de meest geruststellende officieele verklaringen uit Amerika ontvangen, teneinde de vrees weg te nemen dat onder eenig voorwendsel beslag zou kunnen worden gelegd op ingezonden voorwerpen.

De ondergeteekenden achten het onnoodig hierbij eenigen aandrang te voegen, ten einde U op te wekken om bij deze plechtige gelegenheid den Nederlandschen roem op kunstgebied in Amerika te helpen handhaven.

Zij verzoeken U het hierbijgaand inschrijvingsbiljet vóór 15 April franco te willen zenden aan den Voorzitter der Hoofdcommissie te Haarlem.

DE SUBCOMMISSIE VOORNOEMD:

J. E. VAN HEEMSKERCK VAN BEEST,
W. J. A. JONCKBLOET,
D. VAN DER KELLEN JR.

BIJLAGE **3.**

'sGRAVENHAGE, 6 Februari 1875.

De Nederlandsche Hoofdcommissie voor de Internationale Tentoonstelling te Philadelphia heeft in hare vergadering van 6 Februari, ten opzichte der aan de industrieelen, landbouwers en kunstenaars te stellen voorwaarden, met goedkeuring van ZEx. den Minister van Binnenlandsche Zaken, besloten het navolgende ter hunner kennis te brengen.

Door de Nederlandsche Regeering zullen worden gedragen:

1°. De kosten van het vervoer der voorwerpen van af de haven van inscheping in Nederland tot in het tentoonstellings-gebouw te Philadelphia en van daar terug tot in de haven van Nederland. De kosten van het vervoer naar en van de haven in Nederland blijven voor rekening der inzenders.

2°. De kosten van de uit- en inpakking, van de opstelling, schoonhouding en bewaking der goederen op de tentoonstelling.

3°. De kosten en assurantiepremie voor het vervoer te water en te land heen en terug, en verder de assurantiepremie voor brand gedurende den tijd van het verblijf der goederen in Amerika, onder beding dat de goederen niet door de inzenders afzonderlijk maar gesamenlijk, onder toezicht der Hoofdcommissie met de door Haar daartoe aan te wijzen scheepsgelegenheid, verzonden worden. De Hoofdcommissie, die zich met deze moeielijke zaak der assurantie onledig houdt, hoopt later aan de inzenders daarover meer bepaalde inlichtingen te kunnen geven; ofschoon door haar alle mogelijke zorg voor de goederen zal worden genomen, zoo stelt Zij zich niet verantwoordelijk voor andere eventueele schade, tegen welke de inzenders zich op eigen kosten kunnen verzekeren.

4°. De kosten van *algemeene* opstelling en decoratie.

De inzenders zullen zelf moeten zorg dragen voor hunne toonkasten, étalages enz., doch zullen zij die vooraf in teekening aan de Hoofdcommissie moeten overleggen, aan hare goedkeuring onderwerpen, en in overleg met haren Architect uitvoeren, opdat eenheid en sierlijkheid in het geheel worde verkregen; daarenboven behoudt de Hoofdcommissie aan zich het recht de opgegeven inzendingen vooraf aan een keuring te onderwerpen en die zaken te weigeren, die Haar voor de tentoonstelling minder geschikt voorkomen.

De Hoofdcommissie wenscht dat, in overleg met Haar, door inzenders van gelijksoortige voorwerpen, zooveel mogelijk door onderlinge samenwerking, collectief-tentoonstellingen zullen worden tot stand gebracht.

Zij herinnert belanghebbenden dat noch door Haar, noch door de Centennial commissie, agenten in Nederland zijn aangesteld, en dat de in verschillende nieuwsbladen voorkomenhe bewering van den Heer C. A. J. GEESINK, Voorzitter van de Vereeniging van het Nederlandsch Kunstindustrie-Museum, als zoude deze door de Centennial commissie erkend zijn, volgens ontvangen inlichtingen dier commissie en op grond van Artikel III van het Algemeen Reglement, geheel onjuist is.

Ieder, die aan de tentoonstelling wenscht deel te nemen, heeft zich dus uitsluitend te wenden aan den Voorzitter der Nederlandsche Hoofdcommissie te Haarlem. Aan allen die zich voor 1 Maart a. s. aan dit adres hebben aangemeld, zullen de invullingsbiljetten ter vermelding hunner inzending worden toegezonden, welke vóór 1 April 1875 ingevuld moeten worden ingeleverd, daar reeds voor 1 Mei 1875 bij de Centennial commissie in Amerika, de juiste voor Nederland benoodigde plaatsruimte bekend moet zijn.

DE NEDERLANDSCHE HOOFDCOMMISSIE;

E. H. VON BAUMHAUER, *Voorzitter*

BIJLAGE 4.

ROTTERDAM, 5 Augustus 1876.

De ondergeteekende, waarnemend Voorzitter der Nederlandsche Hoofdcommissie voor de INTERNATIONALE TENTOONSTELLING te *Philadelphia*, heeft de eer de volgende vragen tot U te richten:

1°. Wenscht gij na de sluiting der Tentoonstelling uwe goederen terug te ontvangen?

2°. Wenscht gij dezelve te verkoopen en zoo ja, tot welken prijs?

3°. Wenscht gij ze ten geschenke aan te bieden en zoo ja, aan wie?

Sommige goederen, waaronder zijn levensmiddelen, sterke dranken, likeuren enz., zijn wellicht door den langen duur der Tentoonstelling en de groote warmte, waaraan dezelve zijn blootgesteld geweest, de terugzending niet waard, en zoude het derhalve wenschelijk zijn de zoodanige, na de sluiting der Tentoonstelling, in 't openbaar te verkoopen, om dan het provenu aan de belanghebbenden uit te keeren.

Aangenaam zal het den ondergeteekende zijn hierop vóór 1 September a. s. Uw antwoord te ontvangen, ten einde zulks alsdan naar Amerika te kunnen inzenden.

M. M. DE MONCHY,

Waarnemend Voorzitter der Commissie voornoemd.

BIJLAGE 5.

VOORLOOPIGE VERANTWOORDING
HOOFDCOMMISSIE TOEGESTANE GELDEN VOOR

Vastgesteld in hare verga

ONTVANGSTEN.

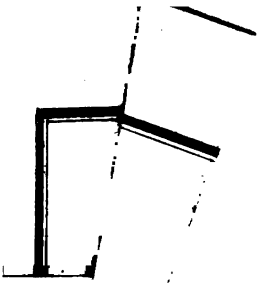
	GULDENS.
Toegestaan bij wet van 18 Januari 1874 Staatsblad n°. 8...........	1000,00
„ „ „ „ 16 Januari 1875 „ „ 6...........	5000,00
„ „ „ „ 4 April 1875 „ „ 39...........	45000,00
„ „ „ „ 21 Januari 1876 „ „ 24...........	100000,00
„ „ „ „ 28 Juni 1876 „ „ 142...........	80000,00
Half aandeel in de kosten der étalage voor de likeuren van de inzenders terug ontvangen..	1427,72
Saldo op de entrées in het Paleis van Volksvlijt bij de vóórtentoonstelling.	273,05
Verkoop van den Catalogus..	89,00
Rente op deposito's..	123,66
Winst op wissels	717,54
Verkochte zaken behoorende aan het Rijk	507,07
	f 234138,04

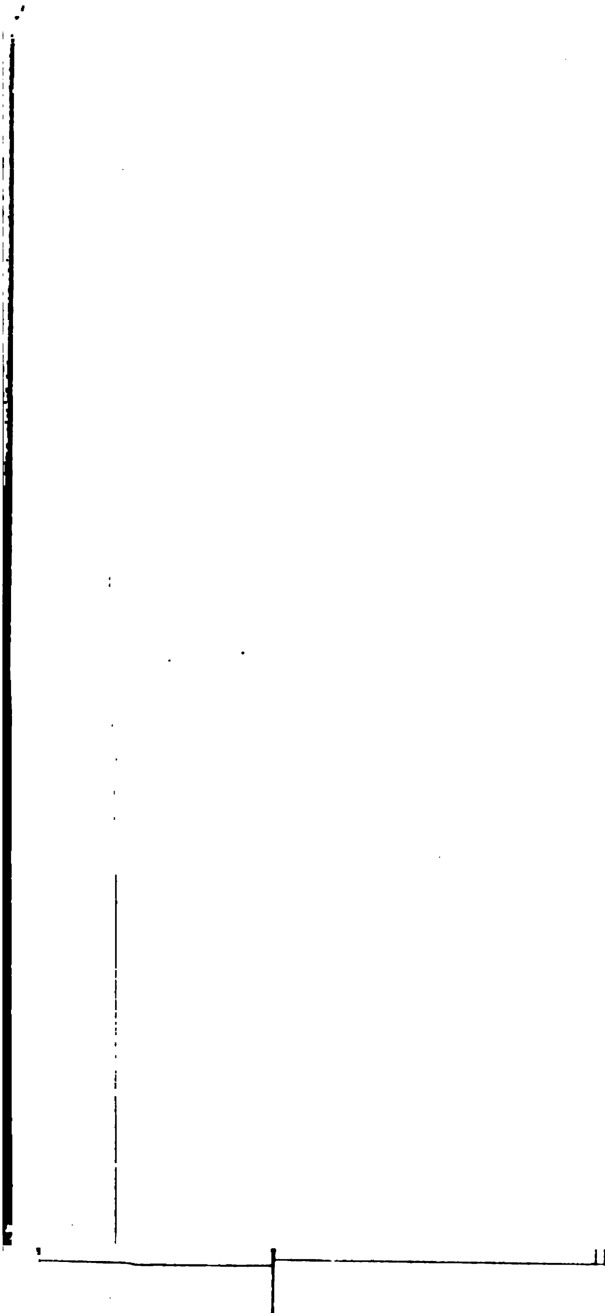
DER AAN DE NEDERLANDSCHE
DE PHILADELPHIA-TENTOONSTELLING IN 1876.

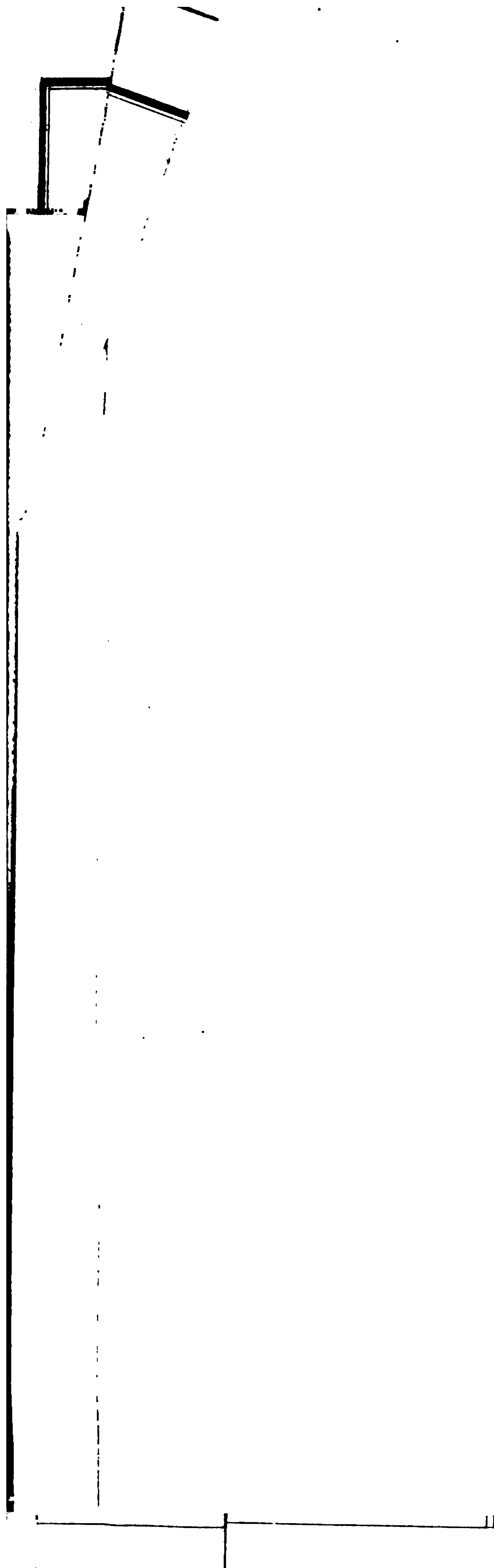
dering van 2 Juni 1877.

UITGAVEN.

	in Amerika. DOLLARS. CURR.	in Nederland. GULDENS.
Etalages	3573,89	44255,82
Openbare werken		13890,03
Onderwijs en boekhandel		6994,82½
Oost-Indische tentoonstelling		1744,00
Kunst	260,64	1413,65½
Vervoerkosten	1195,95	40114,93½
Assurantiepremiën		18887,43
Catalogus		4071,37½
Verslag over de Openbare Werken		3248,15
Kleine drukkosten		1227,86½
Porten en vrachten	2813,78	2044,93
Advertentiekosten		334,62
Bureaukosten	86,19	769,22
Reis- en verblijfkosten van de Leden der Hoofdcommissie	8480,76	15651,91½
Salarissen, reis- en verblijfkosten van de beambten	4612,61	11110,20
Huur der woning te Philadelphia	5400,00	
Varia	872,85	2789,99
In Amerika uitgegeven dollars overgebracht in guldens.	27296,67	60682,87
Tekort op den verkoop der goederen der inzenders		39,53
Saldo in kas		4866,68
		ƒ 234138,04.

OFFICIEELE LIJST

DER OP DE

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING

TE

PHILADELPHIA

IN

1876

BEKROONDE NEDERLANDSCHE INZENDERS,

met het oordeel van de Jury
over iedere bekroning.

GROEP II.

Aardewerk, Glas, Kunstmatige steenen, enz.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
General Q. A. Gillmore, U.S.A.	*New-York.*	R. H. Soden Smith, M. A., Pres.	*Engeland.*
Arthur Beckwith, Sec.	*New-York.*	Dr. G. Seelhorst	*Duitschland.*
Prof. E. T. Cox	*Indianapolis, Ind.*	Ch. de Bussy	*Frankrijk.*
General Hector Tyndale	*Philadelphia, Pa.*	Adolf E. Nordenskiold	*Zweden.*
Henry Wurtz	*Hoboken, N. J.*	K. Notomi	*Japan.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 Gebr^s Ravesteyn, Westraven bij Utrecht.

Beschilderde tegels. — Goed uitgevoerde versiering in den stijl der oudhollandsche tegels, fraaie kleur.

Rapporteur ARTHUR BECKWITH.

2 J. J. B. J. Bouvy, Dordrecht.

Gebogen glas voor lantaarns. — Goede kwaliteit van glas en groote verscheidenheid in vormen.

Rapporteur HECTOR TYNDALE.

3 H. F. Onderwater, Dordrecht.

Asphaltblokken ter bevloering van stallen, kelders, werkplaatsen, binnenplaatsen, enz. — Zij zijn goed en compact gevormd, hard, taai en van een matigen prijs.

Rapporteur Q. A. GILLMORE.

4 C. G. L. Koolemans Beijnen, Willeskop.

Gewone en holle steenen, hollandsche tras en dakpannen. — Het is een belangrijke en leerrijke verzameling van materialen, algemeen in gebruik in Nederland bij het bouwen. De baksteenen en dakpannen, ofschoon niet fraai van vorm en kleur, zijn duurzaam, en velen daarvan zijn zeer hard en taai. De tras is van goede kwaliteit en zeer geschikt voor de verschillende doeleinden bij het bouwen.

Rapporteur Q. A. GILLMORE.

GROEP III.

Chemische en pharmaceutische produkten en toestellen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Prof. J. Lawrence Smith, Pres. *Louisville, Ky.*
Prof. C. A. Joy .... *New-York.*
Prof. F. A. Genth .... *Philadelphia, Pa.*
Prof. C. F. Chandler .... *New-York.*
Prof. J. W. Mallet .... *Charlottesville, Va.*

Vreemde.

Dr. William Odling, F.R S., Sec. *Engeland.*
Dr. Rudolph von Wagner ..... *Duitschland.*
J. F. Kuhlman (fils) .... *Frankrijk.*
Prosper de Wilde .... *Belgie.*
E. Paterno .... *Italie.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 V. Lousbergh, 's Hage.

Vernis. — Voor een goedkoope bereiding van een goed zwart vernis uit teer.

Rapporteur E. PATERNO.

2 Sanders & C°., Leiden.

Zeepen. — Voor de goede kwaliteit van de toilet- en de goedkoope zeepen.

Rapporteur P. DE WILDE.

3 Arnhemsche Eau de Cologne-fabriek, Arnhem.

Eau de Cologne. — Voor de uitstekende kwaliteit en den geringen prijs.

Rapporteur P. DE WILDE.

4 N. Verweij en M. V. J. Van Heusde (Tielsche Garancinefabriek), Tiel.

Garancine. — Voor bijzondere voortreffelijkheid van garancine en meekrapprodukten.

Rapporteur WILLIAM ODLING.

5 Van Tilvoorde, Vollenhoven.

Glucosestroop. — Een fraaie inzending van glucose in den vorm van een zeer dikke, bijna vaste stroop, van groote helderheid en doorschijnendheid.

Rapporteur J. W. MALLET.

6 A. d'Ailly en Zonen, Amsterdam.

Chinine, cinchonine. — Voor de inzending in groote kwantiteit en uitstekende kwaliteit van zwavelzure chinine, zwavelzure cinchonine en mengsels van china-alkaloïden, verkregen uit de gekweekte chinaplanten.

Rapporteur J. W. MALLET.

7 J. C. van Marken Jr., Delft.

Maïs-olie. — Goede kwaliteit en zuiverheid van gerectificeerden spiritus van granen, tentoongesteld met de materialen voor zijne bereiding; foeselolie, maïsolie.

Rapporteur J. W. MALLET.

8 D. Kruijsmulder Czn., Amsterdam.

Raapolie. — Uitstekende kwaliteit van gezuiverde raapolie, op een zeer groote schaal bereid.

Rapporteur J. W. MALLET.

9 De Jongh en Schuijten, Dordrecht.

Plantenolie. — Monsters van lijn- en raapolie van uitstekende kwaliteit; helder, goed van kleur en vrij van albumineuse stoffen.

Rapporteur J. W. MALLET.

10 Van der Elst en Matthes, Amsterdam.

Zwavelzure ammonia. — Een inzending van zwavelzure ammonia van goede kwaliteit en op een groote schaal bereid uit het gaswater.

Rapporteur J. W. MALLET.

11 Beetwortel-Suikerfabriek, Arnhem.

Suiker. — Uitstekende kwaliteit van door centrifugaalmachines bereide suiker, met hooge polarisatie; onmiddelijk uit beetwortelen verkregen in groote, scherpe kleurlooze kristallen, en daarbij een tweede en derde produkt van fijn lichtbruine suiker.

Rapporteur J. W. MALLET.

12 *Prins Mangkoe Negoro, Soerakarta, Java.

Suiker. — Uitstekende kwaliteit van broodsuiker en door centrifugaalmachine verkregen suiker, helder wit en van een goeden korrel.

Rapporteur J. W. MALLET.

13 Ministerie van Kolonien, 's Hage.

Suiker, indigo en andere produkten van Java. — Een inzending van een belangrijke en leerrijke verzameling van suikers (muscovado, deksuiker en centrifugaalsuiker), indigo, plantenwas en plantenvet, olien, harsen, grootendeels van Java, maar ook voor een deel van andere groote eilanden van de Nederlandsch Oost-Indische bezittingen.

Rapporteur J. W. MALLET.

GROEP IV.

Dierlijke en plantaardige produkten.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Ryland T. Brown, Pres.	*Indianapolis, Ind.*	Juan Morphy	*Spanje.*
Prof. W. C. Kerr	*Raleigh, N. C.*	Julius Wegeler	*Duitschland.*
L. B. Arnold	*Rochester, N. Y.*	Edouard Martell	*Frankrijk.*
Colonel J. F. Tobias	*Philadelphia, Pa.*	Don E. Loring	*Spanje.*
Colonel John Bradford	*Florida.*	Dr. Nicolas J. Moreira	*Brazilië.*
Guido Marx	*Ohio.*	M. Jayme Batalha Reis	*Portugal.*
W. S. Green, Sec.	*Milford, Wis.*	E. Oldendorff	*Argent.Republiek.*
J. D. Imboden	*Richmond, Va.*	Prof. E. H. von Baumhauer	*Nederland.*
F. W. Fearman		H. G. Joly, M. P.	*Canada.*
Geo Addy		G. F. Secchi de Casali	*Italie.*
		Prof. Th. R. Segelcke	*Denemarken.*
		Rustem Effendi	*Turkije.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 Ministerie van Koloniën, 's Hage.

Koffie en Thee. — Rijke en volledige verzameling van de verschillende soorten van zeer goede koffie en thee, een der beste verzamelingen die op de tentoonstelling worden aangetroffen.

Rapporteur N. J. MOREIRA.

2 Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw, Middelburg.

Gerst. — Goed van gewicht en uiterlijk.

Rapporteur J. BRADFORD.

3 D. Jongejans, Assendelft.

Tarwe. — Roode tarwe, fraai van uiterlijk en goed in het gewicht.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

4 Jhr. J. P. Six, 's Graveland.

Boekweit. — Zeer goed van gewicht en uiterlijk.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

5 Overvoorde en Zoon, Delft.

Graszaden. — Voortreffelijke inzending van verschillende graszaden.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

6 B. Biesheuvel, Haarlemmermeer.

Rogge. — Goed van gewicht en uiterlijk.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

7 M. Besselink, Hummeloo.

Boekweit. — Goed van gewicht en uiterlijk

Rapporteur JOHN BRADFORD.

8 W. van der Monde, Bemmel.

Tarwe. — Goed uiterlijk en gewicht van twee monsters tarwe.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

9 A. S. van Burg, Middelburg.

Tarwe. — Goed van uiterlijk en gewicht.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

10 J. Breebaart Kzn., Winkel.

Haver. — Goed van gewicht en uiterlijk.

Rapporteur JOHN BRADFORD.

11 D. Breebaart Kzn., Winkel.

Wintertarwe. [1])

12 P. van der Poel Czn., Brielle.

Wintertarwe en koolzaad. [1])

13 Maatschappij „de Korenschoof", Utrecht.

Tarwemeel. — Bezittende een groot voedingsvermogen; volkomen vrij van bederf; bijzonder geschikt voor lange zeereizen.

Rapporteur W. S. GREEN.

---

[1]) De diploma's en rapporten van den Jury voor de Heeren D. BREEBAART KZN. en P. VAN DER POEL zijn door de Hoofdcommissie nog niet ontvangen.

14 **J. Duijvis,** Koog a/d. Zaan.

Stijfsel. — 1°. Zeer goede bereiding van Urling's Patentstijfsel. 2°. Goed gekristalliseerd, helder witte kleur, reukeloos.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

15 **N. Verweij en C°.,** Tiel.

Aardappelenmeel, Glucose en dextrine. — Goede bereiding; kleurloos produkt; zeer fraaie glucose van goeden smaak; dextrine, zeer kleurloos en goed bereid.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

16 **Veenhoven Schuringa en C°.,** Wildervank.

Aardappelenmeel. — Zeer goed produkt, zonder kleur of smaak.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

17 **W. D. Ulrich,** Rotterdam.

Scheepsbeschuit. — Voortreffelijk deeg, goed gebakken en zeer aangename smaak.

Rapporteur L. B. ARNOLD.

18 **Lensvelt Nicola,** 's Hage.

Scheepsbeschuit. — Goed gebakken, best deeg en aangename smaak.

Rapporteur L. B. ARNOLD.

19 **A. Driessen,** Rotterdam.

Chocolaad. — Deze chocolaad is zeer hoog geprezen wegens hare goede bewerking; zij was goed van smaak en behoorde tot de beste produkten dezer soort.

Rapporteur N. J. MOREIRA.

20 **Gebrs Grootes,** Westzaan.

Chocolaad. — Zeer fraai eerste kwaliteits produkt; uitstekend van smaak.

Rapporteur N. J. MOREIRA.

21 **Hollandsche Maatschappij van Landbouw,** Loosduinen.

Kaas. — 1°. Een groote verzameling van verschillende soorten van kaas, als: Goudsche, Derby, Mei kaas, komijne kaas, groene kruidenkaas, Edammer kaas, groene schapenkaas en anderen. 2°. Zeer zuivere en goede bereiding, uitstekend verduurzaamd. 3°. Goede smaak en geur.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

22 **D. Goede,** Alkmaar.

Edammer en Goudsche Kaas. — 1°. Zuivere en goede bereiding, zonder vlekken of holten. 2°. Uitstekend geconserveerd. 3°. Goede smaak en geur.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

23 A. van Vliet, Berg Ambacht.

Stolksche Kaas. — 1°. Goede en zuivere bereiding. 2°. Uitstekend geconserveerd. 3°. Goede smaak en geur.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

24 K. H. de Jong, Hoorn.

Kaas. — 1°. Goede bereiding van Noord-Hollandsche of Edammer kaas. 2°. Zeer geschikt voor uitvoer. 3° Goede smaak en geur.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

25 L. W. Heil, Haarlem.

Kaas. — 1°. Goede bereiding van Edammer kaas. 2°. Goed verduurzaamd en geschikt voor uitvoer. 3°. Zeer goed van smaak en geur.

Rapporteur TH. SEGELCKE.

26 Gebrs H. J. Wijsman, Amsterdam.

Ongezouten Boter en Edammer Kaas. — Goed geconserveerde versche boter, bewaard in twee kleine vertinde blikken, van aangenamen smaak; daarenboven goede monsters van Edammer kaas, uitstekend in haar soort, aangename smaak en geur, en zeer geschikt om lang te worden bewaard.

Rapporteur L. B. ARNOLD.

27 E. E. Visser, Amersfoort.

Bijenwas. — Bijenwas van goede kwaliteit.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

28 Wed. J. W. Surie en Zoon en Co., Rotterdam.

Verduurzaamde vleeschsoorten, verduurzaamde groenten en pickels. — Een groote verscheidenheid van goed verduurzaamde vleeschsoorten, goed van smaak en uiterlijk en met groote zorg ingemaakt. Een groote verscheidenheid van goed verduurzaamde groenten, goed van smaak en uiterlijk, evenzeer goed ingemaakt; pickels met de natuurlijke kleur, goed ingemaakt in azijn van goede kwaliteit.

Rapporteur E. H. VON BAUMHAUER.

29 J. H. Nieuwenhuijs Jr. en Co., Amsterdam.

Verduurzaamde vleeschsoorten, verduurzaamde groenten en pickels. — Met veel zorg ingemaakt vleesch van uitstekenden reuk, smaak en uiterlijk; alsook vleeschextract van geheel buitengewone kwaliteit. Groenten uitstekend toebereid, van voortreffelijke hoedanigheid en goed tegen bederf bewaard. Pickels van uitstekenden smaak, wier natuurlijke kleur zeer schoon is behouden in azijn van de beste kwaliteit.

Rapporteur E. H. VON BAUMHAUER.

30 De Bont en Leijten, Amsterdam.

1°. *Likeuren.* — Zeer fijne likeuren, aangenaam van smaak en met de grootste zorg bereid.

Rapporteur E. H. von Baumhauer.

2. *Chocolaad en Suikerbonbons.* — De chocolaad van deze fabriek werd hoogelijk bewonderd, even als ook de suikerbonbons, om hun smaak en goede kwaliteit; daarenboven zijn de artistieke vormen bewonderenswaardig netjes afgewerkt.

Rapporteur N. J. Moreira.

31 P. Hoppe, Amsterdam.

Jenever, Curaçao en Anisette. — Voortreffelijk aromatische jenever van zeer goeden smaak. Zeer zoete anisette.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

32 I. A. I. Nolet, Schiedam.

Jenever en Alcohol. — Jenever met een zeer bijzonderen geur en in het algemeen van goede kwaliteit. Alcohol van goede hoedanigheid.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

33 Van Zuijlekom, Levert en C°., Amsterdam.

Jenever. — Met een opmerkelijk zuiver aroma, zeer goed.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

34 J. J. Meder en Zoon, Schiedam.

Jenever. — Uitstekende jenever van zeer zachten en zuiveren smaak.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

35 Schade en Buijsing, Schiedam.

Jenever. — Aangename smaak en goede bereiding.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

36 P. Rademakers en C°., Delfshaven.

Jenever. — Zeer geestrijk en met een zeer eigenaardig aroma en smaak.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

37 E. Kiderlen, Delfshaven.

Jenever en Alcohol. — Alcohol van een zeer zuiveren smaak. Jenever met een opmerkelijken geur en een zeer aangenamen smaak.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

38 A. Houtman en C°., Schiedam.

Jenever. — Met een zeer goed aroma en in het algemeen van goede kwaliteit.

Rapporteur Jayme Batalha Reis.

39 Wijnand Fockink, Amsterdam.

Curaçao, Anisette en Maraschino. — Curaçao van een buitengewone fijnheid. Anisette van een groote zachtheid, de beste anisette die door Nederland is tentoongesteld. Maraschino van een buitengewonen aangenamen en zuiveren smaak.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

40 J. C. van Marken Jr., Delft.

Alcohol. — Zeer zuivere alcohol, gestookt uit granen; bevattende 93,5 % zuiveren alcohol.

Rapporteur E. H. VON BAUMHAUER.

41 Van Dulken, Weiland en C°., Rotterdam.

Jenever, Brandewijn en Alcohol. — Zeer fijne jenever, goede alcohol en brandewijn.

Rapporteur E. H. VON BAUMHAUER.

42 Blankenheijm en Nolet, Rotterdam.

Jenever. — Zeer fijne jenever, uitstekende kwaliteit en goede smaak.

Rapporteur E. H. VON BAUMHAUER.

43 Erven Lucas Bols, Amsterdam.

Curaçao en Anisette. — Curaçao uitstekend van smaak; zeer goede anisette; uitstekende produkten.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

44 H. Bootz, Amsterdam.

Curaçao en Anisette. — Groene curaçao van een uitstekenden smaak; de samenstellende deelen goed gekozen tot verkrijging van een aangenamen geur; groene anisette met een zuiveren smaak en geur.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

45 Levert en C°., Amsterdam.

Curaçao. — Curaçao met een zeer rijken smaak en geur.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

46 J. van der Valk en C°., Delfshaven.

Jenever. — Zeer fijne jenever, goed van smaak en met groote zorg bereid.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

47 M. P. Pollen en Zoon, Rotterdam.

Curaçao en Anisette. — Curaçao goed van smaak; anisette van een voortreffelijke samenstelling.

Rapporteur JAYME BATALHA REIS.

48 Catz en Zoon, Pekel-A.

Bitters en Likeuren. — Zeer fijne smaak; de bitters bekend als hebbende een voor de gezondheid zeer heilzame samenstelling.

Rapporteur RUSTEM EFFENDI.

49 Geldersche Maatschappij van Landbouw, Wageningen.

Tabak in bladeren. — Fijne kwaliteit en goed behandeld.

Rapporteur J. D. IMBODEN.

50 Mignot en de Block, Eindhoven.

Sigaren. — Goed gemaakt van flink opgegroeide tabak.

Rapporteur W. S. GREEN.

51 Van der Jagt en François, Utrecht.

Sigaren. — Deze sigaren, gemaakt van Havana-, Java- en inlandsche tabak, zijn zeer goedkoop, van goed opgegroeide tabak en verdienstelijk voor den geringen prijs.

Rapporteur RUSTEM EFFENDI.

52 C. G. van der Post, Gouda.

Sigaren. — Deze sigaren, gemaakt van Havana-, Java- en inlandsche tabak, zijn zeer goed gemaakt en zeer goedkoop.

Rapporteur RUSTEM EFFENDI.

53 Gebrs Bleckmann, Arnhem.

Sigaren. — Goed gemaakte sigaren in groote verscheidenheid, van goed opgegroeide tabak en zeer matige prijzen.

Rapporteur RUSTEM EFFENDI.

GROEP V.

Visscherij, visscherijprodukten, en toestellen voor de visscherij.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Prof. S. F. Baird .... *Washington.*
T. B. Ferguson .... *Baltimore, Md.*

Vreemde.

Joachim Andersen........... *Noorwegen.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 Arntzenius, Jannink en C°., Goor.

Netten. — Fraaie collectie goed gemaakte netten.

Rapporteur J. ANDERSEN.

2 A. E. Maas, Scheveningen.

Netten en trawllijnen, modellen van booten. — Zeer goed vervaardigde trawlnetten.

Rapporteur J. ANDERSEN.

3 J. H. Nieuwenhuijs Jr. en C°., Amsterdam.

Gerookte en gekookte Zalm. — Zeer goede bereiding en smaak.

Rapporteur J. ANDERSEN.

4 Wed. J. W. Surie & Zoon en C°., Rotterdam.

Gemarineerde Haringen en in olie gebakken tong. — Goede bereiding.

Rapporteur J. ANDERSEN.

GROEP VI.

Houtsoorten, bewerkt hout en gedeelten van gebouwen. Boschwezen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Prof. Wm. H. Brewer, Pres.	*New Haven, Conn.*	John. R. West	*Chili.*
J. M. Bennett	*Weston, Lewis County, W. Va.*	M. Rodrigues de Vasconcellos	*Portugal.*
Prof. J. S. Newberry	*Cleveland, Ohio.*	Hon. W. Skead, Sec.	*Canada.*
		Dr. José de Saldanha	*Braziliё.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 J. Kleintjes, Rotterdam.

Een natuurlijk geënte Heg. — Een zeer gelukkig voorbeeld van natuurlijke enting van heggeplanten, waarbij een groote mate van bedrevenheid is getoond.

Rapporteur JOHN R. WEST.

2 C. J. F. Thijssen, Deventer.

Zeeftenbanden. — Een rijke en fraaie inzending zoowel wat het materiaal als ook de goede bewerking betreft.

Rapporteur JOHN R. WEST.

3 F. A. Hulskamp, Amsterdam.

Kurk. — Een fraaie verzameling van handelsartikelen in groote verscheidenheid, die door goede bewerking uitmunten.

Rapporteur JOHN R. WEST.

4 G. en J. Cool, Amsterdam.

Marmeren schoorsteenmantels. — Voor de goede kwaliteit van het marmer en de uitstekende bewerking der mantels.

Rapporteur J. S. NEWBERRY.

5 *Dr. J. C. Bernelot Moens, Batavia.

Verzameling ter illustreering der chinacultuur. — Voor de uitgestrektheid dezer inzending, die acht species en tien varieteiten bevat met het hout, de bast, de bladeren, vruchten en bloemen. Daarenboven de bast van de beste varieteiten als handelsprodukt; de chinine en de andere alkaloïden uit deze basten bereid; photographien van de plantages en gedrukte rapporten over de geschiedenis van de cultuur, de kosten van voortbrenging en de relatieve rijkdom aan alkaloïden van de verschillende varieteiten, vergeleken met de planten in het wild.

Rapporteur W. H. Brewer.

6 Ministerie van Koloniën, 's Hage.

Houtsoorten, gommen, harsen en andere boschprodukten. -- Dit is een rijke collectie (van 500 à 600 specimina) houtsoorten, met een belangrijke verzameling van gommen, plantenwas, kaoutchouk en gutta percha, die zich onderscheidt door hare uitgebreidheid, verscheidenheid en groote handelswaarde.

Rapporteur W. H. Brewer.

GROEP VII.

Meubel- en behangerswerk.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Addison Boyden, Pres.	*Boston, Mass.*	Le Marquis de Rochambeau	*Frankrijk.*
Chauncey Wiltse	*Omaha, Neb.*	Theo. Snyers, Sec.	*Belgie.*
Robt. Mitchell	*Cincinnati, Ohio.*	Francis Thonet	*Oostenrijk.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 L. J. Nooijen, Rotterdam.

Huisraad. — Voor de fraaie verzameling van verlakte vuurschermen en luxe artikelen, die smaakvol en goed bewerkt zijn.

Rapporteur Th. Snyers.

2 G. van der Lugt, 's Hage.

Huisraad. — Voor een fraaie inzending van verlakte vuurschermen en luxe artikelen, die goed zijn vervaardigd en smaakvol van teekening en bewerking.

Rapporteur Th. Snyers.

GROEP VIII.

Katoen, linnen en andere geweven stoffen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Edward Atkinson, Sec.	*Boston, Mass.*	Isaac Watts, Pres.	*Engeland.*
Hugh Waddell Jr.	*Savannah, Ga.*	W. W. Hulse, C.E.	„
Colonel Ed. Richardson	*Jackson, Miss.*	Don Alvaro de la Gándara	*Spanje.*
A. D. Lockwood	*Providence, R. I.*	Major A. Goldy	*Zwitserland.*
Chas. H. Wolff	*Cincinnati, Ohio*	Prof. Gustave Hermann	*Duitschland.*
Colonel Samuel Webber, C. E.	*Manchester, N. H.*	Prof. Giuseppe Dassi	*Italie.*
George O. Baker	*Selma, Ala.*	R. de Vasconsellos	*Portugal.*
		Gustave Gebhard	*Duitschland.*
		A. Daninos	*Turkije.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 **Hilversumsche Stoomspinnerij en Weverij,** Amsterdam.

Katoenen stoffen. — Voor echte, sterke, duurzame en goed gemaakte tijken en beddelakens.

Rapporteur J. WATTS.

2 **W. Swinkels,** Helmond.

Gekleurde katoenen garens. — Een zeer mooie verzameling van heldere kleuren. De kleuren zijn zeer prachtig en kennelijk zeer vast.

Rapporteur CH. H. WOLFF.

3 **C. T. Stork en Co.,** Hengelo.

Madras, Gingham en Madrasdoeken. — Bijzonder goed gemaakt voor algemeen gebruik. Goed materiaal, zoowel wat de stof zelve als de kleuren aangaat. Oeconomisch bewerkt, en waarschijnlijk voordeelig in het gebruik.

Rapporteur CH. H. WOLFF.

4 **Ter Horst en Co.,** Rijssen.

Goederen van jute en vlas. — Over het algemeen uitstekend, goede kwaliteit en sterkte van burlaps en zakken.

Rapporteur S. WEBBER.

5 Van den Nieuwenhuizen en Van Stratum, Geldrop.

Linnen stoffen — Dobbelsteen- en ander servetgoed, uitstekend en geschikt voor het doel.

Rapporteur S. WEBBER.

6 Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Vlasindustrie, Rotterdam.

Vlas en lijnzaad. — Eerste kwaliteit van vezelen; kracht en sterkte van den vezel, fraaie donkere kleur; zachtheid en algemeene fraaiheid van stof.

Rapporteur A. GOLDY.

7 *Botanisch Museum, Buitenzorg.

Plantenvezelen. — Voor een groote en uitgebreide verzameling van vezels van plantaardigen oorsprong, welke in de toekomst zeer gewichtig voor de nijverheid zullen zijn.

Rapporteur S. WEBBER.

8 Cruijs van Casteel en Knight, Rotterdam.

Bewerkt vlas. — De groote lengte en uitstekende kwaliteit der vezelen van het Hollandsche, Zeeuwsche en Friesche bewerkte vlas.

Rapporteur S. WEBBER.

9 Zeeuwsche Maatschappij van Landbouw, Middelburg.

Bewerkt vlas en hennep. — De groote voortreffelijkheid van de monsters van bewerkt hennep en vlas.

Rapporteur S. WEBBER.

GROEP IX.

Wollen en zijden stoffen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Elliot C. Cowdin, Pres. .... *New-York.*
John L. Hayes .... *Cambridge, Mass.*
Charles le Boutillier .... *Philadelphia, Pa.*
Charles J. Ellis .... *Philadelphia, Pa.*
J. D. Lang .... *Vassalboro', Me.*

Vreemde.

Consul Gustav Gebhard, Sec. . *Duitschland.*
Theodore Bochner .... *Oostenrijk.*
Henry Mitchell .... *Engeland.*
Dr. Max. Weigert .... *Duitschland.*
M Chatel .... *Frankrijk.*
Carl Arnberg .... *Zweden.*
Hayami Kenzo .... *Japan.*
John G. Neeser .... *Zwitserland.*
August Behmer .... *Egypte.*
A. Daninos .... *Turkije.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 Koninklijke Tapijtfabriek, Deventer.

Tapijten. — Voor een fraaie verzameling van nabootsingen van Smyrnasche tapijten met smaakvolle patronen.

Rapporteur M. WEIGERT.

2 Jan Heukensfeldt, Delft.

Tapijten. — Voor nabootsingen van Smyrnasche tapijten in goede kwaliteiten.

Rapporteur M. WEIGERT.

3 Garjeanne en C^o^., Delft.

Tapijten. — Voor nabootsingen van Smyrnasche tapijten in goede kwaliteit en goeden smaak.

Rapporteur M. WEIGERT.

4 Collectieve Tentoonstelling der Tilburgsche Wolindustrie.

Wollen stoffen en flanellen. — Voor een uitgebreide verzameling van wollen stoffen, witte en gekleurde flanellen, phantasie casimiers, bevers, bukskin, in prijzenswaardige kwaliteit en in lage prijzen.

Rapporteur M. WEIGERT.

5 Ministerie van Koloniën, 's Hage.

Met goud geborduurde stoffen. — Voor een prachtige verzameling Oostersche zijden en gouddraadweefsels, schitterend van teekening en uitstekend van bewerking; hoogst verdienstelijk door de groote zorg die aan deze inzending is besteed.

Rapporteur G. GEBHARD.

GROEP X.

Kleeding, bontwerk, caoutchoukwaren enz.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Dr. George Hewston, Pres. . . . *SanFrancisco,Cal.*
Prof. W. H. Chandler, Ph. D., F.C S., Sec. . . . . *Bethlehem, Pa.*
Wm. O. Linthicum . . . . *New-York.*
Benj. F. Britton . . . . *New-York.*
Prof. E. N. Horsford . . . . *Cambridge, Mass.*

Vreemde.

Dietz-Monnin . . . . *Frankrijk.*
Modest Kittary . . . . *Rusland.*
Edward Kanitz . . . . *Oostenrijk.*
M. P. Empey . . . . *Canada.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 P. Goedewagen, Gouda.

Aarden pijpen. — In een zeer groote sorteering, goed materiaal, in den stijl van het land en zeer goedkoop.

Rapporteur E. KANITZ

GROEP XIII.

Papier, boekdrukkunst en boekhandel.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

James M. Willcox, Ph.D., Pres. *Philadelphia.*
C. O. Chapin . . . . *Springfield, Mass.*
Wm. Faxon . . . . *Hartford, Conn.*
Edward Conley . . . . *Cincinnati, Ohio.*
H. T. Brian, Sec. . . . . *Washington.*

Vreemde.

Sir Sydney H. Waterlow, Bart., M.P. . . . . *Engeland.*
G. W. Seitz . . . . *Duitschland.*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 B. Cramer, Ootmarsum.

Bordpapier. — Dit bordpapier is zeer sterk en taai; een der monsters was $\frac{3}{4}$ duim dik en zeer hard; allen zijn goedkoop en goed bewerkt.

Rapporteur E. CONLEY.

2 Gebrs. A. R. en P. van der Burg en hunne leerlingen, Rotterdam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze nabootsingen van verschillende houtsoorten, van ingelegde houtsoorten en van verschillende soorten van marmer zijn buitengewoon verdienstelijk en de kunstsmaak evenaart de uitvoering.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

3 J. P. Dobbe, 's Hage.

Hout en marmerschilderingen. — Deze hebben een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

4 F. N. Rijperman en Zoon, Velsen.

Nabootsing van hout. — Deze hebben een bepaald uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

5 M. van den Burgh, Schiedam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze zijn zeer uitstekende nabootsingen van een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

6 R. Kerkhoven, Lage Vuursche.

Nabootsing van hout en marmer. — Deze zijn bepaald van uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

7 Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, Amsterdam.

Boeken. — Dit is een collectieve tentoonstelling van boeken, bijeengebracht door verschillende uitgevers van Nederland. Ofschoon er niet veel vooruitgang is waar te nemen wat betreft het papier, de lettertype en de wijze van inbinding die vóór dertig jaren in dat land in gebruik waren, is toch deze tentoonstelling, als een geheel genomen, acht slaande op deze omstandigheden, goed te noemen.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

GROEP XV.

Smeedwerk, messemakerij enz.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Daniel Steinmetz, Pres. .... *Philadelphia, Pa.*
Chas. Staples .... *Portland, Me.*
George L. Reed .... *Clearfield, Pa.*
General John D. Imboden .... *Richmond, Va.*

Vreemde.

Hon. J. Bain .... [illegible]
D. Mac Hardy .... [illegible]
I. Diefenbach, Sec. .... [illegible]

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Van Heukelom en Verweij, Utrecht.

Schroeven, bouten en spijkers. — Zij zijn van een zeer goede kwaliteit.
Rapporteur DAV. M. HARDY.

GROEP XVI.

Wapens.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

General H. L. Abbott, U.S.A., Pres. .... *New-York.*
Colonel S. C. Lyford, U.S.A. .. *Washington.*
George A. Hamilton .... *St. Paul, Minn.*

Vreemde.

Major Wm. H. Noble, R.A., Sec. *Engeland.*
Capt. Lesne .... *Belgie.*
Capt. L. F. Saldanha da Gama. *Brazilië.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Nederlandsch Gouvernement, 's Hage.

Wapens. — Ter bekrooning aanbevolen voor de tentoonstelling van wapens van de Rijks geweerwinkel te Delft en voor de prachtige collectie van Oost-Indische wapens uit het Koninklijk kabinet van zeldzaamheden te 's Gravenhage en dat van het Koninklijk Paleis „*Het Loo.*"
Rapporteur H. L. ABBOTT.

GROEP XX.

Stoomwerktuigen, hydraulische en pneumatische toestellen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Horatio Allen, Pres.	*S. Orange, N. J.*	W. H. Barlow, C. E.	*Engeland.*
C. T. Porter	*Newark, N. J.*	Prof. Reuleaux	*Duitschland.*
Jos. Belknap	*New-York.*	Nicholas Petroff	*Rusland.*
James Moore	*Philadelphia, Pa.*	Emil Brugsch, Sec.	*Egypte.*
Chas. E. Emery	*New-York.*	J. Cummings	

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 **A. Bikkers en Zoon,** Rotterdam.

Handbrandspuit. — Een fraai exemplaar van een handbrandspuit.

Rapporteur E. BRUGSCH.

2 **Gebrs Naeff,** Lochem.

Lederen en haren drijfriemen. — De uitstekendheid van de monsters buigzaam haren en door olie gelooid lederen drijfriemen, vooral geschikt om in vochtige werkplaatsen gebruikt te worden; evenzeer van de met groote zorg bereide lederen drijfriemen, vervaardigd van door en door gelooid leder.

Rapporteur CH. E. EMERY.

3 **Gebrs Prakke,** Eibergen.

Lederen drijfriemen en repen van ongelooide huid. — De inzending van uitstekend afgewerkte drijfriemen, vervaardigd van door en door gelooid leder en van repen van ongelooide huid, goed van materiaal en bewerking.

Rapporteur CH. E. EMERY.

GROEP XXIV.

Genees- en heelkundige instrumenten.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
C. B. White, M.D.	*New Orleans, La.*	Dr. W. Roth, Pres.	*Duitschland.*
J. H. Thompson, A.M., M D., Sec.	*Washington.*	Dr. Ernst Fleischl	*Oostenrijk.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Dr. A. Mathijsen, Budel.

Gipsverbanden. — Voor de oorspronkelijke uitvinding en voor de groote praktische waarde daarvan.

Rapporteur W. Roth MD.

GROEP XXV.

Physische Instrumenten.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Prof. Joseph Henry, L.L D	*Washington.*	Sir William Thomson, L L.D., D.C.L., F.R.S., Pres.	*Engeland.*
Prof. F. A. P. Barnard, S.T.D., L.L D	*New-York.*	Jul. Schiedmayer	*Duitschland.*
Prof. J. E. Hilgard	*Washington.*	E. Levasseur	*Frankrijk.*
Prof. J. C. Watson, Sec.	*Ann Arbor, Mich.*	P. F. Kupka	*Oostenrijk.*
General Henry K. Oliver	*Salem, Mass.*	Edw. Favre Perret	*Zwitserland.*
Geo F. Bristow	*New-York.*		

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 *H. Olland, Utrecht.

Meteorograaf. — Het doel van het tentoongestelde instrument, van hetwelk Prof. von Baumhauer de uitvinder is, is het overbrengen en opteekenen in een centraal observatorium van de weêrsgesteldheid op plaatsen die moeielijk toegankelijk zijn, of waar de waarnemers niet aanhoudend kunnen blijven. Het is voor dit doel goed ingericht, en is vernuftig bedacht en doeltreffend.

Rapporteur Joseph Henry.

2 H. J. Harting Bank, Utrecht.

Natuurkundige instrumenten. — De collectie toestellen bestemd voor het onderwijs, gemaakt door den heer Harting Bank, onder medewerking van het onderwijzersgenootschap in Holland, verdient meer de aandacht wegens de lage prijzen dan wegens de volmaaktheid der instrumenten, doch zij verdient waardeering wegens het beoogde doel om aan het lager onderwijs de toestellen die benoodigd zijn voor het elementair onderwijs in de natuurkunde te verschaffen.

Rapporteur E. LEVASSEUR.

3 Gebr[s] van Wetteren, Haarlem.

Magneten. — Voor de vervaardiging, onder opzicht van Prof. van der Willigen, van krachtige magneten, samengesteld uit platen.

Rapporteur J. E. HILGARD.

4 A. de Casseres, Amsterdam.

Marine-chronometers. — Voor de goede vervaardiging en reguleering van marine-chronometers.

Rapporteur E. FAVRE PERRET.

5 A. Hohwü, Amsterdam.

Astronomische klokken. — Voor de uitstekende bekwaamheid in de vervaardiging van astronomische klokken.

Rapporteur E. FAVRE PERRET.

6 Ministerie van Finantiën, 's Hage.

Wetenschappelijke instrumenten en tafels. — Voor de nauwkeurigheid en doelmatigheid der instrumenten en tafels voor de bepaling der sterkte van alcoholische vloeistoffen.

Rapporteur J. E. HILGARD.

GROEP XXVI.

Bouwkunde en ingenieursvak.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

General Wm. B. Franklin, Pres. *Hartford Conn.*
James B. Eads, C E. .... *New Orleans, La.*
Richard M. Hunt .... *New-York.*
Colonel Geo. E. Waring Jr., Sec. *Newport, R. I.*

Vreemde.

Sir John Hawkshaw, C.E., F R.S. .... *England*
Edouard Lavoinne .... *Frankrijk*
J. M. da Silva Continho ...... *Brazilië*
J. G. W. Fynje .... *Nederland*
Lourenco Malheiro, M E. .... *Portugal*

Bekroonde Nederlandsche Inzenders:

1 Ministerie van Binnenlandsche Zaken, 's Hage.

Gezamenlijke tentoonstelling van de openbare werken in Nederland.

De verzameling van teekeningen, modellen, photographien enz., van de openbare werken van Nederland, geeft op groote schaal en populaire en gemakkelijk verstaanbare wijze een hoogst belangrijk en leerrijk overzicht van de bijzonderheden van hunne samenstelling, van hun doel en van hunne werking. Inderdaad toont de geheele reeks het verschil aan van de tegenwoordige toestanden met die van driehonderd jaar geleden, benevens de middelen waardoor die verbeteringen zijn tot stand gebracht. Deze tentoonstelling is niet alleen onuitputtelijk in leering voor ingenieurs die in de uitvoering van zulke werken belang stellen, maar zij is zoo duidelijk en omvat zoo volkomen de bijzonderheden van de werken, dat zij voor leeken niet minder leerrijk en boeiend is. De uitvoering van de teekeningen, modellen enz. is hoogst prijzenswaardig, maar zij zouden veel van hare waarde verliezen zonder de fraaie verzameling van photographien, die, bij de uitvoering van belangrijke werken, op verschillende tijdstippen genomen, den toestand van het oogenblik en den voortgang der werken, onder welke zij tot stand zijn gebracht, aantoonen.

Wij wenschen op de meest hartelijke wijze te erkennen de kennelijke hulde welke aan het Amerikaansche volk gebacht is door deze zoo leerrijke tentoonstelling, die in de reeks der werken, waartoe zij behoort, geheel eenig is op de tentoonstelling, evenals de werken, die zij voorstelt, eenig in de wereld zijn.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

2 *L. C. van Kerkwijk, 's Hage.

Schets der openbare werken in Nederland. — Deze vormt een zeer volledige en uitgewerkte beschrijving van al de openbare werken van Nederland; ofschoon zij opzettelijk was vervaardigd tot inlichting van de bezoekers dezer tentoonstelling, is zij evenzeer belangrijk en hoogst leerzaam voor de lezers in het algemeen. Zij zal een belangrijke aanwinst zijn voor al onze ingenieurs- en wetenschappelijke bibliotheken.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

3 *G. van Diesen, Middelburg.

Brug over de Lek bij Kuilenburg. — Voor de grootsche opvatting, zijnde de brug goed ontworpen en ten hoogste belangrijk door hare eenvoudigheid en goede constructie en voor de degelijke uitvoering. De Kuilenburgerbrug, wier grootste spanning 150 Meters bedraagt, zijnde de grootste in Europa, is voor dubbel spoor gemaakt. De fundeeringen van beton zijn besloten tusschen dampalen; de landhoofden en pijlers zijn van natuurlijken steen en metselsteen gebouwd; de bovenbouw is van gesmeed ijzer en staal. De brug werd gebouwd onder oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

4 *Gebrs Caminada, Rotterdam.

Brug over de rivier de Lek bij Kuilenburg (Model). — Voor een met veel zorg gemaakt model tot aantooning van de constructie van die brug.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

5 *A. W. Stortenbeker, Rotterdam.

Plannen en teekeningen van bruggen. — Deze zijn uitstekende proeven van technisch teekenen, die de bijkomende verdienste hebben van artistieke waarde te bezitten.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

6 *Dr. E. F. van Dissel, Leiden.

Brug over de Waal bij Bommel. — Voor de grootsche goed ontworpen opvatting en voor de degelijke uitvoering. De drie grootste spanningen van de Waalbrug bij Bommel bedragen ongeveer 120 Meters ieder. De fundeeringen, landhoofden en pijlers zijn volgens hetzelfde beginsel gemaakt als die van de Kuilenburger brug. De bovenbouw van geslagen ijzer en staal heeft hetzelfde algemeen karakter en is niet minder merkwaardig dan die van de Kuilenburger brug. De brug werd gebouwd onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

7 *M. Simon Gzn., Zwolle.

Dam door de Ooster-Schelde en het Sloe. — Deze belangrijke dammen maken een deel uit van de aarden baan van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Zij zijn gemaakt van rijzen zinkstukken, die men, bezwaard door steen en aarde, ter weerszijden van den dam tot boven hoogwater-peil heeft laten zinken. De tusschenruimte is gevuld met, en het bovengedeelte van den dam is gemaakt van aarde en zand. De glooiïngen zijn bedekt eerst met een kleilaag van 1 Meter dikte en vervolgens met een steenbekleeding reikende tot boven de grootste hoogte van den golfslag. De hoogere gedeelten werden met zoden bedekt. Dit werk bleef buitengewoon goed stand houden, zonder door de golven van de hevigste stormen te worden beschadigd. De langste dezer dijken is ongeveer 5000 meter; waarvan 3637 meter in getijwater met een grootst verschil van eb en vloed van $6^9/_{10}$ meter. De geheele dijk werd, zooals noodzakelijk was, in één zomer afgewerkt.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

8 *P. J. H. Hayward, Leeuwarden.

Havenwerken te Harlingen. — Deze haven bestaat uit twee hoofden, die, in de Zuiderzee uitgebouwd, gedeeltelijk bestaan uit zinkstukken van rijswerk en gedeeltelijk uit aardenwerk met een regelmatige steenbedekking; in verband hiermede zijn twee houten hoofden aangebracht. Bij deze haven behoort een stroomleidende dam, die 1000 meters lang zich in de Zuiderzee uitstrekt en ten doel heeft om de eb zoodanig door de geul te leiden, dat zij daardoor voortdurend uitgeschuurd wordt. Het is een leerzaam voorbeeld van Hollandsche havenwerken, en al hoewel niet zoo grootsch, ook niet zoo aan stormen blootgesteld als die in de Noordzee, zoo voldoet dit werk buitengewoon goed en bewijst het een groote bekwaamheid in deze min kostbare wijze van werken.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

9 L. J. Kesper, Amsterdam.

Havenwerken en dokken te Vlissingen. — De groote en belangrijke havenwerken en binnendokken te Vlissingen maken deze plaats tot een van de beste havens op het vaste land van Europa. Een volmaakt afgewerkt koperen model van een der sluisdeuren van smeedijzer toont de wijze van constructie aan.

Deze uiterst belangrijke werken werden gemaakt onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur M. Simon Gzn.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

10 J. A. A. Waldorp, 's Hage.

Waterleiding te 's Gravenhage. — Dit is een van de beste voorbeelden in Europa van een goed ontworpen en uitgevoerd stelsel voor water-aanvoer. Het water wordt getrokken uit de duinen of zandheuvels bij de kust; het wordt verzameld in kanalen, gaat door filters van zand en schelpen en wordt dan opgepompt in een reservoir van gesmeed ijzer, hetwelk 1000 kub. meters inhoud heeft en ongeveer 35 meters boven het waterpas der stad gelegen is.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

11 **N. H. Nierstrasz**, 's Hertogenbosch.

Brug over den IJsel te Kampen. — Deze is een lange brug over een der armen van den Rijn en tevens de grootste beweegbare brug dezer soort (ophaalbrug) van de wereld. De opening van de beweegbare brug is lang 17 meters en breed $8^{66}/_{100}$ meters; bestaande uit twee deelen, ieder lang $8^{50}/_{100}$ m. en breed $8^{66}/_{100}$ m. De beide deelen of vallen zijn aan hun vooreinde opgehangen, en worden, bij opening van de brug, verticaal opgelicht, welke lichting wordt bewerkstelligd door de beweging van een samenstel van balanspriemen, dat boven de brug is opgehangen.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

12 ***J. F. W. Conrad**, Haarlem.

Schutsluis Willem III. — Dit is een bewonderingswaardig voorbeeld van de aan Holland eigene hydraulische constructie; zij is op min kostbare wijze ontworpen en op degelijke wijze uitgevoerd. Ofschoon van groote afmetingen, daar de sluis voor het geheele verkeer van het Noord-Hollandsch Kanaal dienen moet, is zij gebouwd op een houten vloer, rustende op een bosch van palen van Noorweegsche dennen, die door den moddergrond tot in den harden grond geheid zijn.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

13 ***H. S. J. Rose**, 's Gravenhage.

Rivierverbetering van de Nieuwe Merwede. — Dit is een voorbeeld van de wijze, volgens welke de Hollandsche Ingenieurs de zich telkens herhalende moeielijkheden overwinnen, ontstaande uit de aanslibbing en de vorming van ijsdammen in hunne rivieren. De moeielijkheden vermeerderden totdat de noodzakelijkheid tot herstel een nationaal belang werd. De kaart geeft het aangenomen beginsel te aanschouwen, hetwelk daarin bestaat, dat aan de rivier een regelmatige breedte wordt gegeven, die geëvenredigd is aan de hoeveelheid van het doorstroomende water. Als gevolg daarvan verzekert de werking van den stroom in de meeste gevallen een regelmatige diepte voor de scheepvaart in de geul. De breedte van de rivier is genormaliseerd door stroomleidende kribben (gezonken rijswerk), die van de oevers worden uitgebracht. Een afzonderlijke teekening geeft al de details van deze constructie.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

14 ***P. Caland**, 's Gravenhage.

Teekeningen en Reliefmodel van den nieuwen waterweg van Rotterdam naar de Noordzee. — Voor zijne grootsche opvatting en degelijke uitvoering. Dit werk bevat: 1°. De normaliseering van de Maas over een zekere lengte. 2°. Het graven van een meer rechtstreekschen weg voor hare uitmonding, gedeeltelijk door de hooge zandduinen. 3°. De bescherming van de uitmonding en de vorming van een haven in de Noordzee. De beide breede dammen in de Noordzee zijn de grootste werken van deze soort, die ooit op het vaste land van Europa gemaakt zijn; zij zijn gemaakt door rijzen zinkstukken op elkander te doen zinken en deze met groote blokken graniet te bezwaren. De opvolgende lagen dienen om verband aan het werk te geven; de eenvoud en geringe kostbaarheid dezer constructie maken haar zeer belangrijk. De dammen zijn van den kop tot de basis bekleed met groote steenen, welke zorgvuldig naast elkander zonder mortel gelegd zijn. De aldus gemaakte dammen bieden op een opmerkelijke wijze weerstand aan de hevigste stormen der Noordzee. Over de kop is een houten plankier gelegd, voor de gemakkelijke behandeling der scheepstouwen of lijnen en om toegang te geven tot den vuurtoren, die op een der dammen is geplaatst.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

15 *A. J. van Prehn, Amsterdam.

Draaibrug over het Groot Noord-Hollandsch Kanaal. — Voor de goed ontworpen détails en de degelijke uitvoering; de landhoofden zijn van metselwerk, rustende op beton, ingesloten door gegoten ijzeren cylinders, die door den moddergrond gedreven zijn. De gesmeed ijzeren bovenbouw, ingericht voor dubbel spoor, overspant twee doorgangen voor de grootste zeeschepen. Deze brug is in evenwicht en draait om een enkelen gietstalen spil, evenals de brug te Dordrecht. Het voornaamste verschil met deze brug bestaat in de overbrenging van beweging, waardoor de einden der brug gesloten of vrijgemaakt worden door één persoon, die op het midden van de brug zich bevindt. Deze brug werd gemaakt onder het oppertoezicht van den bovengenoemden Hoofd-Ingenieur.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

16 *A. K. P. F. R. van Hasselt, Hilversum.

Fundeering met samengeperste lucht voor de pijlers der spoorwegbrug te Rotterdam. — Voor de goede opvatting van de zeer belangrijke détails en voor de degelijke uitvoering. De pijlers voor de spoorwegbrug over de Maas te Rotterdam staan op gevulde ijzeren caissons, die met behulp van samengeperste lucht, door een laag van 9 à 10 meter zachten moddergrond, tot op den harden bodem zijn neërgelaten. De werken werden gemaakt onder het oppertoezicht van N. T. Michaëlis, te 's Gravenhage, Directeur van de Nederlandsche spoorwegen, bijgestaan door

1°. den bovengenoemden Ingenieur van Hasselt,
2°. M. Symons, te Rotterdam, Ingenieur bij de Staatsspoorwegen, en
3°. L. A. Sandberg, te Rotterdam, Ingenieur bij de Staatsspoorwegen.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

17 *J. G. van den Bergh, Arnhem.

Brug over het Hollandsch Diep. — Als zijnde grootsch opgevat, goed en zeer eenvoudig ontworpen en degelijk uitgevoerd. Deze brug bestaat uit een vaste brug van 14 spanningen, ieder van 100 meter, en een groote draaibrug met twee doorgangen voor schepen. Zij overspant een zeer diepen en vaak door den storm beroerden arm van de zee en rust gedeeltelijk op zeer zachten moddergrond, gedeeltelijk op meer vasten bodem. Sommige van deze pijlers zijn gemaakt van hecht beton en metselwerk, ingesloten in ijzeren buizen tot boven hoog waterpeil en rustende op gevulde caissons, die met behulp van samengeperste lucht op den vasten bodem zijn neërgelaten. Waar de moddergrond minder diep is, rust de beton, die het metselwerk beneden laag-waterpeil draagt, direct op palen. De bovenbouw van de vaste bruggen, ofschoon in beginsel eenigszins verschillend van die van de Kuilenburgerbrug, is niet minder opmerkingswaardig. De draaibrug voor enkel spoor draait op een enkele gesmeed ijzeren spil en is vooral opmerkelijk door de wijze waarop zij op het landhoofd rust. Deze belangrijke brug werd gemaakt onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur J. G. van den Bergh, bijgestaan door

J. F. C. Bake, Hoofd-Ingenieur te Hertogenbosch,
S. J. Vermaes, Hoofd-Ingenieur te Leeuwarden, en
Th. Stang, Ingenieur te 's Gravenhage.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

18 *N. T. Michaëlis, 's Gravenhage.

Brug over de rivier de Maas bij Dordrecht. — Voor de vernuftige opvattingen van de belangrijke détails en voor de degelijke uitvoering. De teekening vertoont alleen de grootste van de twee draaibruggen, en wel die voor de groote zeeschepen. De totale lengte van deze brug is 53,56 meter; zij is ingericht voor dubbel spoor. De draaibrug is van gegoten staal. De stalen bovenbouw is nauwkeurig in evenwicht, zijnde de twee helften over de lengte en over de breedte in al haar deelen volkomen gelijk en gelijkvormig; zij beweegt zich op een enkele gesmeed ijzeren spil, zijnde het draagpunt boven het zwaarte punt. Ieder neiging tot zijdelingsche overhelling (door zwaren wind), wordt, terwijl de brug draait, verhinderd door een eenvoudig waarborgwiel aan elke zijde. Hetzij open of dicht, de brug is steeds aan de einden volkomen gesteund. Gedurende de beweging wordt de geheele last van het spilpunt overgebracht op drie stalen bouten, ieder van 17 centimeters in diameter. Dit stelsel, dat eigenaardig aan Holland is, is door de ondervinding bewezen merkwaardig goed stand te houden. De werken zijn gemaakt onder het oppertoezicht van den bovengenoemden Directeur N. T. Michaëlis.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

19 *H. F. Fynje van Salverda, Tiel.

Stelsel van waterbemaling. — Dit is een buitengewoon eenvoudige dubbelwerkende perspomp, die voor de bemaling het water moet opheffen; de pomp is bijzonder geschikt voor de bemaling van polders in Holland en voor alle soortgelijke werken. Veelvuldige proeven getuigen voor de krachtige werking van deze pomp, en bewijzen dat hierdoor op de minst kostbare wijze groote massa's water kunnen worden opgeheven, wordende ongeveer $1^8/_{10}$ kilogram steenkolen per paardenkracht en per uur gebruikt.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

20 *C. C. Kannemans, Breda.

Plannen en teekeningen van bruggen. — Als zijnde uitstekende proeven van technische teekeningen, hebbende de bijkomende verdienste van zuiver artistiek te zijn.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

21 *J. Strootman, Assen.

Drooge dokken aan den Helder. — Deze werken zijn uitgebreid en volledig. Groote technische moeielijkheden waren te overwinnen; zij verdienen in hooge mate de aandacht.

Rapporteur J. G. W. FYNJE.

22 G. J. Morre, Delft.

Kerktoren en ventilatie van het laboratorium te Delft. — Voor het zeer vernuftige stelsel van ventilatie en de degelijke uitvoering.

Rapporteur J. G. W. FYNJE.

23 C. A. Eckstein, 's Hage.

Topographische kaarten van de Nederlandsche Kolonien. — Deze kaarten kenmerken zich door groote voortreffelijkheid in de uitvoering en zijn in kleurendruk; zij leveren het bewijs dat hier bij de opnemingen meer zorg is gewijd dan gewoonlijk door het Moederland met betrekking tot zijn Kolonien geschiedt en zijn gedrukt volgens een geheel bijzonder vernuftig procedé, waarbij met gebruik van slechts drie steenen, de kleuren in al de verscheidenheid die noodig kan zijn, worden gedrukt. De heer Eckstein is uitvoerder van dit werk.

Rapporteur W. B. FRANKLIN.

24 Ministerie van Binnenlandsche Zaken, 's Hage.

Teekeningen van schoolgebouwen. — Een belangrijke verzameling van teekeningen van schoolgebouwen zoowel in grondvlakte als doorsnede.

Rapporteur R. M. HUNT.

25 Kanaal-Maatschappij, Amsterdam.

Teekeningen en relief-model van het Kanaal van Amsterdam naar de Noordzee. — Voor de grootsche opvatting en degelijke uitvoering. Het Amsterdamsche zeekanaal is het grootste werk in zijn soort na het Suez-kanaal. Het is reeds tien jaar in uitvoering en zal ongeveer binnen twee jaar voltooid zijn. Een groote haven met voldoende ruimte tot berging van de grootste zeeschepen wordt gemaakt bij zijne uitmonding in de Noordzee.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

26 Ministerie van Marine, 's Hage.

Hydrographische zee- en landkaarten van Hollana. — Nauwkeurigheid en fraaiheid in uitvoering.

Rapporteur W. B. FRANKLIN.

2 Gebr^s^. A. R. en P. van der Burg en hunne leerlingen, Rotterdam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze nabootsingen van verschillende houtsoorten, van ingelegde houtsoorten en van verschillende soorten van marmer zijn buitengewoon verdienstelijk en de kunstsmaak evenaart de uitvoering.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

3 J. P. Dobbe, 's Hage.

Hout en marmerschilderingen. — Deze hebben een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

4 F. N. Rijperman en Zoon, Velsen.

Nabootsing van hout. — Deze hebben een bepaald uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

5 M. van den Burgh, Schiedam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze zijn zeer uitstekende nabootsingen van een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

6 R. Kerkhoven, Lage Vuursche.

Nabootsing van hout en marmer. — Deze zijn bepaald van uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

7 Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, Amsterdam.

Boeken. — Dit is een collectieve tentoonstelling van boeken, bijeengebracht door verschillende uitgevers van Nederland. Ofschoon er niet veel vooruitgang is waar te nemen wat betreft het papier, de lettertype en de wijze van inbinding die vóór dertig jaren in dat land in gebruik waren, is toch deze tentoonstelling, als een geheel genomen, acht slaande op deze omstandigheden, goed te noemen.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

GROEP XV.

Smeedwerk, messemakerij enz.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

Daniel Steinmetz, Pres. . . . . . . *Philadelphia, Pa.*
Chas. Staples. . . . . *Portland, Me.*
George L Reed. . . . . *Clearfield, Pa.*
General John D. Imboden. . . . *Richmond, Va.*

Vreemde.

Hon. J. Bain. . . . . *Engeland.*
D. Mac Hardy. . . . . *Engeland.*
I. Diefenbach, Sec.. . . . . *Duitschland.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Van Heukelom en Verweij, Utrecht.

Schroeven, bouten en spijkers. — Zij zijn van een zeer goede kwaliteit.

Rapporteur DAV. M. HARDY.

GROEP XVI.

Wapens.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.

General H. L. Abbott, U.S.A., Pres. . . . . *New-York.*
Colonel S. C. Lyford, U.S.A. . . *Washington.*
George A. Hamilton. . . . . *St. Paul, Minn.*

Vreemde.

Major Wm. H. Noble, R.A., Sec. *Engeland.*
Capt. Lesne. . . . . *Belgie.*
Capt. L F. Saldanha da Gama. *Brazilië.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Nederlandsch Gouvernement, 's Hage.

Wapens. — Ter bekrooning aanbevolen voor de tentoonstelling van wapens van de Rijks geweerwinkel te Delft en voor de prachtige collectie van Oost-Indische wapens uit het Koninklijk kabinet van zeldzaamheden te 's Gravenhage en dat van het Koninklijk Paleis „*Het Loo.*"

Rapporteur H. L. ABBOTT.

2 Gebrs. A. R. en P. van der Burg en hunne leerlingen, Rotterdam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze nabootsingen van verschillende houtsoorten, van ingelegde houtsoorten en van verschillende soorten van marmer zijn buitengewoon verdienstelijk en de kunstsmaak evenaart de uitvoering.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

3 J. P. Dobbe, 's Hage.

Hout en marmerschilderingen. — Deze hebben een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

4 F. N. Rijperman en Zoon, Velsen.

Nabootsing van hout. — Deze hebben een bepaald uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

5 M. van den Burgh, Schiedam.

Nabootsing van marmer en hout. — Deze zijn zeer uitstekende nabootsingen van een buitengewone verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

6 R. Kerkhoven, Lage Vuursche.

Nabootsing van hout en marmer. — Deze zijn bepaald van uitstekende verdienste.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

7 Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, Amsterdam.

Boeken. — Dit is een collectieve tentoonstelling van boeken, bijeengebracht door verschillende uitgevers van Nederland. Ofschoon er niet veel vooruitgang is waar te nemen wat betreft het papier, de lettertype en de wijze van inbinding die vóór dertig jaren in dat land in gebruik waren, is toch deze tentoonstelling, als een geheel genomen, acht slaande op deze omstandigheden, goed te noemen.

Rapporteur J. M. WILLCOX.

GROEP XV.

Smeedwerk, messemakerij enz.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
Daniel Steinmetz, Pres.	*Philadelphia, Pa.*	Hon. J. Bain	*Engeland.*
Chas. Staples	*Portland, Me.*	D. Mac Hardy	*Engeland.*
George L. Reed	*Clearfield, Pa.*	I. Diefenbach, Sec.	*Duitschland.*
General John D. Imboden	*Richmond, Va.*		

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Van Heukelom en Verweij, Utrecht.

Schroeven, bouten en spijkers. — Zij zijn van een zeer goede kwaliteit.
Rapporteur DAV. M. HARDY.

GROEP XVI.

Wapens.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.		Vreemde.	
General H. L. Abbott, U.S.A., Pres.	*New-York.*	Major Wm. H. Noble, R.A., Sec.	*Engeland.*
Colonel S. C. Lyford, U.S.A.	*Washington.*	Capt. Lesne	*Belgie.*
George A. Hamilton	*St. Paul, Minn.*	Capt. L. F. Saldanha da Gama.	*Braziliè.*

Bekroonde Nederlandsche Inzender:

1 Nederlandsch Gouvernement, 's Hage.

Wapens. — Ter bekrooning aanbevolen voor de tentoonstelling van wapens van de Rijks geweerwinkel te Delft en voor de prachtige collectie van Oost-Indische wapens uit het Koninklijk kabinet van zeldzaamheden te 's Gravenhage en dat van het Konínklijk Paleis „*Het Loo.*"
Rapporteur H. L. ABBOTT.

2 **★L. C. van Kerkwijk,** 's Hage.

Schets der openbare werken in Nederland. — Deze vormt een zeer volledige en uitgewerkte beschrijving van al de openbare werken van Nederland; ofschoon zij opzettelijk was vervaardigd tot inlichting van de bezoekers dezer tentoonstelling, is zij evenzeer belangrijk en hoogst leerzaam voor de lezers in het algemeen. Zij zal een belangrijke aanwinst zijn voor al onze ingenieurs- en wetenschappelijke bibliotheken.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

3 **★G. van Diesen,** Middelburg.

Brug over de Lek bij Kuilenburg. — Voor de grootsche opvatting, zijnde de brug goed ontworpen en ten hoogste belangrijk door hare eenvoudigheid en goede constructie en voor de degelijke uitvoering. De Kuilenburgerbrug, wier grootste spanning 150 Meters bedraagt, zijnde de grootste in Europa, is voor dubbel spoor gemaakt. De fundeeringen van beton zijn besloten tusschen dampalen; de landhoofden en pijlers zijn van natuurlijken steen en metselsteen gebouwd; de bovenbouw is van gesmeed ijzer en staal. De brug werd gebouwd onder oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

4 **★Gebr^s Caminada,** Rotterdam.

Brug over de rivier de Lek bij Kuilenburg (Model). — Voor een met veel zorg gemaakt model tot aantooning van de constructie van die brug.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

5 **★A. W. Stortenbeker,** Rotterdam.

Plannen en teekeningen van bruggen. — Deze zijn uitstekende proeven van technisch teekenen, die de bijkomende verdienste hebben van artistieke waarde te bezitten.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

6 **★Dr. E. F. van Dissel,** Leiden.

Brug over de Waal bij Bommel. — Voor de grootsche goed ontworpen opvatting en voor de degelijke uitvoering. De drie grootste spanningen van de Waalbrug bij Bommel bedragen ongeveer 120 Meters ieder. De fundeeringen, landhoofden en pijlers zijn volgens hetzelfde beginsel gemaakt als die van de Kuilenburger brug. De bovenbouw van geslagen ijzer en staal heeft hetzelfde algemeen karakter en is niet minder merkwaardig dan die van de Kuilenburger brug. De brug werd gebouwd onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

7 *M. Simon Gzn., Zwolle.

Dam door de Ooster-Schelde en het Sloe. — Deze belangrijke dammen maken een deel uit van de aarden baan van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Zij zijn gemaakt van rijzen zinkstukken, die men, bezwaard door steen en aarde, ter weerszijden van den dam tot boven hoogwater-peil heeft laten zinken. De tusschenruimte is gevuld met, en het bovengedeelte van den dam is gemaakt van aarde en zand. De glooiingen zijn bedekt eerst met een kleilaag van 1 Meter dikte en vervolgens met een steenbekleeding reikende tot boven de grootste hoogte van den golfslag. De hoogere gedeelten werden met zoden bedekt. Dit werk bleef buitengewoon goed stand houden, zonder door de golven van de hevigste stormen te worden beschadigd. De langste dezer dijken is ongeveer 5000 meter; waarvan 3637 meter in getijwater met een grootst verschil van eb en vloed van $6^{9}/_{10}$ meter. De geheele dijk werd, zooals noodzakelijk was, in één zomer afgewerkt.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

8 *P. J. H. Hayward, Leeuwarden.

Havenwerken te Harlingen. — Deze haven bestaat uit twee hoofden, die, in de Zuiderzee uitgebouwd, gedeeltelijk bestaan uit zinkstukken van rijswerk en gedeeltelijk uit aardenwerk met een regelmatige steenbedekking; in verband hiermede zijn twee houten hoofden aangebracht. Bij deze haven behoort een stroomleidende dam, die 1000 meters lang zich in de Zuiderzee uitstrekt en ten doel heeft om de eb zoodanig door de geul te leiden, dat zij daardoor voortdurend uitgeschuurd wordt. Het is een leerzaam voorbeeld van Hollandsche havenwerken, en al hoewel niet zoo grootsch, ook niet zoo aan stormen blootgesteld als die in de Noordzee, zoo voldoet dit werk buitengewoon goed en bewijst het een groote bekwaamheid in deze min kostbare wijze van werken.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

9 L. J. Kesper, Amsterdam.

Havenwerken en dokken te Vlissingen. — De groote en belangrijke havenwerken en binnendokken te Vlissingen maken deze plaats tot een van de beste havens op het vaste land van Europa. Een volmaakt afgewerkt koperen model van een der sluisdeuren van smeedijzer toont de wijze van constructie aan.

Deze uiterst belangrijke werken werden gemaakt onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur M. Simon Gzn.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

10 J. A. A. Waldorp, 's Hage.

Waterleiding te 's Gravenhage. — Dit is een van de beste voorbeelden in Europa van een goed ontworpen en uitgevoerd stelsel voor water-aanvoer. Het water wordt getrokken uit de duinen of zandheuvels bij de kust; het wordt verzameld in kanalen, gaat door filters van zand en schelpen en wordt dan opgepompt in een reservoir van gesmeed ijzer, hetwelk 1000 kub. meters inhoud heeft en ongeveer 35 meters boven het waterpas der stad gelegen is.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

2 *L. C. van Kerkwijk, 's Hage.

Schets der openbare werken in Nederland. — Deze vormt een zeer volledige en uitgewerkte beschrijving van al de openbare werken van Nederland; ofschoon zij opzettelijk was vervaardigd tot inlichting van de bezoekers dezer tentoonstelling, is zij evenzeer belangrijk en hoogst leerzaam voor de lezers in het algemeen. Zij zal een belangrijke aanwinst zijn voor al onze ingenieurs- en wetenschappelijke bibliotheken.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

3 *G. van Diesen, Middelburg.

Brug over de Lek bij Kuilenburg. — Voor de grootsche opvatting, zijnde de brug goed ontworpen en ten hoogste belangrijk door hare eenvoudigheid en goede constructie en voor de degelijke uitvoering. De Kuilenburgerbrug, wier grootste spanning 150 Meters bedraagt, zijnde de grootste in Europa, is voor dubbel spoor gemaakt. De fundeeringen van beton zijn besloten tusschen dampalen; de landhoofden en pijlers zijn van natuurlijken steen en metselsteen gebouwd; de bovenbouw is van gesmeed ijzer en staal. De brug werd gebouwd onder oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

4 *Gebr^s Caminada, Rotterdam.

Brug over de rivier de Lek bij Kuilenburg (Model). — Voor een met veel zorg gemaakt model tot aantooning van de constructie van die brug.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

5 *A. W. Stortenbeker, Rotterdam.

Plannen en teekeningen van bruggen. — Deze zijn uitstekende proeven van technisch teekenen, die de bijkomende verdienste hebben van artistieke waarde te bezitten.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

6 *Dr. E. F. van Dissel, Leiden.

Brug over de Waal bij Bommel. — Voor de grootsche goed ontworpen opvatting en voor de degelijke uitvoering. De drie grootste spanningen van de Waalbrug bij Bommel bedragen ongeveer 120 Meters ieder. De fundeeringen, landhoofden en pijlers zijn volgens hetzelfde beginsel gemaakt als die van de Kuilenburger brug. De bovenbouw van geslagen ijzer en staal heeft hetzelfde algemeen karakter en is niet minder merkwaardig dan die van de Kuilenburger brug. De brug werd gebouwd onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

7 *M. Simon Gzn., Zwolle.

Dam door de Ooster-Schelde en het Sloe. — Deze belangrijke dammen maken een deel uit van de aarden baan van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Zij zijn gemaakt van rijzen zinkstukken, die men, bezwaard door steen en aarde, ter weerszijden van den dam tot boven hoogwater-peil heeft laten zinken. De tusschenruimte is gevuld met, en het bovengedeelte van den dam is gemaakt van aarde en zand. De glooïingen zijn bedekt eerst met een kleilaag van 1 Meter dikte en vervolgens met een steenbekleeding reikende tot boven de grootste hoogte van den golfslag. De hoogere gedeelten werden met zoden bedekt. Dit werk bleef buitengewoon goed stand houden, zonder door de golven van de hevigste stormen te worden beschadigd. De langste dezer dijken is ongeveer 5000 meter; waarvan 3637 meter in getijwater met een grootst verschil van eb en vloed van $6^{9}/_{10}$ meter. De geheele dijk werd, zooals noodzakelijk was, in één zomer afgewerkt.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

8 *P. J. H. Hayward, Leeuwarden.

Havenwerken te Harlingen. — Deze haven bestaat uit twee hoofden, die, in de Zuiderzee uitgebouwd, gedeeltelijk bestaan uit zinkstukken van rijswerk en gedeeltelijk uit aardenwerk met een regelmatige steenbedekking; in verband hiermede zijn twee houten hoofden aangebracht. Bij deze haven behoort een stroomleidende dam, die 1000 meters lang zich in de Zuiderzee uitstrekt en ten doel heeft om de eb zoodanig door de geul te leiden, dat zij daardoor voortdurend uitgeschuurd wordt. Het is een leerzaam voorbeeld van Hollandsche havenwerken, en al hoewel niet zoo grootsch, ook niet zoo aan stormen blootgesteld als die in de Noordzee, zoo voldoet dit werk buitengewoon goed en bewijst het een groote bekwaamheid in deze min kostbare wijze van werken.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

9 L. J. Kesper, Amsterdam.

Havenwerken en dokken te Vlissingen. — De groote en belangrijke havenwerken en binnendokken te Vlissingen maken deze plaats tot een van de beste havens op het vaste land van Europa. Een volmaakt afgewerkt koperen model van een der sluisdeuren van smeedijzer toont de wijze van constructie aan.

Deze uiterst belangrijke werken werden gemaakt onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur M. Simon Gzn.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

10 J. A. A. Waldorp, 's Hage.

Waterleiding te 's Gravenhage. — Dit is een van de beste voorbeelden in Europa van een goed ontworpen en uitgevoerd stelsel voor water-aanvoer. Het water wordt getrokken uit de duinen of zandheuvels bij de kust; het wordt verzameld in kanalen, gaat door filters van zand en schelpen en wordt dan opgepompt in een reservoir van gesmeed ijzer, hetwelk 1000 kub. meters inhoud heeft en ongeveer 35 meters boven het waterpas der stad gelegen is.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

2 *L. C. van Kerkwijk, 's Hage.

Schets der openbare werken in Nederland. — Deze vormt een zeer volledige en uitgewerkte beschrijving van al de openbare werken van Nederland; ofschoon zij opzettelijk was vervaardigd tot inlichting van de bezoekers dezer tentoonstelling, is zij evenzeer belangrijk en hoogst leerzaam voor de lezers in het algemeen. Zij zal een belangrijke aanwinst zijn voor al onze ingenieurs- en wetenschappelijke bibliotheken.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

3 *G. van Diesen, Middelburg.

Brug over de Lek bij Kuilenburg. — Voor de grootsche opvatting, zijnde de brug goed ontworpen en ten hoogste belangrijk door hare eenvoudigheid en goede constructie en voor de degelijke uitvoering. De Kuilenburgerbrug, wier grootste spanning 150 Meters bedraagt, zijnde de grootste in Europa, is voor dubbel spoor gemaakt. De fundeeringen van beton zijn besloten tusschen dampalen; de landhoofden en pijlers zijn van natuurlijken steen en metselsteen gebouwd; de bovenbouw is van gesmeed ijzer en staal. De brug werd gebouwd onder oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

4 *Gebrs Caminada, Rotterdam.

Brug over de rivier de Lek bij Kuilenburg (Model). — Voor een met veel zorg gemaakt model tot aantooning van de constructie van die brug.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

5 *A. W. Stortenbeker, Rotterdam.

Plannen en teekeningen van bruggen. — Deze zijn uitstekende proeven van technisch teekenen, die de bijkomende verdienste hebben van artistieke waarde te bezitten.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

6 *Dr. E. F. van Dissel, Leiden.

Brug over de Waal bij Bommel. — Voor de grootsche goed ontworpen opvatting en voor de degelijke uitvoering. De drie grootste spanningen van de Waalbrug bij Bommel bedragen ongeveer 120 Meters ieder. De fundeeringen, landhoofden en pijlers zijn volgens hetzelfde beginsel gemaakt als die van de Kuilenburger brug. De bovenbouw van geslagen ijzer en staal heeft hetzelfde algemeen karakter en is niet minder merkwaardig dan die van de Kuilenburger brug. De brug werd gebouwd onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur G. van Diesen.

Rapporteur G. E. WARING Jr.

7 *M. Simon Gzn., Zwolle.

Dam door de Ooster-Schelde en het Sloe. — Deze belangrijke dammen maken een deel uit van de aarden baan van den spoorweg van Roosendaal naar Vlissingen. Zij zijn gemaakt van rijzen zinkstukken, die men, bezwaard door steen en aarde, ter weerszijden van den dam tot boven hoogwater-peil heeft laten zinken. De tusscheuruimte is gevuld met, en het bovengedeelte van den dam is gemaakt van aarde en zand. De glooiingen zijn bedekt eerst met een kleilaag van 1 Meter dikte en vervolgens met een steenbekleeding reikende tot boven de grootste hoogte van den golfslag. De hoogere gedeelten werden met zoden bedekt. Dit werk bleef buitengewoon goed stand houden, zonder door de golven van de hevigste stormen te worden beschadigd. De langste dezer dijken is ongeveer 5000 meter; waarvan 3637 meter in getijwater met een grootst verschil van eb en vloed van $6^9/_{10}$ meter. De geheele dijk werd, zooals noodzakelijk was, in één zomer afgewerkt.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

8 *P. J. H. Hayward, Leeuwarden.

Havenwerken te Harlingen. — Deze haven bestaat uit twee hoofden, die, in de Zuiderzee uitgebouwd, gedeeltelijk bestaan uit zinkstukken van rijswerk en gedeeltelijk uit aardenwerk met een regelmatige steenbedekking; in verband hiermede zijn twee houten hoofden aangebracht. Bij deze haven behoort een stroomleidende dam, die 1000 meters lang zich in de Zuiderzee uitstrekt en ten doel heeft om de eb zoodanig door de geul te leiden, dat zij daardoor voortdurend uitgeschuurd wordt. Het is een leerzaam voorbeeld van Hollandsche havenwerken, en al hoewel niet zoo grootsch, ook niet zoo aan stormen blootgesteld als die in de Noordzee, zoo voldoet dit werk buitengewoon goed en bewijst het een groote bekwaamheid in deze min kostbare wijze van werken.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

9 L. J. Kesper, Amsterdam.

Havenwerken en dokken te Vlissingen. — De groote en belangrijke havenwerken en binnendokken te Vlissingen maken deze plaats tot een van de beste havens op het vaste land van Europa. Een volmaakt afgewerkt koperen model van een der sluisdeuren van smeedijzer toont de wijze van constructie aan.

Deze uiterst belangrijke werken werden gemaakt onder het oppertoezicht van den Hoofd-Ingenieur M. Simon Gzn.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

10 J. A. A. Waldorp, 's Hage.

Waterleiding te 's Gravenhage. — Dit is een van de beste voorbeelden in Europa van een goed ontworpen en uitgevoerd stelsel voor water-aanvoer. Het water wordt getrokken uit de duinen of zandheuvels bij de kust; het wordt verzameld in kanalen, gaat door filters van zand en schelpen en wordt dan opgepompt in een reservoir van gesmeed ijzer, hetwelk 1000 kub. meters inhoud heeft en ongeveer 35 meters boven het waterpas der stad gelegen is.

Rapporteur G. E. Waring Jr.

GROEP XL.

Collectieve Tentoonstellingen.

JURYLEDEN.

Amerikaansche.	Vreemde.
T. W. Tallmadge.	C. Juhlin Dannfelt, Pres.. *Zweden.*
J A. Johnson	E. Olderdorff.......... *Argentijnsche Republiek.*
F. E. Sickles.	

Bekroonde Nederlandsche Inzending:

Nederlandsch Gouvernement.

Gouvernements- en andere collectieve tentoonstellingen. — Voor de fraaie opstelling rondom de Nederlandsche afdeeling en het bureau, die in Nederland werd vervaardigd, en onder de meest uitstekende en bewonderenswaardige typen in het Hoofdgebouw der Tentoonstelling behoort, zoowel wat kunst als smaak betreft. Voor de zeer leerrijke en belangrijke tentoonstelling van de openbare werken en de openbare instellingen van het Gouvernement, aantoonende hun systeem van dijken en het aanwinnen van woeste en moerassige gronden, het ingenieursvak, het onderwijs, werktuigen voor de alcoholomotrie en saccharometrie, het meteorologisch instrument en de hydrographische en topographische kaarten.

Voor een uitgebreide tentoonstelling van de voortbrengselen van de Oost-Indische bezittingen van het Gouvernement; alsook voor de bijzondere inzendingen van verschillende Genootschappen van het land, als:

Maatschappij voor den werkenden stand....................	te	*Amsterdam.*
Maatschappij „Arti et Amicitiae".........................	„	*Amsterdam.*
Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid...	„	*Haarlem.*
Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen...............	„	*Haarlem.*
Teijlers Stichting..	„	*Haarlem.*
Ambachtschool..	„	*Rotterdam.*
Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur.............	„	*Haarlem.*
Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse.	„	*'s Gravenhage.*

Nederlandsche Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke
en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog............ te *'s Gravenhage.*
Vereeniging tot Bevordering van Fabriek- en Handwerksnijverheid. „ *'s Gravenhage.*
Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering van Vlasindustrie. „ *Rotterdam.*
De Kamers van Koophandel en Fabrieken...te *Middelburg* en *Vlissingen.*
Amsterdamsche Kanaalmaatschappij........................ „ *Amsterdam.*
Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.................. „ *Amsterdam.*
Polytechnische school.................................... „ *Delft.*
Directie van de cellulaire gevangenis....................... „ *Utrecht.*
Nederlandsche Maatschappij voor tuinbouw en plantkunde..... „ *Amsterdam.*
Vereeniging voor Noord-Nederlands Muziekgeschiedenis....... „ *Amsterdam.*
Vereeniging tot aanbouw en verbetering van arbeiderswoningen
„Eigen brood".................................... „ *Leeuwarden.*
Maatschappij van Weldadigheid............................ „ *Frederiksoord.*
Bredasche Afdeeling der Vereeniging „Arbeid Adelt"......... „ *Breda.*
Hollandsche Maatschappij van Landbouw.................. „ *Loosduinen.*
Geldersche Maatschappij van Landbouw.................. „ *Wageningen.*
Zeeuwsche Maatschappij tot Bevordering van Landbouw en veeteelt „ *Middelburg.*
Cooperatieve Bouwvereeniging „Help u zelf"................ „ *Leeuwarden.*

Rapporteur C. JUHLIN DANNFELT.

ALPHABETISCH REGISTER.

GROEP.	No.		
3	13	Ministerie van Koloniën	
4	1		
6	6		
9	5		
26	26	Ministerie van Marine	
4	8	Monde (W. v. der)	*Bemmel.*
26	22	Morre (G. J.)	*Delft.*
8	7	Museum (Botanisch)	*Buitenzorg.*
20	2	Naeff (Gebr.)	*Lochem.*
27	16	Nakken (W. C.)	*'s Hage.*
29	1	Nes Azn. (P. v.)	*Boskoop.*
36	2		
26	11	Nierstrasz (N. H.)	*'s Bosch.*
4	29	Nieuwenhuijs Jr. & Co. (J. H.)	*Amsterdam.*
5	3		
8	5	Nieuwenhuizen (van den) & van Stratum	*Geldrop.*
4	32	Nolet (J. A. J.)	*Schiedam.*
7	1	Nooijen (L. J.)	*Rotterdam.*
25	1	Olland (H.)	*Utrecht.*
2	3	Onderwater (H. F.)	*Dordrecht.*
4	5	Overvoorde & Zoon	*Delft.*
4	12	Poel Czn. (P. van der)	*Brielle.*
4	47	Pollen & Zn. (M. P.)	*Rotterdam.*
40		Polytechnische School.	*Delft.*
4	52	Post (C. G. v. der)	*Gouda.*
20	3	Prakke (Gebr.)	*Eibergen.*
26	15	Prehn (A. J. v.)	*Amsterdam.*
3	12	Prins Mangkoe Negoro	*Soerakarta.*
4	36	Rademakers & Co. (P.)	*Delfshaven.*
2	1	Ravesteijn (Gebr.)	*Westraven.*
27	17	Rochussen (Ch.)	*Rotterdam.*
27	18	Roelofs (W.)	*Brussel.*
27	30	Ronner-Knip (Mev.)	„
26	13	Rose (H. S. J.)	*'s Hage.*
27	19	Rust (J. A.)	*Amsterdam.*
13	4	Rijperman & Zn. (F. N.)	*Velzen.*
27	20	Sande Bakhuijzen (J. v. d.)	*'s Hage.*
3	2	Sanders & Co.	*Leiden.*
4	35	Schade & Buijsing	*Schiedam.*
27	22	Scholten (H. J.)	*Haarlem.*
26	7	Simon Gz. (M.)	*Vlissingen.*
4	4	Six (Jhr. J. P.)	*'s Graveland.*
27	21	Springer (C)	*Amsterdam.*
8	3	Stork & Co. (C. T.)	*Hengelo.*
26	5	Storkenbeker (A. W.)	*Rotterdam.*
27	23	Stroebel (J. A. B.)	*'s Hage.*
26	21	Strootman (J.)	*Assen.*

GROEP.	No.		
4	28	Surie & Zn. & Co. (Wed. J.W.)	*Rotterdam.*
5	4		
8	2	Swinkels (W.)	*Helmond.*
9	1	Tapijtfabriek (Kon.)	*Deventer.*
9	4	Tilburgsche Wol-industrie (Collect. Tentoonstelling)	*Tilburg.*
28	3	Teijler's Stichting	*Haarlem.*
40			
6	2	Thijssen (C. J. F.)	*Deventer.*
3	5	Tilvoorde (van)	*Vollenhove.*
27	24	Trigt (H. A. van)	*Hilversum.*
4	17	Ulrich (W. D.)	*Rotterdam.*
4	46	Valk & Co. (J. v. der)	*Delfshaven.*
4	16	Veenhoven Schuringa & Co.	*Wildervank.*
13	7	Vereeniging van den Boekhandel.	*Amsterdam.*
28	13	Vereeniging voor Noord-Nederl. Muziekgeschiedenis	„
40			
28	12	Vereeniging voor bloembolcultuur (Algem.)	*Haarlem.*
40			
40		Vereeniging tot verbetering der woningen van de arbeidende klasse	*'s Hage.*
40		Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog (Nederl.)	*'s Hage.*
40		Vereeniging tot Bevordering van Fabrieks- en Handwerksnijverdeid	*'s Hage.*
40		Vereeniging tot aanbouw en verbetering van arbeiderswoningen: „Eigen brood"	*Leeuwarden.*
40		Vereeniging „Help u zelf"	*Leeuwarden.*
40		Vereeniging „Arbeid Adelt", Bredasche Afdeeling	*Breda.*
28	8	Verhaar (A. T.)	*Utrecht.*
27	25	Verveer (Elchanon)	*'s Hage.*
27	26	Verveer (S. L.)	*'s Hage.*
4	15	Verwey & Co. (N.)	*Tiel.*
4	27	Visser (E. E.)	*Amersfoort.*
4	23	Vliet (A. van)	*Bergambacht.*
27	27	Vos (Mej. M.)	*Oosterbeek.*
26	10	Waldorp (J. A. A.)	*'s Hage.*
25	3	Wetteren (Gebr. v.)	*Haarlem.*
4	39	Wijnand Fockink	*Amsterdam.*
4	26	Wijsman (Gebr. H. J.)	„
4	33	Zuijlekom Levert & Co. (v.)	„

VERSLAG

AAN ZIJNE EXCELLENTIE DEN MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN

OVER DE

NEDERLANDSCHE AFDEELING

OP DE

INTERNATIONALE TENTOONSTELLING

GEHOUDEN TE PHILADELPHIA,

VAN 10 MEI TOT 10 NOVEMBER 1876,

UITGEBRACHT DOOR DE

NEDERLANDSCHE HOOFDCOMMISSIE,

GEVOLGD DOOR DE

Officieele Lijst der Bekroonde Nederlandsche Inzenders.

HAARLEM. — DE ERVEN LOOSJES.
1877.

